

T U R U L

A Magyar Történelmi Társulat,
a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára
és
a Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság
Közlönye

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG MEGBÍZÁSÁBÓL SZERKESZTI

RÁCZ GYÖRGY főszerkesztő

DEBRECZENI-DROPPÁN BÉLA, KOVÁCS ELEONÓRA KÖRMENDI TAMÁS,
LACZLAVIK GYÖRGY, NEUMANN TIBOR, SOÓS ISTVÁN

BUDAPEST
KIADJA A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT
SZERKESZTŐSÉG: MAGYAR NEMZETI LEVÉLTÁR
ORSZÁGOS LEVÉLTÁRA

MMXVIII

TARTALOM

1. Értekezések

KÁDÁR TAMÁS: Az uralkodóházzal vérrokoni kapcsolatban nem álló világi előkelők hercegi titulusa és címhasználata a kora középkori Magyarországon 121

2. Kisebb cikkek, adattárak

RIBI ANDRÁS: A fehérvári káptalan archontológiája (1301–1457) 132

3. Könyvismertetés

Lexicon Latinitatis medii aevi Hungariae – A magyarországi középkori latinság szótára. (ism. KÖRMENDI TAMÁS) 155

Szálkai Tamás: Címeres nemeslevelek a Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú- Bihar Megyei Levéltárában. (ism. DOMINKOVITS PÉTER) 155

4. Nekrológ

Makk Ferenc (1940–2018) (ism. THOROCZKAY GÁBOR) 157

5. Summary of Issues, 2018 (ford. SZAKÁCS ANNAMÁRIA) 159

TURUL

XCI. évfolyam

2018. 4. füzet

A Szerkesztőség címe: 1014 Budapest, Bécsi kapu tér 2–4.

turul@mnl.gov.hu

Szerkesztőbizottság:

PANDULA ATTILA, REISZ T. CSABA, C. TÓTH NORBERT

Tördelés:

SOMOGYI GYULA

Nyomdai munkák:

Kódex Könyvgyártó Kft.

Felelős vezető: MAROSI ATTILA

ISSN 1216–7258

A megjelenést támogatták:

Nemzeti Kulturális Alap

archívum

Magyar Nemzeti Levéltár
Országos Levéltára

KÁDÁR TAMÁS

Az uralkodóházzal vérrokonni kapcsolatban nem álló világi előkelők hercegi titulusa és címhasználatja a kora középkori Magyarországon

Hogy a középkori Magyarországon legkésőbb a királyság megalapítása óta a dinasztia valamennyi vér szerinti férfitagját – ideértve az oldalági leszármazottakat, így például a mindenkor uralkodó apai unokafivéreit is – születésétől fogva, tehát kisgyermeket és felnőttét egyaránt, hercegi cím illette meg, közismert tény és aligha szorul bizonyításra. A rang, illetve a hozzá kapcsolódó tisztség valamilyen formában feltehetően már a fejedelemség korában is létezett, annak mihenlétéről, részleteiről azonban nincs érdemi ismeretünk, még Géza uralkodása időszakából sem, aki – önként, vagy az Árpádok családi szokása szerint, nem tudható – Koppánnyal osztozott az Árpád nemzetség akkor közvetlenül még jobbra csak a Kárpát-medence nyugati részére korlátozó uralmában.¹ Az első, királyi szülők gyermekeként világra jött hercegek I. István fiai voltak, és az uralkodóház fiági kihaltáig forrásainkból egy bő tucatnyi olyan fiú utódról tudunk, aki valamely magyar király vagy annak fivére fiaként, mint herceg született és akként is fejezte be életét.²

A 11. század közepétől kezdődően, az akkori államterület, majd a folyamatos hódításoknak köszönhetően az uralkodóház uralma alá került újabb országok és tartományok meg-megismétlődő dinasztikus megosztásai révén a királyi hercegek közül számosan területi, illetve tartományi különhatalomra tettek szert. Az ezzel felruházott családtag – történt az az uralkodó kegyéből, egy-egy családi konfliktust vagy épp belháborút lezáró megegyezés nyomán, a világi urak egy csoportjának nyomására, a trónörökös a királyságra való felkészülésének céljából, a kormányzás súlyos terhének megosztása végett, vagy bármely más okból, és szintén függetlenül a kapott ország, országrész vagy tartomány hollététől, eredeti államformájától és minden egyéb jellemzőjétől –,

csaknem mindig hercegi rangban maradt.³ Ez némi, feltétlenül idekívánkozó pontosítással az uralkodóház azon tagjaira is igaz volt, akiket még atyjuk életében királlyá avattak, és ezáltal mintegy társuralkodóvá váltak, esetükben a közfelfogás úgy tekintette, hogy az uralmuk alá rendelt területek kormányzását hercegi minőségben látják el. Ilyenformán – hangsúlyozzuk: az adott ország, országrész vagy tartomány fejeként – mindössze két kivételt, a horvát királyi trónt rövid ideig betöltő Álmost, és a Halics királyává bizonyosan meg is koronázott Kálmánt leszámítva, hercegi címet viselt valamennyi területi különhatalomban részeltetett Árpád-házbeli fiutód.⁴ Az uralkodóház férfitagjai mellett, vagy inkább helyett, néhány esetben vér szerinti nőrokonai is megbízatást és jogkört kaptak egyik-másik terület vagy

³ *Kristó Gyula*: A XI. századi hercegség története Magyarországon. Bp., 1974. 40–124.; *Uő*: A feudális széttagolódás Magyarországon. Bp., 1979. 32–83.

⁴ A 11. század közepe és a 14. század dereka között Magyarországon a következő királyi hercegek rendelkeztek intézményes területi különhatalommal, illetve viselték valamely ország vagy tartomány hercegi címét (zárójelben hercegi működésük adatolható ideje): Béla, a (teljes) dukátus ura (1048 körül–1059/1060); Géza, I. Béla fia, a teljes dukátus ura (1064–1074); László, I. Géza öccse, a bihari dukátus ura (1064?–1074), a teljes dukátus ura (1074–1077); Lampert, I. Géza király ifjabbik öccse, a dukátus egészének, vagy egyik részének ura (1077?–1095?); Álmos, I. Géza ifjabbik fia, az egész dukátus ura (1096–1107/1108); László, II. Béla király második fia, Bosznia hercege (1137–?, 1161 előtt); Béla, II. Géza király második fia, Dalmácia és Horváto. nyugati részének hercege (1161 körül–1162, 1163); Imre, III. Béla idősebb fia, Dalmácia és Horváto. hercege (1194–1196); András, Imre öccse, Halics hercege (1188–1189), Dalmácia és Horváto. (1197/1198–1199), (1200–1203), Ráma (1198–1199) és Hum hercege (1198–1199, 1200–1203); Béla, II. András király fia, „egész Szlavónia” hercege (1219/1220–1226), Erdély hercege (1226–1235); András, II. András harmadik fia, Peremisl (1224–1226/1227), Halics hercege (1227–1230, 1231–1234); Kálmán, II. András második fia, Dalmácia és Horváto. (1226–1229), „egész Szlavónia” hercege (1229–1241); István ifjabb király, IV. Béla idősebb fia, Szlavónia (1245–1257), Erdély (1257–1258, 1260–1270) és Stájeró. hercege (1258–1260); István, II. András állítólagos fia (csak címbitorló): Szlavónia hercege (1252–1271); Béla IV. Béla király kisebbik fia, „egész Szlavónia”, Dalmácia és Horváto. hercege (1260/1261–1269); András, V. István ifjabb fia, Szlavónia és Horváto. hercege (1274–1277/1278); András, II. András király állítólagos unokája, „egész Szlavónia”, Dalmácia és Horváto. – minden bizonnyal csak címbitorló – hercege (1278; 1287?); végül István, I. Károly legifjabb fia, „egész Szlavónia” (1339, 1349–1350, 1353–1354), Erdély (1349, 1350–1351), Horváto. és Dalmácia (1349–1350, 1353–1354), Szepes és Sáros hercege (1351–1353).

¹ *Zsoldos Attila*: Az Árpádok és alattvalóik. (Magyarország története 1301-ig.) Debrecen, 1997. 77., 80.; *Köblös József*: Herceg. (Szócikk.) In: Korai magyar történelmi lexikon. (9–14. század.) (Főszerk. Kristó Gyula.) Bp., 1994. (a továbbiakban: KMTL) 261.; *Zsoldos Attila*: Hercegek és hercegnők az Árpád-kori Magyarországon. In: Hercegek és hercegségek a középkori Magyarországon. Konferencia Székesfehérváron – 2014. szeptember 20. (Szerk. Zsoldos Attila.) Székesfehérvár, 2016. (Közlemények Székesfehérvár történetéből.) 9–24., 12.

² Ld. *Wertner Mór*: Az Árpádok családi története. Nagy-Becskerek, 1892. (Történelmi nép- és földrajzi könyvtár 51.), illetve az Árpád-ház Kristó Gyula és Makk Ferenc által összeállított genealógiai tábláit: KMTL 61–65.

tartomány kormányzására. A sort Margit volt bizánci császárné, III. Béla király magyar földre hazatért leánya kezdte meg, akit fivére, II. András az 1220-as évek második felében – a szakirodalom általános vélekedése szerint – a Szerémség élére állított.⁵ A Margit által a délvidéki tartomány kormányzójaként használt titulus nem ismert, de fia és „hivatalbeli” utóda, Kalojan *intitulatio* alapján nagy valószínűség szerint a „Szerém/Szerémség úrnője” címet viselhette.⁶ Erzsébet özvegy királyné, fia, IV. László döntései nyomán három ízben is különkormányzati joghatóságot kapott egy sajátos, gyaníthatóan a fokozódó belső válság által indukált hatalommegosztási konstrukció keretében. Erzsébet 1279-ben Szepes megye, legkésőbb a következő év elején Macsó és Bosznia, majd vélhetően 1282-ben Szlavónia igazgatását is elnyerte, az utóbbiakat pedig hercegnői titulussal kormányozta 1284-ig, amikor is visszavonult a nagypolitikától.⁷ III. András király – követve IV. László példáját – 1293 folyamán úgyszintén saját anyját, Thomasina Morosinit bízta meg a délnyugati országrészek vezetésével. Thomasina, mint az viselt címéből kitűnik (*ducissa totius Sclavonie et gubernatrix partium citra danubialium usque maritima*), a Magyar Királyság mindahány a Dráva és a Duna vonala, illetve a Gozd-hegység és az Adriai-tenger közé eső tartományának, valamint megyéjének a kormányzatát magára vállalván, Szlavóniát hercegnőként, míg a többi joghatósága alá rendelt területet kormányzó(nő)ként igazgatta, és a jelek szerint – 1296. március és 1297. január között bekövetkezett haláláig – hely is állt a nehéz poszton.⁸

Külföldi eredetű hercegek és hercegnők

A külországi uralkodóházak Magyarországra jött és itt telepedett tagjai nemkülönben hercegi címet viseltek új hazájukban. A 13. század folyamán három fejedelmi születésű előkelő is a Magyar Királyságba költözött: 1222-ben, anyja, Margit özvegy bizánci császárné – III. Béla leánya – kíséretében a már említett Kalojan bizánci herceg, majd 1243 táján Rosztiszlav Mihajlovics csernyigovi fejedelem, végül, hitvese, Katalin magyar hercegnő oldalán, feltehetően 1283–1284-ben, IV. Béla veje, István-Dragutin, lemondott szerb király. Mindhármuk területi különhatalmat nyertek és gyakoroltak

⁵ Wertner M.: Az Árpádok i. m. 394–406.

⁶ Wertner M.: Az Árpádok i. m. 405–406.; Makk Ferenc: Margit. 2. In: KMTL 443.

⁷ Zsoldos Attila: Az Árpádok és asszonyaik. A királynéi intézmény az Árpádok korában. Bp., 2005. (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 36.) 153., 165–170. Erzsébet Szepesben viselt címe nem ismert, de a hercegnői titulus kizárható, tekintve, hogy míg a délvidéki ügyekben kelt kiadványaiban minden esetben *ducissanak* címezte magát, a felvidéki megye kormányzásával kapcsolatos okleveleiben egyetlen alkalommal sem. (Ld. Az Árpád-házi hercegek, hercegnők és királynék okleveleinek kritikai jegyzéke. Regesta ducum, ducissarum stirpis Arpadianae necnon reginarum Hungariae critico-diplomatica.) Szentpétery Imre kéziratának felhasználásával szerk. Zsoldos Attila. Bp., 2008. [A Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok 45.] 117–147. sz.)

⁸ Wertner M.: Az Árpádok i. m. 562–566.; Zsoldos A.: Az Árpádok i. m. 171–173.; Thomasina elhunytának időpontjára ld. Wertner Mór: Mikor halt meg Morosini Thomasina? *Akadémiai Értesítő*, 24. kötet (1913) 4. füzet. 210–211.; Zsoldos A.: Az Árpádok i. m. 173.

az ország déli, Duna-menti határvidékén, illetve tartományaiban, elsősorban természetesen az Árpád-házzal való szoros vérrokonai kapcsolatuknak betudhatóan. Kalojan édesanyja halála után, az 1230-as évek elején vette át a Szerémség kormányzatát, amit a „Szerémség ura” (*dominus Syrmiae*) címmel körülbelül egy bő évtizedig látott el.⁹ Rosztiszlav, aki Csernyigov mellett egy rövid időre Halics trónját is elfoglalta, de alulmaradt az azért folyó küzdelemben, apósa, IV. Béla támogatásával, 1245-ben végrehajtott második hatalomszerzési kísérletének kudarca után a – Halicsra nem mellesleg szintén igényt tartó – magyar király jóváhagyásával továbbra is, 1262-ben történt haláláig viselte a *dux Galliciae* titulust.¹⁰ Nem sokkal az 1245-ös fiaskó után, alkalmasint már 1248-ban, rövid szlavón bánóságát követően, a Rurik-házi herceg – *dominus de Machou* címmel – az ekkoriban kialakuló macsó-i tartomány élére került, amit kisebb észak-szerbiai és északnyugat-bulgáriai hódításokkal gyarapított.¹¹ Halála után fiai megörökölték és birtokba is vették tartományait, amihez esetükben már bizonyosan, a központi kormányzat által is elismerten, *dux* cím is járult; Mihály Bosznia, Béla pedig Macsó hercege lett. Bátyja elhunytát követően Béla a Boszniai Hercegséget is megszerzte, így 1272-es meggyilkolásáig a két tartomány ismét egy kézben egyesült.¹² István-Dragutin 1284-ben – IV. Lászlótól – ugyancsak Macsó és Bosznia kormányzatára kapott felhatalmazást, de az ő mintegy 30 éves uralmának nem maradt semmi nyoma a magyar forrásokban, így legfeljebb csak feltételezhetjük, hogy ottani elődeihez hasonlóan rá is mint a két tartomány hercegére tekintettek Magyarországon.¹³

A külföldi dinasztiákból származó, az Árpádokkal való vér- vagy házassági rokonságuk alapján Magyarországon, vagy annak területi szerzeményei felett tartományi különhatalmat nyert fejedelmi személyek után szólnunk kell azon hasonlóképp külhoni előkelőről is, akinek főrangú, arisztokrata család tagjaként adatott meg ugyanez. Albertino Morosinit, Thomasina szlavón hercegnő testvérét III. András valószínűleg 1297 közepén nevezte ki elhunyt édesanyja helyére „egész Szlavónia” hercegének és pozsegai ispánnak, sőt, a kutatás hagyományos véleményével szemben a legkevésbé sem tartjuk kizárhatónak, hogy a király 1299-ben, talán csak szűk körben, csak néhány bizalmas híve tudtával, valóban úgy rendelkezett: nagybátyja, valamint annak fiörökösei a korona utódlási rendjében közvetlenül esetlegesen születendő fiát vagy fiait kövessék.¹⁴ Albertino András király

⁹ Rokai, Petar [Rokay Péter]: „Gyletus dux Sirmii”. *Zbornik za Istoriju*, 27 (Novi Sad, 1983.) 121–127.

¹⁰ Wenzel Gusztáv: Rosztiszlav galicziai herceg, IV. Béla magyar királynak veje. In: Értekezések a történeti tudományok köréből. XIII/8. (Bp., 1887.); Wertner M.: Az Árpádok i. m. 463–475.; Font Márta: Rosztiszlav herceg IV. Béla udvarában. In: Hercegek és hercegségek a középkori Magyarországon i. m. 59–79.

¹¹ Font M.: Rosztiszlav i. m. 76–77.

¹² Wertner M.: Az Árpádok i. m. 473.; Kádár Tamás: Egy rejtélyes politikai gyilkosság és háttere a XIII. század végi Magyarországon: Béla macsó-i és boszniai herceg pályája. *Fons*, 16 (2009) 415–427.

¹³ Wertner M.: Az Árpádok i. m. 509–510.; Dragana Lazarević: Teritorija kralja Dragutina. *Glasnik*, 25 (Valjevo, 1990.) 10–14.

¹⁴ Zsoldos A.: Az Árpádok i. m. 173–174. A vitatott hitelű oklevél: 1299. aug. 1.: Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae.

halála után egy ideig vélhetően Szlavóniában maradt, majd hazatért Velencébe, de hercegi címét 1305 vége tájára tehető elhunytáig viselte.¹⁵ Témánk kapcsán egy olyan a magyar királyi családdal szoros rokonságban állt fejedelmi származású személyről – andechsi–merániai Bertold hercegről – is szólnunk kell röviden, aki egyházfő léteére került egy tartományi különkormányzat élére az Árpádok birodalmában. Bertold kalocsai érseket sógora, II. András király 1209-ben nevezte ki a Dráván túli területek bánjává, mintegy három éves *banatusa* pedig amiatt érdekes számunkra, mert egy ízben, 1211-ben Dalmácia és Horvátország hercege címmel bocsátott ki oklevelet.¹⁶ A címhasználat feltehetőleg nélkülözötte a jogalapot, lehetséges, hogy a *dux* titulus Bertold származásából eredő rangjára utalt, és egyéb, Dalmácia és Horvátország kormányzati hagyományai, illetve különleges államjogi státuszában gyökerező ok húzódott mögötte – a kérdésben találgatásnál sajnos nem juthatunk. Végül a IV. Béla által, annak egy 1255 októberében kelt kiadványában a kunok hercegeként és szeretett rokonaként említett Szejhánról sem feledkezhetünk meg.¹⁷ Címének értelmezése mindazonáltal, jórészt amiatt, mert személye másutt nem bukkan fel forrásainkban, szerfelett problematikus. Szejhán személyét illetően felmerült, hogy talán Béla király násza, azaz István trónörökös apósa volt, az oklevél tanúsága szerint pedig az uralkodó *Zeyhanus dux* kérésére juttatott földadományt egy királyi szerviensi fiainak Bodrog megyében, következésképp esetleg akár a Magyarországra beköltözött kunok egyik, vagy épp első számú vezetője is lehetett, de az egyaránt elképzelhető, hogy a magyar államterületen kívül, a Duna alsó folyása mentén élő kumán néptörödékek élén állt, és maga is valahol Havasalföld, Moldva vagy Bulgária területén tartotta szálláshelyét.¹⁸

(Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije.) (Collegit et digessit T[adija] Smičiklas.) I–VII. Zagrabiae, 1904–1909. VII. 350–351., regesztája és kritikája: Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke. (Regesta regum stirpis Arpadianae critico-diplomatica.) I/1–II/1. füzet. (Szerk. Szentpétery Imre.) Bp., 1923–1943., II/2–4. füzet. (Szentpétery Imre kéziratának felhasználásával szerk. Borsai Iván.) Bp., 1961–1987. (a továbbiakban: RA I/1–II/4.) 4260. sz. Az okmányt Niccolò Boccasini bíboros-legátus 1301. nov. 14-én Teodor győri, Antal csanádi, Mihály zágrábi, Imre váradi és Miklós boszniai püspökök jelenlétében írta át Albertinonak. Anjou-kori Okmánytár. Documenta res Hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia. I–V. (Szerk. Kristó Gyula.) Szeged, 1990–1998. (a továbbiakban: AOkl. I–V.) 114. sz.) A megnevezett magyar főpapok – akik Miklóst leszámítva mindannyian betöltötték hivatalukat és a királyi tanács tagjai voltak már 1299 nyarán is – nem emeltek kifogást az oklevél tartalma ellen, sőt azt egybehangzóan hitelesnek minősítették, ez pedig szerfelett fontos körülménynek tekintendő az eredetiség kérdésében. A *patenst* Pauler Gy. szintén hitelesnek fogadta el, ld. *Pauler Gyula: A magyar nemzet története az Árpád-házi királyok alatt.* II. Bp., 1899.² 466., 583.: 371. jegyz.

¹⁵ *Kádár Tamás:* Harcban a koronáért. I, Károly (Róbert) király uralkodásának első évei 1305 végéig. In: *Történeti tanulmányok XXIII.* (Szerk. Bárány Attila, Bacsa Balázs Antal.) Debrecen, 2015. 60–61. Albertino 1305. nov. 15-én végrendelkezett, ekkor is Szlavónia hercegeként szerepelt, ld. AOkl. I. 781. sz.

¹⁶ *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae.* I. (Ad edendum praeparavit Richard Marsina.) Bratislaviae, 1971. 132–133.

¹⁷ Hazai okmánytár. (Codex diplomaticus patrius.) VIII. (Szerk. Nagy Imre.) Bp., 1891. 62–63. (62.), kivonata: RA I/2. 1054. sz.

¹⁸ *Szűcs Jenő:* Az utolsó Árpádok. Bp., 2002.² (Milleniumi magyar történelem. Historikusok.) 32.

Így sajnos nem tudjuk eldönteni, hogy itt letelepedett és a magyar arisztokráciába tagozódott, vagy legalábbis az irányba törekvő, avagy külhonban lakó fejedelmi személyről van szó esetében, bár a kapcsolata az adományosokkal és *donatio* érdekében való közbenjárása inkább az előbbi eshetőségre mutat. Maga a *dux Cumanorum* titulus elvben lehet a Magyar Királyságban lakó kunok vezérének, törzsfőjének vagy hűbéres fejedelmének címe is, és a több szomszédos északkelet-balkáni állam területén, szétszórtan nomadizáló kumán csoportok egyikének vagy összességének kánjára ugyancsak vonatkozhat, de figyelembe véve, hogy hazai forrásaink és a nyugati kútfők a kunok főfejedelmét és kánjait többnyire *rex*nek nevezik, meglátásunk szerint valószínűbb, hogy Szejhán – legalábbis 1255-ben – valóban csak herceg, valamelyik kumán nemzetségi, törzsi vagy törzsszövetségi vezető testvére, esetleg fia volt.¹⁹

Korlát fia Benedek

Az első olyan, az Árpád-házzal minden valószínűség szerint közelebbi vérrokonságban nem álló, nem fejedelmi származású, vagy a teljesebb pontosság kedvéért: apai ágon szülei és nagyszülei között valamely külföldi dinasztia sarjával nem büszkélkedhető magyar előkelő, akit *dux* címmel illetnek forrásaink, az ekként először 1221-ben említett Korlát fia Benedek. A szóban forgó *privilegium*ban II. András király, mint általa száműzött és birtokaitól megfosztott báróról beszél a főúrról, ami még érdekesebbé teszi a kérdést és Benedek egyéb tekintetben is talányos alakját.²⁰ András király oklevele egyfelől eredetiben, kifogástalan állapotban maradt fenn, a hamisítás pedig csaknem teljesen kizárható. A kiadvány harmadik és negyedik sorában másfelől egyértelműen olvasható és Benedekhez kapcsolódik a *dux* szó, illetve *genitivus*ban lévő alakja, így a téves olvasat lehetőségét is elvetjük. Benedek személyéről, annak ellenére, hogy kora egyik leghatalmasabb, hercegi címéből is kitűnően rendkívüli tekintélyű, a világi elit legfelsőbb köreiből tartozó országnagy volt, meglehetősen keveset tudunk. Rokonsága, nemzetségi hovatartozása nem ismert, vagyoni helyzetéről, birtokai fekvéséről – kettő kivételével – sincs ismeretünk, legfeljebb ezek alapján vélelmezhetjük, hogy javarészt a környékükön, a Dunántúl északi megyéiben terülhettek el. Apjáról, akinek neve egyébként a Conradus/Konrad ekkoriban magyarosított változata, vélhetően az eredeti alak a német nyelvterületen való gyakorisága miatt Érdújehelyi Menyhért úgy gondolta, hogy német származású lehetett, és a Birodalomból költözött be

¹⁹ A 13. századi kun kánok és törzsszövetségi vezetők *rex* címére a nyugat-európai és magyarországi forrásokban: *Catalogus fontium historiae Hungaricae aevo ducum et regum ex stirpe Arpad descendunt ab anno Christi DCCC usque ad annum MCCCCI.* I–III. (Collegit Albinus Franciscus Gombos.) Budapestini, 1937–1938. I. 33., 506., 657., 777., 790., 794., III. 2067., 2074–2075., 2210.

²⁰ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. Diplomatiikai Levéltár (a továbbiakban: DL) 39 250., kiadása: *Urkundenbuch des Burgenlandes und der angrenzenden Gebiete der Komitate Wieselburg, Ödenburg und Eisenburg.* I. (Bearbeitet von Hans Wagner.) Graz–Köln, 1955. (a továbbiakban: UB I.) 81–82. (81.), regesztája: RA I/1. 362. sz.

Magyarországra.²¹ Ez önmagában természetesen szerfelett erőtlen érv, azzal együtt viszont, hogy Benedek hercegi címmel bírt, egy újabb – sajnos éppannyira igazolhatatlan – feltevessel megtoldva gondolatkísérletünk, jelesül, hogy a titulust atyjától, Konrád/Korlát úrtól örökölte, már némileg elképzelhetőbbnek látszik az eredeti vélekedés.

Bár Érdújhelyi nézetére épített hipotézisünk roppant kecsesgötör, a tudományosság módszertani kívánalmainak azonban távolról sem felel meg, így ajánlatos inkább visszatérnünk a Benedekkel kapcsolatos tényadatokhoz. A főúrral Imre király bizalmas, megbecsült hívei között találkozunk először, de minthogy ekkor, 1202-ben már erdélyi vajdaként bukkan fel, közéleti pályája feltehetően valamivel korábban, III. Béla uralkodása vége tájt elkezdődhetett. Így lehetséges, hogy vele azonosíthatjuk az 1199–1200. évi oklevelekben szereplő Benedek szlavón bán, zalai ispánt, ami, mint arra még visszatérünk, esetleg magyarázatul szolgálna hercegi titulására.²² Benedek 1201 körül Imre király feleségének, Konstanciának az egyik, szintén aragóniai születésű, a királyné kíséretében Magyarországra költözött udvarhölgyét, Tota úrnőt vette feleségül, ami alapján legalábbis gyaníthatjuk, hogy Imre kegye mellett Konstancia királyné jóindulatát nemkülönben élvezhette.²³ 1202-ben – az ugyanazon évben a királytól adományul kapott – soproni Martonfalvát és az Esztergom megyei Bajót birtokot Imre beleegyezésével, hitbér gyanánt hitvesének adta, aki Konstancia közbenjárásával azt is kieszközölte az uralkodónál, hogy a királyi kincstárnak a fekvőség után járó összes adó nem fizetése alól mentesítse Martonfalva lakóit. A báró a király ezen kegynyilvánításait írásba foglaló és arany kettőspeccsével megerősített kiváltságleveleiben szerepel első alkalommal vajdaként.²⁴ A vajdaságot első ízben okleveles adataink szerint két uralomváltást is átívelően, 1202 és 1206 között töltötte be. Ez amiatt is figyelemre méltó, mert csaknem biztosra vehetően András döntései nyomán a kormányzói hatalom átvételekor vagy legkésőbb a trónra lépte körüli hetekben az egyedüli erdélyi vajdai tisztséget leszámítva mindahány országbároi méltóságban és a kancellária élén is személycseré történt. Mi több, bizonyára a vármegegyék és ispánságok zömének élére is új tisztségviselő került, tudniillik ott, ahol archontológiai adataink vizsgálhatóak és relevánsak a kérdést illetően, az összes, szám szerint hat megyéispánságban is új *comest* találunk 1205 július végén. Érdemes azt is megjegyeznünk, remélve, hogy nem tulajdonítunk eltúlzott jelentőséget a ténynek, hogy a 13. század első

negyedének vajdai méltóságviselői közül az ő első, körülbelül négy éves működése volt a leghosszabb vajdai kormányzás. Ezek fényében aligha tévedünk azt feltételezve, hogy jöhetnek Imre hű főembereként tűnt fel és szolgált, valamint sejtetően a király és öccse viszállyai idején is a báty oldalán állt, legkésőbb 1204–1205 fordulóján sikerült elnyernie II. András bizalmát is. Könnyen elképzelhető, hogy ezt egy Imre országlása utolsó hónapjaiban, idejekorán végrehajtott pártváltásnak köszönhette, ami nyilván nem számított kivételes eseménynek azon mozgalmas és kockázatos időkben. Benedek – talán már az előző évtől – 1208-ban ismét Erdély élén állt, 1209-ben azonban újfent le kellett köszönnie hivataláról. A bárói tisztségből való távozását a kutatás két merőben eltérő okkal magyarázza: egyrészt felvetődött, hogy ő vezette a II. András uralkodása alatti harmadik, 1209-ben, vagy más vélemények szerint 1210 második felében lezajlott magyar hadjáratot Halicsba, és azt elfoglalván ott is maradt a hódítás kormányzójaként; míg a másik elterjedtebb vélelem szerint érintett, sőt talán súlyosan elmarasztalható volt a király elleni 1209-ben szervezett főúri összeesküvésben, és a párttűt mozgalom bukásakor veszítette el az erdélyi vajdai *dignitast*.²⁵ Az igen bonyolult kérdéskör legfontosabb, csaknem mindent eldöntő eleme az, hogy az okleveles anyagban és az elbeszélő forrásokban az Imre és II. András országlása idején szereplő Benedek nevű előkelők említései közül melyek vonatkoznak a mi Benedekünkre. Abban valamennyi kutató egyetért, hogy legkevesebb két a világi elithez tartozó Benedekkel számolhatunk az 1200 és 1221 közötti időszakban, a tekintetben azonban már lényegesen eltérnek a vélemények, hogy ezen bárók karrierje miképp is alakult, melyikük viselte ezt vagy azt az országbároi tisztséget. Noha ez a kérdés nem merült fel a szakirodalomban, megítélésünk szerint végtére még az sem tekinthető bizonyosnak, hogy az 1202 és 1209 közötti évek két vajdai ciklusa ugyanazon Benedek személyéhez köthető. II. András 1221. évi oklevele sajnos semmit sem árul el Benedek száműzetése és teljes körű jószágvesztése konkrét okáról és körülményeiről, az azonban kiderül belőle, hogy a báró uralma kezdetén még hűséget tanúsított iránta, felségsértő bűnét csak később követte el, valamint legalábbis összbenyomásként valószínűsíthető, hogy azóta nem nyert kegyelmet a királytól.²⁶ Az oklevél II. András Benedek aragóniai felesége, Tota javára tett kegynyilvánítását foglalta írásba, és bizonyos részletei alapján úgy tűnik, az egykori vajda bukása és a királyi adománylevél kelte között hosszabb idő, alighanem legkevesebb egy-két év telt el. Kiadványában az uralkodó ugyanis egyfelől arról is beszámol, hogy Tota úrnő – Imre király halála, illetve Konstancia királyné hazájába való hazatérte után – az ő házastársának is odaadóan szolgált, másfelől pedig, hogy a Benedektől elvett birtokokat hívei között szétosztotta, ezért

²¹ *Érdújhelyi Menyhért*: Péter és Bánk bán összeesküvése. Újvidék, 1893. 37. Érdújhelyi egyébként Kézai Simon munkájára hivatkozva Konrádot nevezi hercegnek, ez azonban nyilvánvaló tévedés, a geszta szerzője ugyanis Benedeket említi herceggként. *Senga, Toru*: „Benedikt Bór”, Benedek és Bankó Halicsban 1210 körül. I–II. *Magyar Nyelv*, 112 (2016) 1., 2. sz. 32–49., 183–206. 41.

²² Vajdaságára, illetve Benedek szlavón bánra és kiletének kérdésére: *Zsoldos Attila*: Magyarország világi archontológiája 1000–1301. Bp., 2011. (Historia könyvtár. Kronológiák, adattárak 11.) 37., 42., 288.

²³ Szabados György 1202-re teszi Benedek és Tota házasságkötését, ld. *Szabados György*: Aragóniai Konstancia, az első magyar házassági szerződés királynéja. *Acta historica*. Tomus CXXII. (Szeged, 2005.) 31–41. 38.

²⁴ DL 39 249., kiadása: UB I. 38–39., regesztája: RA I/1. 197. sz.; DL 39 250., közlése: UB I. 3940., regesztája: RA I/1. 198. sz.

²⁵ *Pauler Gy.*: A magyar nemzet i. m. 52.; *Zsoldos A.*: Archontológia i. m. 288. Székely Gy. szerint elképzelhető, hogy halicsi kormányzói hatalmát túlságosan önállóan gyakorolta, és ez vezetett bukásához, II. András azonban erre nem utal, csak hűtlenségét említi száműzetése okaként. Ld. *Székely György*: Gertrud királyné, Szent Erzsébet anyja. (Egy politikai gyilkosság és elhűződő megtorlása.) *Turul*, 80 (2008) 1–9. (a továbbiakban *Székely Gy.*: Gertrud) 1.

²⁶ *Érdújhelyi M.*: Péter i. m. 36., 38–39.

amikor Tota példás hűsége elismeréseként elkobzott jószágainak visszaadását kérte tőle, azokat különböző, sejtethetően időigényes alkuk árán vissza kellett szerezni akkori birtokosaiktól.²⁷ A király feleségével kapcsolatos közlése is figyelmet érdemel, András tudniillik alkalmasint második hitveséről, az 1215-ben nőül vett Jolánta auxerre-i grófnőről beszél, nem az 1213 őszen meggyilkolt Gertrúd királynéről, utóbbi esetében ugyanis elvárható lenne a „boldog emlékezetű” szerkezet vagy a „néhai” jelző kitétele.²⁸

E helyütt érkeztünk el a Koriát fia Benedek pályafutása legvitatottabb, már érintett kérdéscsoportjához, jelesül hogy: 1., a Halicsban – valószínűleg 1210 vége táján – II. András helytartójaként, kormányzói poszton tevékenykedett Benedek, illetve az 1214-ben ugyancsak Halicsban, Kálmán herceg oldalán, annak magyar főembereként szerepelt, az orosz forrásokban „kopasz”-nak nevezett Benedek egyazon személy-e?; 2., Benedekünk azonosítható-e ezen Benedekkel, vagy (az előző kérdésre adott nemleges válasz esetén) a két előkelő valamelyikével, és ha igen, melyikükkel?; 3., Az 1202–1208 közötti időszakban egy, vagy esetleg két Benedek nevű vajda igazgatta Erdélyt? Az utolsó kérdést a kutatás eddig fel sem vetette, noha, miként már utaltunk rá, korántsem tekinthető bizonyosnak, hogy 1208–1209-ben is Koriát fia Benedek állt Erdély élén. 1223-ban ugyanis András király azon Benedek egykori vajdát, aki utasítására egy, a kerci monostornak adományozott szent Mihály-hegyi föld határait kijelölte volt, hű és kedvelt Benedekjének nevezte, ami nyilvánvaló ellentmondásban van a király 1221. évi oklevelében Koriát fia Benedekkel kapcsolatban írtakkal.²⁹ Nem létezhetetlen, hogy Benedek a közbeeső időben, talán épp az 1222. évi nagy belső felfordulás és hatalmi átrendeződések idején nyert kegyelmet, bár ez tűnik a kevésbé valószínű magyarázatnak. Legutóbb Senga Toru foglalkozott a forrásainkban felbukkanó Benedek(ek) problémájával, és – ritka alaposítással elvégzett – vizsgálata során arra az állásfoglalásra jutott, hogy a 1200-as évek elején legalább két Benedekkel számolhatunk Imre és II. András bárói között, továbbá a vélhetően 1210–1211 fordulóján és az 1214-ben, Kálmán mellett a megszállt Halicsot kormányzott Benedek egyazon, de szinte biztosan nem Koriát fia Benedekkel azonos személy volt. A japán nyelvész és medievista legfőbb érve szerint, ha elfogadjuk ama csakugyan valószínű feltételezést, miszerint 1209 után Benedek vajda azért tűnt el a méltóságviselők köréből, mert részt vett, sőt talán vezető szerepet játszott a II. András megbuktatására akkoriban szervezett és dugába dőlt összeesküvésben, és a király még 11 évvel később is a hűtlen urak között tartotta számon, felettebb bajosan lehetett az 1210-ben Halicsba küldött sereg vezére, majd az ottani magyar uralom feje két alkalommal is. A szlovák Marek Klatý azzal magyarázta a logikai ellentmondást, hogy Benedek – részint felesége, az udvarhölgyi szolgálatát

Konstancia hazatérése után szerinte Gertrúd királyné mellett folytató Tota kivételes megbecsülésének és pozíciójának köszönhetően – csakhamar kegyelmet kapott az uralkodótól, visszatért magyar földre, hogy II. András azon nyomban meg is bízta a Halicsba készülõ sereg parancsnokságával és felhatalmazza a meghódítandó fejedelemség kormányzására.³⁰ Mint arról az imént szoltunk, megítélésünk szerint a király 1221-es privilegiumában olvasható „királynénk” megnevezés sokkal inkább András akkori, francia feleségére utalhat, mintsem a már nyolc éve halott Gertrúdra, másfelõl az elmélet időrendje is túl feszítettnek ítéltethető: helytállósága esetén a főúr felségárulásának, száműzetésének, kegyelemnyerésének, végül pedig a halicsi akciónak alig egy-másfél év alatt kellett volna lezajlania, következésképp az elmélet nemigen tartható. Erre mutat azon körülmény is, hogy Tota csak 1221-ben vagy kevéssel azelőtt kérte a királytól a férjétől kapott birtokai visszaadását, amennyiben pedig II. András már 1210-ben megbocsátott Benedeknek, főleg, ha Tota úrhölgy 1205 dereka után – az épp a mértéktelen befolyása miatt megölt – Gertrúd udvartartásának volt tagja, miért várt volna 10 évet javai visszakérésével. Senga elméletéhez visszatérve fontos azt is kiemelünk: az arra a lényegi kérdésre nem ad választ, hogy amennyiben az 1210 vége körül, majd nagyjából négy évvel később, Kálmán főembereként Halicsban tevékenykedett Benedek ugyanazon személy, fő forrásunk, a Halics–Vohíniai Évkönyv miért csak az utóbbi, 1214–1215-ös események Benedekjét emlegeti „kopasz” jelzővel. Ilyenformán egyetértünk Font Márta véleményével, miszerint a két személy megkülönböztetése indokolt.³¹

Benedek számkivetése időpontjaként és a méltóságviselők köréből ugyanekkorra vélelmezett kiesése okaként több egyéb eshetőség is számba jöhet, aminek részletezése csak tovább bonyolítaná az így is zavaros, sok bizonytalansági tényező által komplikált képet. Az elmondottak tükrében alkalmasint nem meglepő, hogy érdemi megállapítást nincs módunk tenni Benedek 1209 utáni sorsa, illetve fő tárgyunk, az általa viselt hercegi címmel kapcsolatban. A hagyományosnak számító történeti vélekedés régtől fogva Benedek vajda halicsi működésével, ottani rövid kormányzóságával magyarázza a báró *dux* titulását. Senga ezen – a többek között Hóman Bálint, Kristó Gyula, Székely György és Zsoldos Attila által vallott, vagy legalábbis valószínűsített – nézettel szemben megfogalmazott azonosítási javaslata, mely szerint tehát az oroszföldi magyar kormányzó és Kálmán herceg halicsi főembere egy másik Benedek nevű előkelő volt, a hercegi cím eredetének kérdésben biztosan téves feltételezéssel él, jelesül hogy az az országnagy és Tota, Konstancia királyné földijének és udvarhölgyének egybekelésével lehetett összefüggésben.³²

²⁷ Pór Antal: A Bánk-bán kérdéshez. *Erdélyi Múzeum*, 10 (1893) 8. sz. 445.; Wertner Mór: Az Árpád-kori megyei tisztviselők. Okirati kútfők nyomán. II. közlemény. *Történelmi tár*, 20 (1897) 676.

²⁸ Senga T.: Benedikt i. m. 44.

²⁹ Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen. I. (Herausgegeben von Franz Zimmermann, Carl Werner.) Hermannstadt, 1892. (a továbbiakban: UGDS I.) 27–28. (28.), regesztája: RA I/1. 395. sz.

³⁰ Marek Klatý: Vojvoda Benedikt v kontexte uhorsko-haličských vztahov prvej tretiny XIII. storočia. *Medea. Studia mediaevalia et antiqua*, 2 (Bratislava, 1998.) 76–90. 82–83.

³¹ Font Márta: Árpád-házi királyok és Rurikida fejedelmek. Szeged, 2005. (Szegedi Középkortörténeti Könyvtár 21.) 206.

³² Hóman Bálint: Magyar történet. I. Bp., 1935.² 435., 672.; Kristó Gyula: A korai feudalizmus. In: Magyarország története. I/2. (Főszerk. Székely György.) Bp., 1984. 1303.; Székely Gy.: Gertrud i. m. 1.; Zsoldos A.: Archontológia i. m. 288.; Zsoldos A.: Hercegek az Árpád-kori i. m. 12.: 27.

Ez nyilvánvaló, a magyar szokásoknak teljesen ellentmondó képtelenség, amit az bizonyít leginkább, hogy magát a cím vélt átszármaztatóját, Tota úrnőt egyik forrásunk sem nevezi hercegnőnek. Nem tartjuk kizártnak azonban, hogy Benedek egy III. Béla idején, vagy esetleg kevéssel 1172 előtt Magyarországra költözött külföldi hercegi família, talán, miként azt Erdújhelyi feltételezte, egy német uralkodócsalád sarja volt, akinek már apja, Korlát úr is a magyar arisztokráciához tartozott. Komoly kételyeket vet fel e tekintetben mindazonáltal az, hogy a nyugat-európai uralkodóházak, hercegi és grófi familiák körében a Benedek névvel egyáltalán nem találkoztunk a középkorban.

A *dux* titulus alapjául álláspontunk szerint esetleg Benedek összesen mintegy öt-hat évig viselt erdélyi vajdai méltósága, valamint – azon feltevés helytállósága esetén, mely szerint ő igazgatta 1199–1200 folyamán a Dráván túli tartományokat – esetleges báni hivataloskodása is szolgálhatott. A 13. század közepe előtről ugyan nincs pozitív forrásadatunk arra, hogy az erdélyi vajdát vagy a szlavón–horvát–dalmát bánt hercegi címmel illették volna, de mint az alábbiakban azt részletesen tárgyaljuk, a 1240-es és 1250-es években az utóbbi országos méltóság betöltőinek esetében ez – közel két évtizedig – mintegy gyakorlattá lett. Horváth János klasszika-filológus egyenesen úgy vélekedett, hogy az Árpád-kor utolsó századában Magyarországon a *dux* köznévi nem kizárólag herceg, de tartományi előljáró, így bán és vajda jelentéssel is bírt.³³ Igazolni látszanak ezt Kristó azon érdekes észrevételei is, hogy a Boldog/Szent Margit-legenda Anjou-kori magyar fordítása IV. László nádorát és erdélyi vajdáját, Csák nembeli Péter fia Mátét/Mátyust bánnak és erdélyi hercegnek nevezi (*mathyus ban ky vala erdely herceg*), másrészt, hogy Otacher aus der Geul Osztrák/Stájer Rímes Krónika című művében Erdélyt a szerinte őt, a magyar király főhűbéresei által kormányzott hercegség egyikeként említi (*der herzog über walt*).³⁴ Ezt annyival egészíthetjük ki, hogy a szintén a 14. század legelső éveiben, feltehetően közép-európai szerző által készített *Descriptio Europae Orientalis* című útleírás ugyancsak öt magyarországi hercegséget ismer, és úgy tudja: ezeket a „nép nyelvén” bánságoknak mondják, a király pedig köteles e tartományokat a nemesekre átruházni.³⁵

jegyz.; Senga T.: Benedikt i. m. 42., 44. A nevezettek által képviselt – egyébként legkézenfekvőbb és legelterjedtebb – magyarázatot Klatý módosította némiképp, aki a báró Halics elfoglalásában játszott hadvezéri szerepét, főparancsnoki mivoltát emelte ki a kormányzói feladatkörrel szemben. Ld. M. Klatý: Vojvoda Benedikt i. m. 83–84.; Senga T.: Benedikt i. m. 43.

³³ Ifj. Horváth János: P. mester és műve. I–II. közlemény. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 70 (1966) 1–53., 3–4. sz. 261–282. (a továbbiakban: Horváth J.: P. mester) 49.: 193. jegyz. Horváth tanulmánya második részében már jóval óvatosabban fogalmaz: „úgy látszik, hogy a hazai latinban néha a *bán*-t vagy *gubernator*-t is és a *dux*-nak nevezik” (uo. 278.).

³⁴ Kristó Gy.: A feudális széttagolódás i. m. 116.; Szent Margit élete 1510. A nyelvemlék másolata és betűhű átirata bevezetéssel és jegyzetekkel. Az átiratot és a jegyzeteket készítette Dömötör Adrienne, Pólya Katalin. Bp., 1990. (Régi magyar kódexek 10.) 393.; Vizkelety András: Béla hercegnek, IV. Béla király fiának menyegzője. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 97 (1993) 571–584. 579.

³⁵ Borzákné Nacsa Mária–Szegfű László: Egy Délkelet-Európát bemutató földrajzi munka a XIV. század elejéről. (*Descriptio Europae Orientalis*.) In: A Juhász Gyula Tanárképző Főiskola tudományos közleményei. Tanulmá-

Azon intézménytörténeti és címhasználati adalékok, amelyeket együtt Kristó professzor publikált először, lényegében kétségtelenné teszik ugyanakkor, hogy a *banus* tisztségnévet a 13. század második felében a – jelek szerint még nem teljesen meggyökeresedett – vajda közszo szinonimájaként is használták. Így István trónörökös egy 1261-ben lejegyzett oklevele Ákos nemzetségbeli Ernyét „egykori erdélyi bán”-nak (*banus quondam Transilvanus*), egy másik, nemkülönben 1261-ben kelt királyi kiadvány Hahót nembeli Buzád fia Csákot ugyancsak erdélyi bánnak (*banus Transilvanus*) nevezi, míg végül szintén István egy már ifjabb királyként, 1265-ben kibocsátott *privilegium*ában, megerősítve a vinci hospesek 1248-as kiváltságlevelét, az abban foglaltak megtartását a mindenkori bánjainak (*bani nostri*) hagyja meg.³⁶ 1253 és 1260 között Ernye egyetlen, későbbi említését leszámítva nincs információnk az Erdélyt kormányzott nagybárok személyéről és hivatali idejéről, és csábító a gondolat, hogy ezen időszak jó részében bánnak hívták Hahót Csák elődét (vagy elődeit) is.³⁷ Mindezek alapján úgy véljük: – hangsúlyozottan a tárgyalt magyarázatok közül – a legnagyobb valószínűség szerint Benedek *dux* címét erdélyi vajdaságára vezethetjük vissza.

Velek dux

A második olyan, az Árpád-házzal minden bizonnyal közelebbi vérrokonságban nem álló előkelő, akit *dux* címmel illetnek forrásaink, a mindössze egyetlen alkalommal, II. András király egy 1225-ben kelt oklevelében felbukkanó Velek herceg.³⁸ Ezen kiadvány is eredetiben őrződött meg, és a név, valamint a herceg szó, hasonlóan egyébként a szöveg egészéhez, itt is kitűnően olvasható. A *privilegium* csak mellékesen, az apja, Domonkos bán által alapított szentmáriahegyi ciszterci monostor adományainak megerősítését kérő Bors ispán apósaaként említi a kérdéses kilétű előkelőt. Leánya, akinek csak nevének kezdőbetűjét (A) ismerjük 1231-ben kelt végrendeletéből, halála esetére 1225 előtt három *praedium*mal maga is megadómozgatta a kolostort, és végakarata szerint egy Margit nevű nőtestvére is volt.³⁹ Súlyom Károly feltételezése szerint Velek házastársa egy előkelő származású görög nő lehetett, aki mint III. Béla király első felesége, Anna antiochiai hercegnő udvarhölgye, az új magyar uralkodópár kíséretének tagjaként, 1172-ben érkezett Magyarországra.⁴⁰ Súlyom ezen,

nyok a marxizmus–leninizmus és a történettudomány köréből. 3. (1987–1988) Szeged, 1988. 23–24.

³⁶ UGDS I. 86., kivonata: RA II/1. 1776. sz.; CDCr. V. 197–198. (198.), regesztája: RA I/3. 1270. sz.; UGDS I. 95–96., kivonata: Erdélyi okmánytár. Oklevelek, levelek és más írásos emlékek Erdély történetéhez. (Codex diplomaticus Transsylvaniae.) I. 1023–1300. (Bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel regesztákban közzéteszi Jakó Zsigmond. Bp., 1997.) 255. sz.; Kristó Gy.: A feudális széttagolódás i. m. 116.

³⁷ Zsoldos A.: Archontológia i. m. 2011. 38.

³⁸ DL 86 815., kiadása: UB I. 103–107. (106.), regesztája: RA I/1. 420. sz. (*Velek dux*)

³⁹ Monumenta Ecclesiae Strigoniensis. I. (Ordine chron. disposit, dissertationibus et notis illustravit Ferdinandus Knauz.) Strigonii, 1874. 280.

⁴⁰ Súlyom Károly: Új szempontok az Anonymus-probléma megoldásához. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 70 (1966) 54–84. 75.

a végrendeletben szereplő ingóságok egy bizánci eredetű tételére alapozott vélelmeinek helytállósága felettlőbb bizonyítalan, következőképp az is igencsak kérdéses, hogy Velek leánya és Bors *comes* esküvőjére tényleg 1196 előtt került-e sor. A krónikakutató egyébként az 1205–1218 között adatolt Péter győri püspököt úgyszintén Velek herceg gyermekének tartja, és őt gondolja az első *Gesta Hungarorum* rejtélyes szerzőjének.⁴¹ E kérdésben szerencsére nem feladatunk állást foglalni, annál nagyobb figyelmet kell fordítanunk viszont a Velek *dux* kilétére és pályafutására vonatkozó véleményének vizsgálatára.

Sólyom vetette fel a magyar Elek és Velek nevek kétséges azonosítása és az Alexios/Alexius keresztnévnévvel való – a Velek vonatkozásában ezáltal különösen bizonyítalan – megfeleltetése révén, hogy Miskolc nembeli Bors apósa, Velek herceg esetleg azonos lehet az zágrábi egyház 1217-es keltezésű úgynevezett „*magnum privilegium*”-ában szereplő Alexius egykori bánnal (*Alexius quondam banus*), aki egyébiránt, minthogy az oklevél tanúsága szerint egy Zágráb környéki birtokot adományozott a püspökségnek, talán délvidéki birtokos volt.⁴² Sólyom ötlete azonban teljes mértékben elhibázott, nagy jóindulattal is nehezen menthető melléfogás. Alexius hajdani bánt – az egyháznak korábban tett toplicai birokadománya kapcsán – a zágrábi székeskáptalan gyanús hitelű, állítólag II. András király által 1217-ben, a Szentföldre való indulásakor kiadott kiváltságlevelében valóban említik, a kérdésnek miszerint a szóban forgó előkelő vajon mikor tette kegyes adományát, a közelmúltban, vagy akár sok évtizeddel a *privilegium* kelte előtt, már itt is fel kéne merülnie, az auto-didakta középkorkutató azonban nem tért ki rá.⁴³ Ez önmagában még korántsem adna okot különösebb értetlenkedésre, az viszont már sokkal inkább megmagyarázhatatlan – kiváltképpen amiatt, mert azon okmány nem csupán már 1873-ban megjelent teljes szövegkiadásban, de szerepel az Árpád-kori királyok kritikai jegyzékének általa is használt és citált kötetében – Sólyom miként nem vette észre, hogy Alexius egykori bán egy másik, 1181. évi királyi oklevélben szintén felbukkan. Hogy az 1217. évi kiadvány és a III. Béla nevében, 1181-ben kiállított oklevél Alexiusa egyazon személyt takar, kétségtelen: az utóbbi, eredetiben ránk maradt okmány ugyanis szintén az előkelő a zágrábi káptalan javára tett toplicai adományával kapcsolatban intézkedik – a fekvőséget visszaadja az azt korábban birtokló Szent István király-egyháznak.⁴⁴ III. Béla *privilegiuma* azonban arról is világosan beszámol, hogy Alexius egykori bán szóban forgó birtokadománya még II. Béla király uralkodása idején (1131–1141), azaz legalább 40 esztendővel azelőtt idegen kézre került, kegy nyilvánítása pedig épp ezen jogsérelmet orvosolja a fekvőség visszaadásával.

⁴¹ Sólyom K.: Új szempontok i. m.; *Uő*: Három középkori portré. Szent László, III. Béla, Álmos. *Kortárs*, 38 (1994) 4. sz. 57–83. 75–83.

⁴² Sólyom K.: Három portré i. m. 76. A név eredetére, Velek *dux* esetleges zarándi birtoklására és családi kapcsolataira ld. még *Rácz György*: Adatok Elek középkori történetéhez az írásbeli források tükrében. In: *Tanulmányok Elek történetéhez*. I. (Szerk. Havassy Péter.) Elek, 2000. (Eleki évszázadok 1.) 61–64.

⁴³ CDCr. III. 150–157. (151.), regesztája: RA I/1. 325. sz.

⁴⁴ CDCr. II. 176–178. (177.), regesztája: RA I/1. 131. sz. Tegyük hozzá: királyi okmánytára citált regesztájában Szentpétery Eleknek írja az előkelőt, Sólyom nyilván ezért nem figyelt fel rá.

Alexius bán következőképp valamikor 1141 előtt, alighanem a vak király halálát megelőző fél évszázadban élt és töltött be magas kormányzati tisztségeket, így az, hogy ő lett volna a 13. század első harmadában adatolható Bors ispán apósa, nyilvánvaló képtelenség.⁴⁵

Sólyom egy másik, Velek *dux* birtokainak elhelyezkedésére vonatkozó feltevése ellenben akár igaz is lehet. Anonymus regényes gesztájában részletesen tárgyalja Árpád fejedelem Velek nevű vitéze tetteit, részint neki tulajdonítva a Tiszántúl bihari részének és Bihar várának elfoglalását, amit a törzsszövetség feje állítólag Zaránd megye nekiadományozásával jutalmazott. Eltekintve a geszta közismert megbízhatatlanságától, számtalan nyilvánvaló tévedéstől és anakronizmusától, amennyiben Anonymus Velek vitézzel kapcsolatos ismereteinek legalább a magja hitel érdemel, vagy legalábbis – mint az igen valószínűnek ítéltető – a szerző a 12–13. század fordulóján élt Velek előkelőségének, nemzetsége dicsteljes, ősi eredetének bemutatásával mintegy a herceg gyaníthatóan felettlőbb kiterjedt és értékes földvagyonra, társadalmi presztízse jogalapját kívánta igazolni, törzsbirtokai csakugyan a Fehér-Körös alsó szakasza mentén, a későbbi Zaránd megyében feküdtek.⁴⁶ Anonymus Velek tetteit és harcait terjedelmesen és aprólékosan tárgyaló beszámolója alapján elképzelhető, hogy az 1200 táján élt Velek Árpád e vezérének volt leszármazotta, vagy legalábbis annak tudta és hirdette magát, sőt még egy – az ő neve után, illetve tiszteletére – Velek nemzetségnevet viselt egykori *genus* létezését sem tartjuk lehetetlennek, az viszont biztosan kizárhatjuk, hogy az 1225-ben említett előkelő hercegi titulusa bármiféle kapcsolatban állt volna vélelmezett vagy valós felmenőjével.

Velek *dux* kilétének és családi birtokai elhelyezkedésének aligha tisztázható kérdésében – épp negyed százada, egy alapos Anonymus-tanulmány keretében – Fehértói Katalin állt elő az eddigi egyetlen – általa is kiemelten feltételes – identifikációs javaslattal. A kiváló nyelvtörténész és történeti személynévtan-kutató a Várad Regestrum egy 1221. évi bejegyzésben, a Békés megyei Torda monostorának kegyuraként szereplő Wilc/Vilc nevű előkelőt vélte – esetlegesen – azonosnak az 1225-ös királyi oklevél hercegével.⁴⁷ A Regestrum vonatkozó perirat-összefoglalója említi a feltehetően főként Békésben birtokolt Wilc úr Péter nevű rokonát is, akit úgyszintén Fehértói feltevése szerint magával „jó emlékü Béla király” gesztaíró *notarius*ával azonosíthatunk.⁴⁸ Györffy György mindkét azonosítási javaslatot valószínűtlennek minősítette egy rövid, csak e tárgyra reflektáló közleményében: a tordai kegyúr Wilc és Velek *dux* pedig azért különböző személyek meglátása szerint, mert nem egyikőnyen hihető, hogy egy ilyen kivételes rangú arisztokratáról hercegi címe elhagyásával szólna a perjegyzőkönyv, és hasonló megfontolás látszik cáfolni az Anonymus kilétére vonatkozó

⁴⁵ CDCr. II. 177. Alexius bánságára: *Zsoldos A.*: Archontológia i. m. 40.

⁴⁶ Sólyom K.: Új szempontok i. m. 66., 76.; *Uő*: Megjegyzések Györffy György két Anonymus-tanulmányához. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 83 (1979) 189–190.; *Horváth J.*: P. mester i. m. 12., 30., 49.

⁴⁷ *Fehértói Katalin*: Kísérlet Velek, Torda püspök és Anonymus új megközelítésére. *Magyar Nyelv*, 89 (1993) 3. sz. 319–328. 326–328.

⁴⁸ *Fehértói K.*: Kísérlet i. m. 327–328.

teóriát is, mivelhogy ha Wilc atyafija valaha királyi jegyző, következőképp klerikus lett volna, valamilyen foglalkozás-vagy tisztségnév, vagy titulus (*sacerdos, magister, notarius*) utalna korábbi állására, és még inkább egyházi személy voltára.⁴⁹ A meggyőző kritikai észrevételt Wilc és Velek azonosítása kapcsán annyiban kiegészíthetjük, hogy végtére nem elképzelhetetlen, hogy a békési–zarándi nagybirtokos Wilc a Váradon lefolyt pere után emelkedett hercegi rangra, de ennek roppant csekély a valószínűsége, nem is beszélve arról: korántsem biztos, hogy Bors ispán apósa 1225-ben, vagy akár négy évvel azelőtt még élt.

Magunk úgy gondoljuk: csakúgy, mint Benedek esetében, Velek *dux* vonatkozásában is szóba jöhet esetleg, hogy az előkelő egy külföldi főrangú család Magyarországra költözött tagja volt. Kiváltképpen talán egy cseh vagy morva nemesi famíliával számolhatunk Velek rokonságaként. Kézai Simon művének 93. fejezetében csákányi Mérkről és két fivéről azt találjuk, hogy „Morvaország hercegeitől származnak, szintén új lakosok Magyarországon és (IV.) Béla királlyal állnak rokonságban.”⁵⁰ A hazai forrásainkban felbukkanó Velek név egyes vélemények szerint ugyanakkor cseh eredetű is lehet: a Veleslav/Velislav rövidült vagy kicsinyítőképzős becézett alakjának, a Velíknak magyarosabb hangzású változata.⁵¹ Mérk – vagy latinos alakban Merkúr – fényes, a szlavón bán-ságig vezető, ámde valamiért korán félbeszakadt karriert futott be II. András uralkodása elején, sőt olyannyira kegyben állt az uralkodónál, hogy az nőül adta hozzá egy vér szerinti, talán királyi apa által nemzett nőrokonát, Margit úrnőt is. A 12. század utolsó éveiben a magyar–cseh kapcsolatok igen felélénkültek, ennek folyamányaként kerülhetett Magyarországra Mérk és esetleg vele együtt egy Velislav/Velík nevű közeli hozzátartozója, vagy épp testvére. 1199-ben történetesen ismerünk is egy Velislavot a prágai udvarban, I. Ottokár király egy, ez évben kelt adománylevelében, a tanúk névsorában szerepel.⁵² Velek Mérkkel való vélelmezett rokonsága, főleg ha netán testvérek voltak – aligha szükséges bizonygatnunk – csaknem kézenfekvő magyarázatot nyújtana hercegi címére, még akkor is, ha Kézai azon közlését, hogy Mérk és fivérei Morvaország hercegeit is felmenőik között tudhaták, nem feltétlenül kell szó szerint értenünk.⁵³ Amennyiben fenti, sietünk leszögezni: leginkább pusztán gondolat kísérletnek szánt, és nem bizonyítható azonosítási ötletünk megfelelő a történeti valóságnak, úgy értelemszerűen a honfoglalás kori Veleknek és 1225. évi oklevelünk Velek *dux*ának a véletlen névegyezésén kívül nincs semmi köze egymáshoz,

⁴⁹ Györffy György: Megjegyzés Turda püspökről. *Magyar Nyelv*, 90 (1994) 3. sz. 317–318.

⁵⁰ *Scriptores rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis Arpadianae gestarum*. I. (Edendo operi praefuit Emericus Szentpétery.) Budapestini, 1937. 192.; *Neumann Tibor*: Egy morva „herceg” és egy Árpád-házi hercegnő leszármazottai. (A Gyánúr-fiak eredete és rövid története.) *Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historica*. Tomus 130 (Szeged, 2009.) 3–32. 15.

⁵¹ *Elemér Moór*: Zur Siedlungsgeschichte der deutsch-ungarischen Sprachgrenze. I. In: *Ungarische Jahrbücher*. 9. Berlin–Leipzig, 1929. 64.

⁵² *Codex diplomaticus et epistolarius Regni Bohemiae*. II. (Edidit Gustavus Friedrich.) Pragae, 1912. 362.

⁵³ *Neumann T.*: Egy morva i. m. 17–18.

így a herceg feltételezett zarándi vagy Békés megyei birtoklása is elvethető. Úgy tűnik, hogy legalábbis egy jó ideig, Velek herceg származása, nemzetségi hovatartozása, sőt még etnikuma is nyitott, további tudományos viták tárgyaként előke-rülő kérdés marad.

Szlavón báni hercegek

A 13. század derekán három egymást követő szlavón bán is hercegi címet viselt. Elsőként közülük Türje nembe-li szentgróti Dénes fia Dénes – korábbi erdélyi vajda (1233–1234) és lovászmester (1235–1241) – 1242. május 10-én egy királyi oklevél méltóságsorában, feltűnő módon a nádort is megelőzve szerepel herceggként, *banus et dux totius Sclauoniae* címmel.⁵⁴ A zágrábi székeskáptalan egy ugyanezen évben kelt kiadványának korjelölő méltóságlistája a két címelemet megcserélve, „herceg és bán” titulussal, a Szlavónia szót elhagyva említi.⁵⁵ Ekkortól folyamatosan változik tartományi előjárói címe, forrásainkban hol a bán-ság kitétele nélkül, csak herceggként, hol mint egész Szlavónia bánjával találkozunk vele, de leginkább *banus et dux totius Sclauoniae* formában jelölik meg tisztségét. Utolsó két e méltóságbeli szereplésekor, 1244. november 12-én IV. Béla ismét csak szlavón bán-nak nevezi, néhány nappal később viszont „Szlavónia bánja és hercege” formában jelöli meg *dignitas*át, ami jól mutatja a cím újdonság voltát és használatának következetlenségét, ami – okkal vélelmezhetjük: nem csupán a királyi kancelláriát jellemezte.⁵⁶ Dénes máskülönben két alkalommal a hercegi

⁵⁴ CDCr. IV. 151–152. (152.), regesztája: RA I/2. 718. sz. Dénes nádor pályájára: *Wertner Mór*: Az Árpád-kori bánok. Meghatározások és helyreigazítások. I. közlemény. *Századok*, 43 (1909) 377–415. 399–400.; *Karácsanyi János*: A magyar nemzetségek története a XIV. század közepéig. Bp., 1995.² 1033–1034.

⁵⁵ 1242.: CDCr. IV. 177–178. (178.): *dux et banus*.

⁵⁶ 1242., okt. 13. u.: (királyi *patens*): CDCr. IV. 167–168. (167.), regesztája: I/2. RA I/2. 727. sz.: *banus*; 1242. nov. 16.: (királyi adománylevel): CDCr. IV. 172–176. (172.), kivonata: RA I/2. 723. sz.: *banus totius Sclauoniae*; 1242., nov. 21. e.: (saját kiadványa) CDCr. IV. 170–171. (170.): *Dei gracia dux et banus tocius Sclauoniae*; 1242. nov. 21.: (királyi okirat): CDCr. IV. 176., regesztája: RA I/2. 724. sz.: *banus*; 1243. jan. 29.: (királyi okirat): ÁÜO VII. 131–133. (133.), regesztája: RA I/2. 734. sz.: *dux totius Sclauoniae*; 1243. ápr. 16.: (csak olasz nyelvű kivonatból ismert királyi oklevél): CDCr. IV. 185., regesztája: RA I/2. 737. sz.: *duca di tutta la Sclauonia*; 1243. jún. 5.: (királyi oklevél): *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*. IV/1.; VIII/1. (Studio et opera Gerorgii Fejér.) Budae, 1829., 1832. (a továbbiakban CDH IV/1.; VIII/1.) IV/1. 287–294. (293.), regesztája: RA I/2. 744. sz.: *banus et dux tocius Sclauoniae*; 1244. ápr. 21.: (királyi kiadvány): CDCr. IV. 223–226. (225.), kivonata: RA I/2. 762. sz.: *banus tocius Sclauoniae*; 1244. jún. 15.: CDCr. IV. 229–234. (233.), kivonata: RA I/2. 769. sz.: *banus et dux tocius Sclauoniae*; 1244. júl. 19.: (saját, csak olasz nyelvű közlésből ismert kiadványa): CDCr. IV. 235–236. (235.): *duca e bano di tutta la Sclauonia*; 1244. aug. 26.: (királyi oklevél): CDCr. IV. 240–241. (241.), kivonata: RA I/2. 772. sz.: *dux totius Sclauoniae*; 1244. okt. 14.: (csak olasz nyelvű kivonatból ismert királyi okmány): CDCr. IV. 247., regesztája: RA I/2. 780. sz.: *bano di tutta la Sclauonia*; 1244. okt. 26.: (királyi *patens*): CDCr. IV. 249–252. (250.), regesztája: RA I/2. 785. sz.: *dux et banus tocius Sclauoniae*; 1244. okt. 31.: (királyi diploma): CDCr. IV. 252–255. (255.), kivonata: RA I/2. 787. sz.: *banus et dux tocius Sclauoniae*; 1244. nov. 7.: (királyi *patens*): CDCr. IV. 256–257. (256.), kivonata: RA I/2. 789. sz.: „*banus et dux tocius Sclauoniae*”; 1244. nov. 12.: (királyi oklevél): 258–259. (258.), regesztája: RA I/2. 790. sz.: *banus tocius Sclauoniae*; 1244. (nov. 24.?):

cím mellett a *Dei gratia*-szó szerkezetet is kitétte öncímzésében.⁵⁷ A király kedvelt főúrat valamikor 1245. április közepe előtt nádorrá nevezte ki, utóda Szlavónia élén pedig történetesen Kán nembeli Gyula fia László lett, aki addig a nádori posztot töltötte be. László április 11-én még szlavón bánként, december 12-én viszont már mint Szlavónia bánja és hercege szerepel IV. Béla okleveleiben, azaz a méltóság mellett Dénes *dux* címét is megkapta.⁵⁸ Az utóbbi kiadvány az utolsó olyan magyarországi keletkezésű, nem saját kibocsátású, 13. századi oklevelünk, amelyben egy nem a királyi család tagjai közé tartozó előkelőt – különkormányzati megbízatásával összefüggésben – hercegi címmel illetnek. A Dráván túli tartományok élén Kán Lászlót váltó Rosztyszlav volt halicsi fejedelem szintén rövid hivatalviselésére csak egyetlen, így relevánsnak aligha tekinthető adatunk van, de az ő utóda, Gut-Keled nembeli Dragun fia István bő tíz éves délvidéki kormányzása időszakából már közel 40 oklevél tartalmaz információkat a vizsgált tárgyat illetően.⁵⁹

A báró 1248. április és 1259. május között 31 királyi oklevélben bukkan fel, ezekben viszont mindannyiszor bán titulussal említik⁶⁰ Elsőre úgy tűnhet tehát, hogy István bán önkényesen vette fel a címet. A helyzet mindazonáltal korántsem ilyen egyszerű. Az csaknem bizonyosra vehető, hogy a főúr valamikor 1252. április vége és 1254. április 3. között kezdte magát hercegnek címezni és címeztetni, az előbbi időpontban ugyanis még a „szokásos” egész Szlavónia bánja *intitulatio* alatt bocsátott ki oklevelet, két évvel később pedig már hercegi titulussal szerepel.⁶¹ Az utóbbi irat azonban a Babenberg-ház tartományaiért vívott hosszú cseh/morva–magyar háború előzetes békemegállapodása, amelynek létrejöttében IV. Béla egyik főtárgyalójaént István bán is tevékeny szerepet játszott. A két delegáció március–április fordulóján valószínűleg Budán ülésezett és jutott megegyezésre, és a magyar királyt Benedek kalocsai érsek és kancellár, illetve Rátót nembeli Roland nádor és Hahót nemzetségbeli Csák tárnokmester, a kormány régi és verzátus tagjai képviselték a bánnal együtt, ilyképpen úgyszólván elképzelhetetlen, hogy a békefeltételeket rögzítő szerződéslevelbe egyetértésük, főként pedig tudtuk

nélkül, István önhatalmú ügyködése folytán kerülhetett bele annak hercegi címe.⁶² István és békebíróársai tárgyalásait és ténykedését ráadásul Béla király is folyamatosan – alighanem közvetlen közlővel, de legalábbis a *medium regni* területéről – figyelemmel kísérte. A báró 1254. szeptember 10-én, Graz mellett, valamint ugyanaz nap Feldkirchenben, már alapvetően stájerországi kapitányi minőségében kiadott okleveleiben szintén a „Szlavónia bánja [és] hercege” titulust használja, csakúgy mint egy a következő évben kelt, bizonyosan eredeti kiadványában, valamint egy másik, nevében hamisított, tévedésből – gyaníthatóan 1255 helyett – 1205-re datált diplomában nemkülönben, ez ugyanakkor vélhetően egy eredeti, mára elveszett oklevele mintájára készült.⁶³ 1257. május 24-én, Leobenben, majd július 19-én, Grazban, további egy-egy saját kiadványában hasonlóképp Szlavónia hercegének írja magát, és egy stájer előkelő 1257. június 21-én is herceggként említi egy magánoklevelében, *dux Zagrabiae* megnevezéssel. Ez a korabeli magyarok számára bizonyára idegenül hangzott, ámde a Stájer Rímes Krónikából tudjuk, hogy a Birodalom délkeleti tartományaiban a „Zágráb hercege” szintagma ismert és közkeletű volt ekkoriban, sőt, úgy tűnik: a *Zagrabia* helynevet kiterjesztő értelemben, Szlavónia szinonimájaként is használták.⁶⁴ István 1257. júliusi kiadványa egyébiránt az egyetlen olyan diplomája, amelyben *intitulatio*jában szerepel a *Dei gratia*-formula, amit tudomásunk szerint a későbbi szlavón bánok sem tettek ki önmegnevezésükkor okleveleikben.

Itt érkezünk el István szlavón hercegi titulusa kérdéskörének legtalányosabb részéhez, az országnagynak ugyanis 1255-ből ismeretes két olyan oklevele is, amelyben a Drávántúl kormányzójaként csak bánnak címezte magát.⁶⁵ Az oklevelek kiállítására ráadásul szlavóniai ügyekben, tehát tartományi előjárói minőségében került sor, így még kevésbé érthető, miért maradt ki belőlük a néhány hónappal később már ismét kitett *dux* címe. A dolog még inkább ellentmondásos, ha hozzátesszük: Türje nembeli Dénes mindahány ismert – igaz, szám szerint csak három – saját kibocsátású diplomájában feltüntette herceg titulását is, és megemlítjük, hogy ellentétben vele, István bán–herceg vonatkozásában egyetlen nem tőle származó – káptalani, konventi, főpapi, ispáni stb. – oklevélről sem tudunk, amelyben *dux* címmel említenék. Mindezek fényében, a fent elmondottakat mérlegelve, azok

(királyi *privilegium*): CDH IV/1. 326–329. (328.), RA I/2. 781. sz.: *banus et dux totius Sclauoniae*; 1244: (saját oklevele): CDCr. IV. 265–266. (265.): *Dei gracia dux et banus tocius Sclauonie*.

⁵⁷ 1242., nov. 21. e.: CDCr. IV. 170–171. (170.); 1244: CDCr. IV. 265–266. (265.)

⁵⁸ 1245. ápr. 11-én már mindketten viselik új tisztségüket (ld. CDCr. IV. 272., regesztája: RA I/2. 803. sz.), az Árpád-kori archontológia e tekintetben tehát pontosításra szorul, vö. *Zsoldos A.*: Archontológia i. m. 19., 45. 1245. dec. 12.: CDCr. IV. 284–286 (286.), kivonata: RA I/2. 823. sz. Kán Gyula nádorra: *Wertner M.*: Az Árpád-kori bánok i. m. 400.; *Uő*: Újabb nemzet-ségi kutatások. VIII. közlemény. A Kán-nemzetség erdélyi vagy vajdai ága. *Turul*, 26 (1908) 122–123.

⁵⁹ István közéleti pályafutására: *Wertner Mór*: Az Árpád-kori nádorok genealógiája. II. közlemény. *Turul*, 16 (1898) 115.; *Karácsonyi J.*: A magyar nemzetségek i. m. 512–513. Az okleveles forrásanyagot ld. alább.

⁶⁰ RA I/2–4. 878., 879., 891., 926., 931., 943., 957., 958., 960., 963., 979., 996., 1006., 1007., 1011., 1057., 1070., 1082–1084., 1089., 1106., 1123., 1136., 1142., 1147., 1187., 1199., 1200., 1223., 1755. sz.

⁶¹ 1252. ápr. 24.: CDCr. IV. 489–491.; 1254. ápr. 3.: *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae*. (Slovenský diplomatár.) II. (Ad edendum praeparavit Richard Marsina.) Bratislavae, 1987. (a továbbiakban CDES II.) 306.

⁶² *Pauler Gy.*: A magyar nemzet i. m. 223–224. Az előzetes békeokmányban akad egy még szokatlanabb bárói címmegjelölés is: Hahót nembeli Csák *summus camerarius*ként, azaz mint főkamara-s szerepel benne (ld. CDES II. 306.), jöllehet a báró által viselt méltóság megnevezése a magyar gyakorlat szerint – egyetlen kivételes esetet leszámítva – 1214 óta tárnokmester (*magister tavarnicorum*) volt (vö. *Zsoldos A.*: Archontológia i. m. 61–63.). Ez határozottan a cseh udvari kancellária oklevelezési gyakorlatának hatására mutat, Csehországban ugyanis régóta létezett a kamarási/főkamarási tisztség, és lényegében a magyar tárnokmester megfelelőjének számított. Ilyenformán elképzelhetőnek gondoljuk, hogy az okirat elkészítésében vagy legalábbis megszövegezésében cseh írástudók is részt vehettek.

⁶³ 1254. szept. 10.: *Urkundenbuch des Herzogtums Steiermark*. III. (Berbeitet von [Joseph] von Zahn.) Graz, 1903. (a továbbiakban: UHS III.) 226–227., 227–228.; 1255: UHS III. 272–273.; 1205 (1255): CDCr. IV. 613–615.

⁶⁴ 1257. máj. 24.: UHS III. 307–308.; 1257. júl. 19.: 321–322.; 1257. jún. 21.: UHS III. 318. Otacher adata: *Vizkelety A.*: Béla herceg i. m. 579.

⁶⁵ 1255. ápr. 4.: CDCr. IV. 596–598. (596.); 1255.: CDCr. IV. 616–617. (616.)

dacára vagy épp alapján, végeredményen úgy látjuk, hogy a budai béketárgyalásokat megelőzően, vagy annak folyamán IV. Béla csakugyan hercegi rangra emelte hű báróját, de – valamely nem feltárható okból – ennek ellenére, nyilván a király akaratának megfelelően, kancelláriája következetesen csupán bánnak címezte azt.

Az Árpád-korban 1257 júliusa után nincs tudomásunk olyan oklevélről, amelyben Szlavónia kormányzóját a *banatus* mellett, vagy a helyett, herceg titulussal illetnék. Hogy a hercegi cím kitétele esetlegességének, főként pedig végleges elhagyásának és megszűnésének mi lehetett az oka, forrásainkból sajnos szintén nem felderíthető. Annál is kevésbé, mert, miként már utalunk rá, a szlavón bánok *dux* címének eredetét is sűrű homály fedi. A sajátos jelenséggel eddig csupán Kristó foglalkozott behatóbban. Meggyőző véleménye szerint az, hogy a király a 13. század közepén – öccse, Kálmán halálát követően, alkalmas, felnőtt korban lévő alternatíva hiányában, ha úgy tetszik: félig-meddig egyfajta kényszermegoldásként – már nem egyik-másik férfitörököt, hanem a magyar bárói családok egyes tagjait állította Szlavónia élére hercegeként, a korábbi dinasztikus országfelosztások módosulásaként is értelmezhető. Célja ezzel feltehetően az volt, hogy ilyen, igencsak szokatlan módon fenntartsa, és a nagybirtokosi elitből gondosan kiválasztott, megkérdőjelezhetetlen hűségű prominens személyek révén tovább működtesse az akkorra mondhatni hagyománnyá vált szlavón hercegség intézményét és struktúráját.⁶⁶ A szlavón hercegi méltóság az ország báróival való betöltését a jelek szerint IV. Béla ugyanakkor csupán időleges, áthidaló megoldásnak szánta és tekintette, és fiát, Istvánt szerette volna a lehető leghamarabb Szlavónia élére helyezni, már csak miatt is, mert nyilván felmerült benne gondolat, hogy a délvidéki tartományok aktuális kormányzója esetleg túl nagy hatalomra tesz szert, és másfelől nem kívánatos bevett szokássá, közvélekedéssé, az arisztokrácia részéről pedig elvárássá válik, hogy Szlavónia igazgatását a bárók egyike, hercegi rangban lássa el.⁶⁷ Érintőlegesen, egy mostanában megjelent tanulmánya egyik jegyzetpontjában Zsoldos is kitért a kérdésre. Leglényegesebb észrevétele egybecseng Kristó meglátásával, miszerint a Szlavónia kormányzatát ellátó világi méltóságviselők báni címe éppen abban az időszakban egészült ki a *dux* titulussal, amikor jellemzően nem az uralkodóház valamely tagja állt, vagy pontosítva: királyi herceg, zsenge kora folytán ténylegesen nem állt a tartomány élén, azaz a herceg-bánnak nem volt – legalábbis közvetlen – hivatali feljebbvalója.⁶⁸ Zsoldos azon egyfelől nagyon is gyakorlatias és valószínűnek látszó, másfelől Kristó nézetét közvetve alátámasztó magyarázat-javaslatot vetette fel, hogy a kor felfogása szerint Szlavóniát – névleg, avagy épp személyesen, ez a kérdésben mellékes – régebb óta herceg szokta kormányozni, így tehát az uralkodó a bánok rangemelésével ezen tradíció szellemében járt el. A magunk részéről maradéktalanul egyetértünk Zsoldos akadémikus ama megállapításával, hogy mivel a három fent említett IV. Béla-kori országbáró

egyetlen más méltóságviselése kapcsán sem társult a *dux* títulelem tisztségnévükhöz, személyes presztízscímről nem lehet szó esetükben.⁶⁹

A következő és egyben utolsó kora középkori, nem uralkodóházbeli személy általi hercegi címhasználatra vonatkozó adatok épp 50 évvel későbből ismeretesek. Állítólag 1307. augusztus 8-án kelt oklevelében V. Kelemen pápa azon kéréssel fordult Szlavónia meg nem nevezett hercegéhez, hogy oldalkövetét, Gentile bíbornok-legátust illő tisztelettel és jóindulatúan fogadja, figyelmeztetéseit és tanácsait szívlelje meg, és támogassa szentszéki legátusi munkájában.⁷⁰ Az okmány közreadójának, Pór Antalnak Kristó által is osztott vélekedését, hogy levelét a pápa alighanem Kőszegi Henrik bánhoz intézte, szerfelett valószínűsíti Boso karthauzi generális perjel 1308. július 23-i oklevele, amelyben a prior – megköszönve, hogy a magyar báró segíti és védelmezi a rend két karintiai szerzetesközösségét, és hogy nyílt oklevelében ígéretet tett, miszerint maga is alapít egy új karthauzi rendházat – a magyar főurat egyebek mellett Szlavónia előkelő hercegének (*illustris dux Sclauoniae*) címezte.⁷¹ Kérdéses azonban, hogy Boso vajon a Henrik említett kiadványában szereplő títulus, a báró ország-nagyi tisztségének saját maga, illetve írnoka által való megnevezése, avagy a rendfőnök Szlavónia kormányzatát illető esetleges tájékoztatásából, netán a báró iráni megkülönböztetett tisztelete jeleként, Henrik bán viselt *dignitasa* – tényleges rangjának – szándékosan helytelen eltúlzásával nevezte a bárót *dux*-nak. A harmadik eshetőség mellett szól ama szintén kissé szokatlan körülmény, hogy a karthauzi rend feje nem csupán hercegnek, híres-nevezetes nagyúrnak, de egyenesen nagyságos fejedelemnek (*magnificus princeps, famosus dominus Heinricus*) mondja Henriket. Meglehet ugyanakkor, és talán ez a legvalószínűbb magyarázat a Héder nembeli oligarcha Boso *generalis prior* általi különös címzésére, hogy Henrik – némely esetben – minden bizonnyal önhatalmúlag, I. Károly király tudta és/vagy jóváhagyása nélkül, Szlavónia hercegeként nevezte meg önmagát hivatalos és magántermészetű kiadványaiban, és ekként fordult az alapítási szándékáról szóló levelében a rendfőnökhöz is, aki aztán már az abban álló *dux* titulust egyszerűen félreértelmezve, vagy tudatosan, tisztelete és halála kifejezéseként túldimenzionálva – elvben csak – uralkodó fejedelmeknek kijáró *princeps* címmel válaszolt a bárónak.⁷²

⁶⁹ Zsoldos A.: Hercegek az Árpád-kori i. m. 12.: 27. jegyz.

⁷⁰ Vatikáni regeszta alapján való kiadása: Acta legationis cardinalis Gentilis. (Gentilis bíbornok magyarországi követségének okiratai 1307–1311.) (Edidit Antonii Pór.) Budapestini, 1885. (Monumenta Vaticana historiam regni Hungariae illustrantia. I/2.) 5–6., regesztája: AOkl. II. 205. sz.

⁷¹ CDH VIII/1. 251–252. (252.), kivonata: AOkl. II. 412. sz. Kőszegi (ifj.) Henrik személyére: Pór Antal: A Güssingiek. II. közlemény. Századok, 29 (1895) 140–141.; Karácsonyi J.: A magyar nemzetségek i. m. 606–607.

⁷² A *princeps* títulus nem fejedelmi személy vonatkozásában való használatára – épp 1308 tájáról – két hazai példát is ismerünk: 1309-ben Kán nembeli László vajdát erdélyi egyháziak, 1312-ben pedig Csák nembeli Máté (volt) nádort a nyitrai egyház kanonokjai illeték a címmel. Ld. AOkl. II. 599. sz.; AOkl. III. 299. sz. Šubić Mladen (II.) bán szintén *princeps* titulussal, eleinte, 1312 körül mint Dalmácia, később, 1318-ban mint Horvátország és Bosznia fejedelme szerepel forrásainkban a 14. század elején, őt azonban kizárólag zárai és szentszéki oklevelek nevezik így, magyarországiak ellenben egyszer sem (AOkl. II. 160., 481. sz., AOkl. V. 237. sz.).

⁶⁶ Kristó Gy.: A feudális széttagolódás i. m. 48.

⁶⁷ Kristó Gy.: A feudális széttagolódás i. m. 49.

⁶⁸ Zsoldos A.: Hercegek az Árpád-kori i. m. 12.: 27. jegyz.

A feltevés helytállósága annál is inkább elképzelhető, mert atyjukhoz, „Nagy” Henrik bánhoz hasonlóan, mindhárom Kőszegi fivér erőszakos hajlamú, a királyi hatalommal való nyílt, fegyveres szembeszegülésre is kész, kivételesen öntudatos mágnás volt, bár az is kétségkívül igaz, hogy testvérei közül – már amennyire persze azt viszonylag rövid, 1301 táján indult közéleti pályája alapján meg tudjuk ítélni – az ifjabb Henrik lehetett a legkonszolidáltabb és legkevésbé nyakas, kezelhetetlen és konfrontatív személyiség köztük. János nevű bátyja 1308 áprilisában bekövetkezett halála után, mint „Nagy” Henrik egyetlen életben lévő fia, ő lett a három testvér révén három ágra oszlott, a Dunántúl és Szlavónia közel felét kezén tartó oligarchacsalád feje. Henrik roppant politikai és gazdasági hatalma, kivételes tekintélye közéleti pályájában, viselt országnagyi tisztségeiben is egyértelműen megmutatkozott: Vencel-László király előbb, még 1301 kora őszén szlavón bánná nevezte ki, majd, egy éven belül a tárnokmesteri méltóságot is elnyerte, azaz a négy legmagasabb bárói hivatal közül kettőt is ő töltött be, amelyek mellett nem egyébíránt somogyi, tolnai, baranyai és bodrogi ispán is volt.⁷³ I. Károly dacára annak, hogy a tartományúr Vencel egyik legnagyobb párthíveként exponálta magát, majd minden valószínűség szerint Ottót is támogatta vele szemben, meghagyta Szlavónia élén. A tárnokmesterségre pedig még Ottó király nevezett ki más, így annak elvesztéséhez Károlynak értelemszerűen semmi köze sem volt.⁷⁴

Henrik a rendfőnökeknek írt levelében feltüntetett tárnokmesteri titulusa külön figyelmet érdemel. 1308 első felében ugyanis, amikorra első ránézésre, alaposabb utánagondolás nélkül kelteznénk az iratot, a báró már régen, legkevesebb másfél éve megvált a tisztségtől, és kevésbé valószínű, hogy 1307 februárja óta, amikor hivatalbeli utódát említik, időközben újra elnyerte volna a szóban forgó *dignitast*. Ily módon két lehetőség merül fel: vagy Boso választott valamely ismeretlen ok(ok) miatt feltűnően lassan, legalább 15 hónappal később a megkeresésére, vagy a valamikor 1308 késő tele táján készült levélben a nagyúr nem csupán hercegi rangra emelte magát, de – szintén önhatalmúlag – a tárnokmesteri címet is felvette *intitulatio*jába. Magunk inkább az utóbbi magyarázatot látjuk valószínűbbnek, bár a másik eshetőség is közel azonos eséllyel jöhet szóba. Henrik bán hercegi titulusa esetében tehát alkalmasint önkényes címfelvételelről, illetve címhasználatról beszélhetünk, amiben az oligarcha presztízsigényén mellett minden bizonnyal az is közrejátszhatott, hogy a 14. század elején még emlékeztek rá, hogy Szlavónia néhány bánja két-három emberöltővel korábban viselte a címet. A szlavón bánok hercegsége – feltehetően elsősorban amiatt, mert IV. Béla kezdettől fogva felemásan viszonyult hozzá, és igyekezett mihamarább megszüntetni, másrészt talán a Dráván túli tartományok lakóinak egyetértésével sem találkozott – nem tudott meggyökeresedni, és Kőszegi Henrik önkényes újjáélesztési kísérlete után végleg eltűnt a magyar kormányzati berendezkedésből és az okleveles gyakorlatból.

⁷³ Engel Pál: Magyarország világi archontológiája 1301–1457. I. (História könyvtár. Kronológiák, adattárak 5.) Bp., 1996. 16., 36., 102., 114., 175., 206.

⁷⁴ Kádár Tamás: Harcba a koronáért. II. I. Károly (Róbert) király uralkodásának 1306–1310 közötti szakasza. In: Történeti tanulmányok XXV. (Szerk. Miru György–Novák Ádám–Bácsa Balázs Antal.) Debrecen, 2017. 136.

RIBI ANDRÁS

A fehérvári káptalan archontológiája (1301–1457)*

A fehérvári koronázó templom mellett működő Szűz Mária társaskáptalan már régóta a történeti kutatás középpontjában áll.¹ Az intézmény, pontosabban leginkább a hiteleshely Árpád-kori történetével Solymosi László foglalkozott,² a Mátyás- és Jagelló-kori kanonokokra vonatkozó információkat pedig Köblös József tette közzé úttörő munkájában.³ A méltóságviselők közül az olvasó- és éneklőkanonokokat Békefi Remig,⁴ az örkanonokokat Sörös Pongrác vizsgálta a 20. század elején,⁵ ám modern – ugyanakkor részleteiben pontosítható – archontológiai gyűjtés csak a főpapok sorába emelkedő prépostokról és a Szent Miklós társaskáptalan Zsigmond-kori prépostjairól áll rendelkezésre.⁶ Az oszlopos kanonokokra

vonatkozó íráskor elavultsága, és az 1301–1457 közötti időszak viszonylagos elhanyagoltsága miatt munkám célja, hogy a mondott periódusra vonatkozóan közzé tegyem a fehérvári káptalan – beleértve az egyszerű kanonokokat és a kápolna- illetve oltárigazgatókat – archontológiáját azt a módszert követve,⁷ ahogyan a közelmúltban C. Tóth Norbert publikálta az egri és a váci székeskáptalanok tagjainak névsorát.⁸

A természeténél fogva teljesnek nem tekinthető, ám arra törekvő gyűjtés során a Magyar Országos Levéltár digitalizált forrásbázisára támaszkodva elsősorban a fehérvári káptalan hiteleshelyi kiadványait néztem át;⁹ mindezt megtámogatva a szomszédos fehérvári hiteleshely, a johannita vagy kerersztes konvent kiadványaiban és fennmaradt magánlevéltárában fellelhető kanonokokra vonatkozó információkkal. Használtam továbbá a rendelkezésre álló káptalani prozopográfiákat¹⁰ és a különböző római okmánytárak anyagát.

Kiemelt figyelmet érdemel az az összeállítás, amely V. Márton pápa 1430. április 6-i parancsára készült a fehérvári prépostság kiváltságaival kapcsolatban, és felsorol 34

* A dolgozat az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-17-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült. Köszönöm C. Tóth Norbertnek (MTA-MNL-SZTE-HM HIM Magyar Medievisztikai Kutatócsoport) a tanulmány elkészítése során nyújtott hasznos észrevételeit és tanácsait! A szerző az MTA BTK TTI tudományos segédmunkatársa, a tanulmány elkészítését a KH 130473 sz. projekt támogatta.

¹ Kiváltságaira ld. *Sebestyén József*: A székesfehérvári prépostság és káptalan egyházi kiváltságai. I–II. *Századok*, 59–60 (1925–1926) 376–395., 462–497.

² *Solymosi László*: A székesfehérvári káptalan hiteleshelyi működésének főbb sajátosságai az Árpád-korban. In: A székesfehérvári Boldogasszony bazilika történeti jelentősége. Az 1996. május 16-án rendezett tudományos tanácskozás előadásai. (Szerk. Farkas Gábor.) Székesfehérvár, 1996. 180–201. – Ugyanő egy publikálatlan, jórészt a korábbi szakirodalmon alapuló archontológiát is készített: *Solymosi László*: Fehérvári káptalan méltóságviselői az Árpád-korban. In: *Uő*: Források a székesfehérvári Szűz Mária-prépostság temploma (Királyi bazilika) történetéhez, a kezdetektől 1332-ig (levéltári anyag). Szent István Király Múzeum Adattár ltsz. 6972/99.

³ *Köblös József*: Az egyházi középréteg Mátyás és a Jagellók korában. (A budai, fehérvári, győri és pozsonyi káptalan adattárával.) Budapest, 1994. (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 12.) Hasznos segédlet továbbá: *Uő*: A budai, fehérvári, győri és pozsonyi káptalan archontológiája 1458–1526. Bp., 1987. 67–96.

⁴ *Békefi Remig*: A káptalani iskolák története Magyarországon 1540-ig. Bp., 1910. 227–232.

⁵ *Sörös Pongrác*: A székesfehérvári örkanonokság története 1543-ig. *Századok*, 50 (1916) 565–584.

⁶ *Engel Pál*: Magyarország világi archontológiája 1301–1457. I–II. Bp., 1996. (História könyvtár. Kronológiák, adattárak 5.) I. 82–83., C. *Tóth Norbert*: A székes- és társaskáptalanok prépostjainak archontológiája 1387–1437. Bp., 2013. (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 4.) 42–43., C. *Tóth Norbert–Horváth Richárd–Neumann Tibor–Pálosfalvi Tamás*: Magyarország világi archontológiája 1458–1526. I. Főpapok és bárók. Bp., 2016. (Magyar történelmi emlékek. Adattárak) 60–61. C. *Tóth Norbert*:

Magyarország késő középkori főpapi archontológiája. Érsekek, püspökök, illetve segédpüspökök, vikáriusok és jövedelemkezelők az 1440-es évektől 1526-ig. Győr, 2017. (A Győri Egyházmegyei Levéltár kiadványai. Források, feldolgozások 27.) 136–137.

⁷ A módszerről ld. C. *Tóth Norbert*: A pozsonyi társaskáptalan kanonokai 1425-ben. Az egyházi archontológia készítésének módszertana és gyakorlata. *Acta Historica*, 135 (2013) 101–123.

⁸ C. *Tóth Norbert*: Az egri káptalan archontológiája 1387–1526. *Turul*, 88 (2015) 2. sz. 48–71., *Uő*: A váci székeskáptalan archontológiája 1378–1526. *Studia Comitatus*. Új folyam, 2 (2016) 7–33.

⁹ Már Köblös József is felhívta a figyelmet, hogy szemben az általa vizsgált másik három káptalannal, Fehérvárott egyedül a káptalan hiteleshelyi kiadványaira és a kiadott anyagra támaszkodhatott. Ld. *Köblös J.*: Az egyházi középréteg i. m. 8.

¹⁰ *Bunyitay Vincze*: A várdi püspökség története alapításától a jelenkorig. Második kötet. Káptalanok, monostorok a püspökség alapításától 1566. évig. Nagyvárad, 1883. 34–188., *Kollányi Ferenc*: Esztergomi kanonokok 1100–1900. Esztergom, 1900., *Bedy Vince*: A győri székeskáptalan története. Győr, 1938. (Győregyházmegye múltjából 3.), *Fedeles Tamás*: A pécsi székeskáptalan személyi összetétele a késő középkorban (1354–1526). Pécs, 2005. (Tanulmányok Pécs történetéből 17.), *Kristóf Ilona*: Az egyházi középréteg a késő középkori Váradon (1440–1526). Pécs, 2014. (Thesaurus historiae ecclesiasticae in Universitate Quinqueecclesiensi 4.), *G. Tóth Péter*: A csanádi székeskáptalan személyi összetétele a késő-középkorban (1354–1526). Bölcsészdoktori (PhD-) értekezés kézirat. Szeged, 2014.

kanonokat,¹¹ akik 1433. november 14. után és 1434. augusztus 2. előtt javadalommal rendelkeztek a káptalanban.¹² A mondott időszakra vonatkozóan a lista nincs ellentmondásban a többi forrásban fellelhető információval.¹³

1433. november 14. u. – 1434. augusztus 2. e. ¹⁴	
prépost	Benedek [(Mihály fia)]
olvasókanonok	Mátyás
éneklőkanonok	Imre (Szerémi)
őrkanonok	Dénes [(Gereci Nábrádi Fülöp fia)]
kisprépost (14.)	Bereck [(Béri Jakab fia)]
dékánkanonok (30.)	Pál [(Sárosi Miklós fia)] veszprémi kisprépost
dékánkanonok (11.)	András (de Civitate [Keszthelyi]) ¹⁵
5.	Péter (de Telemsi) ¹⁶
6.	János (Óvári)
7.	András (Püspöki)
8.	János (Somlyói)
9.	Mihály (Szerémi)
10.	János (Acsádi)
12.	Benedek subcustos
13.	László (Tétényi)
15.	János bácsi prépost
16.	Egyed (Vadkert)
17.	István (Neszmélyi)
18.	György (Vasvári Péter fia)
19.	Jakab (Segesdi) prédikátor
20.	Benedek (Bácsi) ¹⁷
21.	János (Pelsőci)
22.	Benedek (Soproni)
23.	Simon (Zalai)
24.	Lénárd (Engi)
25.	Vencel (Prágai Balázs fia)
26.	Tamás (Tagyoni)

¹¹ Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. I–XI. (Ed. Fejér György.) Pest, 1829–1844. (a továbbiakban: CD) X/7. 269–270.

¹² A datálásban nehézséget okozott, hogy a lista nem sorolta fel a félévente cserélődő dékánokat, ám három tényező segítségével sikerült meghatározni a pillanatfelvétel idejét: 1. A 15. helyen szereplő János bácsi prépost nem szerepel a préposti archontológiában, ám elődje, Csázmai Brumeni Tamás 1433. nov. 11-én még bizonyosan betöltötte a javadalmat. (Vö. C. Tóth N.: Préposti archontológia. i. m. 23.) 2. Szép Lászlár kanonok 1433. nov. 14-én szerepel utoljára a forrásokban, és ezen a listán már nincs feltüntetve. 3. Dénes őrkanonok kutatásaim szerint 1434. márc. 10-én szerepel utoljára, augusztus 2-án már utódát említik.

¹³ Radai Sebestyén 1433. aug. 17-én kérvényezett kanonoki javadalmat, de vélhetően – mivel nem volt üresedés – nem kapta meg a vizsgálat végéig. Ld. Lukcsics Pál: A XV. századi pápák oklevelei I–II. Budapest, 1931–1938. (a továbbiakban: Lukcsics) II. 301.

¹⁴ A forrás valószínűleg sorrendben közli a kanonokokat, ám az áttekinthetőség érdekében a kisprépostot és a dékánkanonokokat előbbre vettem. Tisztaságuk mögött zárójelben szerepel, hogy eredetileg hányadik helyen voltak. Az egyes kanonokoknál figyelembe vettem az adott személyre vonatkozó egyéb információkat is, ami több esetben pontosította az azonosítást; ezeket a kiegészítéseket kapcsos zárójellel jelöltem a táblázatban.

¹⁵ Azonos Fehérvári Keszthelyi Andrással.

¹⁶ Feltehetően azonos Töltszéki Péterrel.

¹⁷ Feltehetően azonos Noéi Borhi Benedekkel.

27.	István (Teszéri)
28.	Benedek (Radai)
29.	András (Belezséri)
31.	Gergely [(Fehérvári Kelemen fia)] fehérvári crucifer
32.	Mátyás fehérvári crucifer
33.	András (Miklós fia), a Szent Ágota-oltár igazgatója
34.	Demeter (Mesztegnyői), a Szent György-oltár igazgatója

Ezek alapján bizonyítottan mondható, hogy a késő középkorban a káptalannak 34 tagja volt.¹⁸

*

A munka szerkezetében is C. Tóth eljárását követtem.¹⁹ A listában szereplő egyes méltóságviselők sorrendjét a társaskáptalanban elfoglalt helyük szabta meg, így a prépostok után az olvasó-, éneklő- és őrkanonokok kaptak helyet (ismert helyetteseikkel együtt). A kolumnáris kanonokok után a Szent Miklós társaskáptalan prépostjai, a fehérvári káptalan hiteleshelyi kiadványainak méltóságsorában rendszeresen szereplő dékánok, majd a kápolna- és oltárigazgatók következnek. Végezetül alfabetikus sorrendben közlöm a kanonokok névsorát. Minden személy esetében először a keresztnévem említem, majd – amennyiben ismerjük – a származásra utaló vagy ragadványnevek állnak zárójelben. Az egyes méltóságviselők esetében a bal oldali oszlopban szereplő nevek után jobb oldalon a forrásokkal bizonyítható első és utolsó említés szerepel a megszokott módon.²⁰ Ez alól kivételt képeznek az évente választott dékánok, akiknél 1329-től éves bontásban ismertetem az adatokat. Az egyszerű kanonokoknál, kápolna- és oltárigazgatóknál és az oszlopos kanonokok helyetteseinél (vikárius, *sublector*, *succentor*, *subcustos*) viszont az általam fellelt valamennyi említés szerepel, hiszen ők sokkal ritkábban – általában hiteleshelyi kiküldetésekben és kanonoki kinevezéseknél – szerepelnek a forrásokban, ráadásul a 14. század első felét illetően azonosításuk is gyakran problémás. Az archontológiában szereplők más javadalmaira nem végeztem külön kutatást, de a megtalált egyéb javadalmakat vagy tisztségeket mindenkor közlöm.

¹⁸ Tizenhat – minden bizonnyal helyben tartózkodó – kanonokot felsorol továbbá Fejér megye 1416. jan. 25-én kelt oklevele: DL 106 289. Apróbb hibákat tartalmazó regesztája: *Érszegi Géza*: Fejér megyére vonatkozó oklevelek a székesfehérvári kereszties konvent magánlevéltárában 1193–1542. *Fejér Megyei Történelmi Évkönyv*, 5 (1971) 177–264. (a továbbiakban: *Érszegi*) 106.

¹⁹ C. Tóth N.: Az egri káptalan i. m. 49., *Uő*: A váci székeskáptalan i. m. 8–9.

²⁰ Megjegyzés: regeszta típusú forrásközlésre csak akkor hivatkoztam, ha az ténylegesen tartalmazza a szükséges információkat. Így például a Zsigmondkori Oklevéltár korai köteteinél – ahol általában Mályusz Elemér a hiteleshelyi kiküldöttek nevét és a káptalani méltóságsorokat nem tüntette fel – mindenkor az eredeti oklevelet idézem.

Rövidítésjegyzék

- Annatae = Annatae e regno Hungariae provenientes in Archivo Secreto Vaticano 1421–1536. (A magyarországi egyházmegyék javadalmainak annatai.) (Szerk. Körmendy József.) Bp., 1990. (Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok 21.)
- AO = Anjoukori Okmánytár. (Szerk. Nagy Imre.) I–VII. Bp., 1878–1920.
- AOKl = Anjou-kori Oklevéltár. (Szerk. Almási Tibor–Blazovich László–Géczi Lajos–Halász Éva–Kőfalvi Tamás–Kristó Gyula–Makk Ferenc–Piti Ferenc–Rábai Krisztina–Sebők Ferenc–Teiszler Éva–Tóth Ildikó Éva) Bp.–Szeged, 1990–2017.
- Balassa = A Balassa család levéltára 1193–1526. (Szerk. Fekete Nagy Antal–Borsa Iván.) Bp., 1990. (Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok 18.)
- Bossányi = *Bossányi Árpád*: Regesta Supplicationum 1342–1394. I–II. Bp., 1916–1918.
- Cameralia = Cameralia Documenta Pontificia de Regnis Sacrae Coronae Hungariae (1297–1536). I–II. (Szerk. Lukcsics József–Tusor Péter–Fedeles Tamás.) Bp.–Róma, 2014. (Bibliotheca historiae ecclesasticae Universitatis Catholicae de Petro Pázmány nuncupatae. Collectanea Vaticana Hungariae. Classis I. 9–10.)
- DF = Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (Bp.), Diplomatai Fényképgyűjtemény
- DL = Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (Bp.), Diplomatai Levéltár
- Erdély = *Jakó Zsigmond–Hegyi Géza–W. Kovács András*: Erdélyi okmánytár I–III. Bp., 1997–2008. (Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok 26., 40., 47.)
- HO = Hazai okmánytár. (Szerk. Nagy Imre–Paur Iván–Ráth Károly–Véghely Dezső.) I–VIII. Győr–Bp., 1865–1891.
- KMTL = Korai magyar történeti lexikon (9–14. század). (Főszerk. Kristó Gyula. Szerk. Engel Pál–Makk Ferenc.) Bp., 1994.
- MEV = Monumenta ecclesie Vesprimiensis 1437–1464. A Veszprémi Érseki és Főkáptalani Levéltár középkori oklevelei. (Szerk. Dreska Gábor–Karlinszky Balázs.) Veszprém, 2014. (A veszprémi egyházmegye múltjából 25.)
- Mon. Vat. = Monumenta Vaticana historiam regni Hungariae illustrantia. I/1. Rationes collectorum Pontificorum in Hungaria. I/3. Bullae Bonifacii IX. P. M. 1389–1396. I/4. Bullae Bonifacii IX. P. M. Pars altera. 1396–1404. Bp., 2000.
- MREV = Monumenta Romana Episcopatus Vesprimiensis. II–III. (Szerk. Fraknói Vilmos–Lukcsics József.) Budapest, 1902.
- Padova = *Andrea Gloria*: Monumenti della Università di Padova. I–II. Padova, 1888. (Studii editi dalla Università di Padova a commemorare l’ottavo centenario dalla origine della Università di Bologna 1–2.)
- Pécsváradi = *Kőfalvi Tamás*: A pécsváradi konvent hiteleshelyi oklevéltára 1254–1526. Szeged, 2006.
- Pest m. = *Bártfai Szabó László*: Pest megye történetének okleveles emlékei 1002–1599. Bp., 1938.
- Sopron = Sopron vármegye története. Oklevéltár. (Szerk. Nagy Imre.) I–II. Sopron, 1889–1891.
- Temes = *Ortvay Tivadar–Pesty Frigyes*: Oklevelek Temesvármegye és Temesvárváros történetéhez I. 1183–1430. Pozsony, 1896.

Theiner = *Augustinus Theiner*: Vetera monumenta historica Hungarum sacram illustrantia. I–II. Róma–Párizs–Bécs, 1859–1860.

Thuróczy = *Thuróczy János*: Chronica Hungarorum. I. Textus. (Szerk. Galántai Erzsébet–Kristó Gyula–Mályusz Elemér.) Bp., 1985. (Bibliotheca scriptorum medii recentisque aevorum. Series nova 7.)

Vasvár = *Kóta Péter*: Regeszták a vasvári káptalan okleveleiről 1212–1526. Szombathely, 1997. (Vas megyei levéltári füzetek 8. Középkori oklevelek Vas megyei levéltárakban I.)

Zichy = Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vásonkeő. A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára. I–XII. (Szerk. Nagy Imre–Nagy Iván–Véghely Dezső–Barabás Samu–Kammerer Ernő–Dőry Ferencz–Lukcsics Pál.) Bp., 1871–1931.

ZsO = Zsigmondkori Oklevéltár. I–XIII. (1387–1426) (Szerk. Mályusz Elemér–Borsa Iván–C. Tóth Norbert–Neumann Tibor–Lakatos Bálint.) Bp., 1951–2017. (Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok 1., 3–4., 22., 25., 27., 32., 37., 39., 41., 43., 49., 52. és 55.)

Prépost

Vö. *Engel P.*: Archontológia i. m. I. 82–83., *C. Tóth N.*: Prépos-ti archontológia i. m. 42., *C. Tóth N.–Horváth R.–Neumann T.–Pálosfalvi T.*: Archontológia i. m. I. 60., *C. Tóth N.*: Főpapok i. m. 136–137.

[üresedés] 1304. jan. 07. (AOKl I. 538.)

Tamás²¹ 1304. jún. 12. (AOKl I. 627.)
1304. aug. 4. (AOKl I. 759.)
választott esztergomi érsek

János (Berke fia)²²
1307. aug. 26. (AOKl II. 230.)
1322. márc. 21. (AOKl VI. 496.)
alkancellár, kükkülei főesperes (1309–1314)²³

László 1322. máj. 28. (AOKl VI. 594.)²⁴
1323. okt. 31. (AOKl VII. 549.)²⁵
alkancellár, volt titeli prépost

Tamás (Tamás fia)
1323. okt. 18. (AOKl VII. 516.)²⁶

²¹ Személyére ld. *Csukovits Enikő*: Tamás. In: KMTL 660. Prépostsága után, 1305–1321 között esztergomi érsek volt.

²² Esztergomi kanonok is volt (1309–1317). Vö. *Kollányi F.*: Esztergomi kanonokok i. m. 32.

²³ Kükkülei főesperességére: 1309. aug. 31. (MREV II. 31.) – 1314. jún. 4. (AOKl III. 757.)

²⁴ Megerősítésére 1322. okt. 6-án került sor: AOKl VI. 790.

²⁵ I. Károly privilégiumának „datum per manus” formulájában szerepel.

²⁶ A fehérvári káptalan privilégiumának méltóságsorában szerepel: „Th. prepositus Budensis, electus” – DF 207 132.

1324. ápr. 17. e. (AOkl VIII. 182.)²⁷
budai prépost, küküllei főesperes

András (Mohorai)

1324. ápr. 17. (AOkl VIII. 182.)
1330. nov. 10. (Thuróczy 124. cap.)²⁸
alkancellár

Tatamér²⁹

1331. ápr. 9. (AOkl XV. 143.)³⁰
1359. máj. 25. (DL 417.)³¹
alkancellár (1331–1351)³²

Péter (László fia)³³

1360. márc. 24. (MREV II. 186.)
1369. márc. 26. (DF 257 411.)³⁴

Imre (Cudar)³⁵

1371. jan. 18. (MREV II. 204.)³⁶
1375. aug. 7. (DL 102 381.)³⁷
magister artium,³⁸ királyi káplán

János (Cudar)³⁹

1376. márc. 18. (DL 6344.)
1403. febr. 28. (DF 201 142.)
decretorum doctor

²⁷ XXII. János pápa 1324. júl. 7.-én semmisítette meg a káptalan választását, és Tamás helyett András pécsi olvasókanonokot és királyi alkancellárt jelölte ki (AOkl VIII. 335.), akit azonban királyi oklevél „datum per manus” formulájában már fehérvári prépostként említenek áprilisban.

²⁸ Elesett a posadai csatába a király pecsétnyomójával együtt: „Feria VI in vigilia beati Martini et post in sequenti ibi etiam occubuerunt tres prepositi, videlicet magister Andreas prepositus Albensis ecclesie, vir valde venerabilis, vicecancellarius regie maiestatis existens cum sigillo regis periit...”

²⁹ Személyére ld. *Bertényi Iván*: Tatamér. In: KMTL 664.

³⁰ Korábban a fehérvári Szent Miklós társaskáptalan prépostja volt, megerősítésére 1331. jún. 10.-én adott parancsot a pápa (MREV II. 54–55.).

³¹ 1360. márc. 24.-én már néhaiként említik: MREV II. 186–187.

³² Bár egy 1352. aug. 29.-i hiteleshelyi oklevél méltóságsorában Tatamért még alkancellárként említik (DF 200 917.), ez minden bizonnyal téves adat: Apáti Miklós zágrábi püspök alkancellársága már 1351. dec. 11.-től datálható. Vö. *Engel Pál*: Archontológia i. m. I. 90.

³³ Előtte veszprémi prépost volt (1353–1360).

³⁴ Ekkor szerepel utoljára hiteleshelyi kiadvány méltóságsorában, 1371. jan. 18.-án már bizonyosan halott volt. Ld. MREV II. 204–205.

³⁵ Korábban kalocsai prépost (1361–1371), csanádi, egri és pécsi kanonok (1369–1371) volt. Személyére ld. *G. Tóth P.*: Csanádi székeskáptalan i. m. 200–201/39. sz., *Fedeles T.*: Pécsi székeskáptalan i. m. 344–345/70. sz. Később váradi (1376–1377) és egri (1378–1384) püspök lett. Ld. *Engel P.*: Archontológia i. m. I. 76., 68.

³⁶ XI. Gergelytől megkapta a fehérvári prépostságot, de a többi kanonoki javadalmáról le kellett mondania.

³⁷ Ekkor szerepel utoljára hiteleshelyi kiadvány méltóságsorában, 1376. jan. 25.-től váradi püspök. Ld. *Engel P.*: Archontológia i. m. I. 76.

³⁸ 1367. máj. 9.-én iratkozott be a prágai egyetemre és szerzett fokozatot. Ld. *Harasztai Szabó Péter–Kelényi Borbála–Szögi László*: Magyarországi diákok a prágai és krakkói egyetemeken 1348–1525. II. kötet. Bp., 2017. 43/6. sz.

³⁹ Életére ld. *Sörös P.*: A székesfehérvári őrkanonokság i. m. 573. Cudar Imre idősebb testvére volt, aki előbb tárcaizai és borsodi főesperes, majd fehérvári custos volt (1369–1375).

[üresedés⁴⁰] 1404. márc. 15. (DL 8947.)

Miklós (Alcsebi Jakab fia)

1405. ápr. 30. (ZsO II. 3838.)⁴¹
1409. ápr. 1. (Zichy V. 578.)
magister artium,⁴² királyi káplán, boszniai és esztergomi kanonok

Benedek (Zólyomi Mihály fia)⁴³

1410. márc. 30. (Temes 426–427.)⁴⁴
1439. ápr. 4. (DL 92 902.)⁴⁵
apostoli protonótárius
Bertalan vikárius: 1416. jan. 25. (Érszegi 106.)

István (Büki Basó)⁴⁶

1439. máj. 31. (DF 209 278.)⁴⁷
1443. máj. 3. (DL 88 184.)
magister artium

[üresedés⁴⁸] 1443. aug. 18. (DL 13 733.)

András (Kálnói)⁴⁹

1443. nov. 2. (MREV III. 122.)
1444. nov. 15. (Zichy IX. 72–73.)
alkancellár, pécsi Keresztelő Szent János társaskáptalan prépostja

Miklós (Györgyi Bodó)⁵⁰

1444. nov. 7. (MREV III. 123.)⁵¹
1474. jan. 10. (DL 106 629.)
bácsi prépost (1443–1447), titkoskancellár (1459–1464)

⁴⁰ A méltóságsorban nincs feltüntetve a préposti cím.

⁴¹ Pápai megerősítés: 1406. máj. 29. (MREV II. 349.)

⁴² 1385-ben iratkozott be a prágai egyetemre, később Bécsben is tanult: *Harasztai Szabó P.–Kelényi B.–Szögi L.*: Prága–Krakkó i. m. II. 52/74. sz.

⁴³ Később győri püspök (1439–1440). Ld. *Engel P.*: Archontológia i. m. I. 71.

⁴⁴ C. Tóth Norbert – feltehetően sajtóhibát véve – márc. 10.-re keltezte az oklevelet. Vö. *C. Tóth N.*: Préposti archontológia i. m. 42.

⁴⁵ Egy 1439. máj. 14-i tiltakozásban is említik a kalocsai káptalan előtt (Érszegi 165.), de mivel utódát már júniusban kinevezte a pápa (MREV III. 107.), ezért valószínűleg ekkor már nem – csak a hatalmaskodás idején – volt prépost.

⁴⁶ Személyére ld. *Fedeles T.*: Pécsi székeskáptalan i. m. 338–339/58. sz. Korábban pécsi prépost volt (1438).

⁴⁷ Ekkor még csak választott prépost, a pápa csak júniusban erősítette meg. Ld. MREV III. 107.

⁴⁸ A méltóságsorban nincs feltüntetve a préposti cím.

⁴⁹ Később pécsi püspök lett (1445–1455). Ld. *Engel P.*: Archontológia i. m. I. 73.

⁵⁰ Személyére ld. *Köblös J.*: Az egyházi közélet i. m. 338–339/12. sz.

⁵¹ Az annatát 1446-ban fizette ki, ezután hagyták el a hiteleshelyi kiadványok méltóságsorában az „electus” jelzőt: Cameralia II. 1241. Például vö. DL 13 888. (1445. dec. 23.) és MEV 76–78. (1446. márc. 12.).

Olvasókanonok

Vö. *Békefi R.*: A káptalani iskolák i. m. 225–227. – A fehérvári káptalan hiteleshelyi kiadványaiban az olvasókanonokok meglehetősen rendszertelenül és ritkán szerepelnek: 1343–1350 és 1443–1457 között a *datum per manus* formulában,⁵² 1390–1418 között pedig a méltóságsorban. A sublectorokat vö. *Békefi R.*: A káptalani iskolák i. m. 232.

Pál 1300.⁵³
1309. (AOkl II. 800.)

Gergely⁵⁴ 1328. jan. 1. (AOkl XII. 4.)
1338. ápr. 24. (AOkl XXII. 194.)

Miklós kanonok sublector: 1334. máj. 30. e. (DL 2832.)⁵⁵
Imre kanonok sublector: 1335. ápr. 2 e. (AOkl XIX. 170.)⁵⁶

Miklós 1339. febr. 11. (AOkl XXIII. 79.)
1345. márc. 1. (AOkl XXIX. 132.)⁵⁷

János kanonok sublector: 1350. jún. 3. e. (AOkl XXXIV. 458.)⁵⁸

Benedek 1350. máj. 18. (AOkl XXXIV. 416.)⁵⁹

János 1362. aug. 2. (AOkl XLVI. 369.)

Benedek 1367. jún. 9. (CD IX/4. 146–147.)

Balázs 1374. jan. 1. (DF 201 008.)
1374. júl. 6. (DL 6196.)
királyi káplán

Tamás (Péter fia)⁶⁰
1381. aug. 8. (DF 201 030.)
1394. jún. 20. (DL 107 243.)

⁵² Solymosi László 1309-re teszi és Pál lector nevéhez kapcsolja a *datum per manus* formula bevezetését, de az abból az évből ismert egyetlen oklevél kivételes lehetett. Ld. *Solymosi L.*: A székesfehérvári káptalan i. m. 190.

⁵³ *Békefi R.*: A káptalani iskolák i. m. 225.

⁵⁴ A korábbi szakirodalom György néven említett egy lectort 1338-ból, a latin nevek (Georgius – Gregorius) hasonlósága miatt valószínűleg vele azonos. Vö. *Békefi R.*: A káptalani iskolák i. m. 225.

⁵⁵ „quondam sublector”

⁵⁶ „quondam sublector”

⁵⁷ Békefi Remig Tivadar fiaként említi és olvasókanonokságát hivatkozás nélkül 1348. aug. 15-ig kiterjeszti (*Békefi R.*: A káptalani iskolák i. m. 225.). Erről a napról egyetlen oklevelet ismerünk, amelyben Tivadar fia Miklós a székesfehérvári káptalan olvasókanonoka: AOkl XXXII. 535. Másutt nem találkozhattunk az édesapa nevével, így feltehetően egy másik Miklós töltötte be korábban a fehérvári lector méltóságát.

⁵⁸ „quondam sublector”

⁵⁹ Békefi említi még 1350–1354 között két olvasókanonokot (*Békefi R.*: A káptalani iskolák i. m. 225.): Fehérvári Miklós és „Aszottvári” – valójában Szatmári – János fia Péter viszont nem a Szűz Mária prépostsághoz, hanem a Szent Miklós társaskáptalanhoz tartozott, ráadásul feltehetően nem is lectorok, hanem rectorok voltak. Ld. Mon. Vat. I/1. 446., 448.

⁶⁰ Származására: Mon. Vat. I/3. 166., 168.

Rogierius (de Cavazis)⁶¹

1395. dec. 18. (HO III. 253–254.)

1405. júl. 8. (DL 106 233.)⁶²

utriusque iuris doctor⁶³

Tamás 1405. aug. 15. (DF 274 404.)

1406. ápr. 23. (DL 106 238.)

Péter (Maráci)⁶⁴

1410. aug. 12. (DL 43 064.)

1418. ápr. 24. (DL 94 143.)

Mátyás 1426. jún. 26. (ZsO XIII. 789.)⁶⁵

1439. nov. 28. (DL 93 575.)⁶⁶

Benedek (Noéi Borhi)⁶⁷

1442. júl. 29. (Érszegi 177.)

1457. dec. 18. (DF 231 397.)⁶⁸

a Szent Imre kápolna rektora (1442–1449)

Éneklőkanonok

Vö. *Békefi R.*: A káptalani iskolák i. m. 227–231. A succentorokat vö. *Békefi R.*: A káptalani iskolák i. m. 232.

János 1304. jún. 12. (AOkl I. 627.)

1311. máj. 4. (AOkl III. 49.)

üresedés⁶⁹ 1313. ápr. 28. (AOkl III. 494.)

Péter 1317. júl. 25. (AOkl IV. 522.)

1343. nov. 25. (AOkl XXVII. 793.)

Miklós presbiter succentor: 1324. máj. 23. (AOkl VIII. 275.)

János 1344. máj. 8. (AOkl XXVIII. 362.)

1359. máj. 25. (DL 417.)

⁶¹ Személyére ld. *Fedeles T.*: Pécsi székeskáptalan i. m. 437–438/366. sz. Korábban baranyai főesperes (1383) és pécsi kanonok (1383–1389) volt, majd pozsegi prépost (1390–1397). Utóbbira ld. C. *Tóth N.*: Préposti archontológia i. m. 57.

⁶² Ezt követően még egy, az online adatbázisban 1406-ra keltezett, de valójában 1407. szept. 7-én kelt, átiratban fennmaradt hiteleshelyi oklevél méltóságsorában is szerepel (DF 239 444.), ám ezt megelőzően már több oklevélben is egy bizonyos Tamást említenek fehérvári olvasókanonokként.

⁶³ DL 8947.

⁶⁴ 1418. júl. 15-én említenek egy Maráci Péter nevű fehérvári kanonokot, aki ekkor már halott volt: Lukcsics I. 120. Bár az idézett regeszta nem említi, de az adatok egybeesése miatt elképzelhető, hogy azonos az olvasókanonokkal.

⁶⁵ Ebből az évből Békefi említi egy Antal nevű olvasókanonokot is (*Békefi R.*: A káptalani iskolák i. m. 226.), ám ő valójában a fehérvári keresztos konvent lectora volt: DF 201 237.

⁶⁶ Ekkor csak a „literator” szó szerepel a neve mellett, de feltehetően ugyanarról a személyről van szó.

⁶⁷ A családra ld. *Köblös J.*: Az egyházi közélet i. m. 29., 287/14. sz.

⁶⁸ 1458. ápr. 4-én már Temesvári András, a Szent Miklós társaskáptalan korábbi prépostja az olvasókanonok: MEV 207–208.

⁶⁹ A méltóságsorban feltüntetik az üresedés tényét.

Miklós	1360. márc. 18. u. (DL 91.) 1366. aug. 20. (DF 200 254.)
István	1367. jún. 9. (CD IX/6. 146–147.)
Antal	1369. márc. 26. e. (Érszegi 39.) ⁷⁰ 1388. nov. 21. (DL 100 234., 104 583.) ⁷¹ királyi káplán ⁷²
Miklós (Poki Fülöp fia) ⁷³	1389. máj. 24. (DL 87 592.) 1398. máj. 11. (DF 201 125.) ⁷⁴
István (Berzencei Péter fia) ⁷⁵	1401. ápr. 19. (Mon. Vat. I/4. 325.) ⁷⁶ 1407. nov. 7. (DF 239 444.) győri kanonok
Imre	1410. aug. 12. (DL 43 064.) 1411. máj. 20. (DL 9788.)
Balázs (Csebres Miklós fia) ⁷⁷	1414. febr. 6. (DL 87 871.) 1424. márc. 28. (ZsO XI. 356.)
Imre (Szerémi)	1424. aug. 6. (ZsO XI. 928.) ⁷⁸ 1451. jún. 23. (DL 86 378.) ⁷⁹ a Szent László oltár (1431) és a Szent Kereszt- egyház (1439) rektora ⁸⁰

⁷⁰ Antal éneklőkanonokot méltóságsorban először 1369. márc. 26-án említik Cudar Imre örkanonokkal együtt (DF 257 411.). Ugyanakkor egy 1370. máj. 8. elé keltezett oklevélben Antal cantor mellett egy bizonyos Márton custos jelenik meg, így a kronológia pontosítható. Vö. Érszegi 39.

⁷¹ Az oklevél két félben, külön jelzettel maradt fenn.

⁷² 1376. aug. 6. (DL 6372.)

⁷³ Származási helyét rendszeresen említik a méltóságsorban: például DL 25 081. Apja nevéhez ld. Mon. Vat. I/4. 325.

⁷⁴ Ekkor találkozunk vele utoljára méltóságsorban, 1401. ápr. 19-én már bizonyosan halott volt: Mon. Vat. I/4. 325.

⁷⁵ Származására ld. Mon. Vat. I/4. 52., 325. Később győri nagyprépost lett.

⁷⁶ IX. Bonifáctól ekkor kapja meg a már győri és fehérvári kanonok István a javadalmat.

⁷⁷ Származási helyére: DL 90 485. Apja nevére: Lukcsics I. 851.

⁷⁸ Ekkor szerepel először a kalocsai káptalan egy oklevelében. A kúriai kérvényt csak 1426. febr. 25-én nyújtotta be (Lukcsics I. 851.), az annatát pedig 1426 áprilisában fizette meg (Annatae 54–55. sz.).

⁷⁹ Szerémi Imre éneklőkanonokságával kapcsolatban érdekes eseménysorozat történt 1431 folyamán. Az év nyarán a cantor Rómában tartózkodott, ahol június 8-án kifizette az annatát a szintén általa bírt Szent László-oltárért (Annatae 88. sz.). Június 20-án aztán V. Márton pápa egy klerikus megsebesítése miatt leváltotta őt az éneklőkanonokságról, egyúttal pedig kinevezett egy másik fehérvári javadalmast, Töltszéki Pétert cantorrá (MREV III 67.). Péter még ez év augusztus 13-án kifizette az annatát is (Annatae 91. sz.). Ugyanakkor a váltásról a fehérvári káptalanban szemmel láthatóan nem vettek tudomást, a méltóságsorokban folyamatosan Imre nevével találkozhatunk: 1430. nov. 20. (DL 100 482.), 1431. júl. 11. (DL 72 247.), 1431. júl. 25. (Károly János: Fejér vármegye története II. Székesfehérvár, 1898. 663–665.), 1433. ápr. 25. (DF 273 893.)

⁸⁰ Utóbbira ld. Lukcsics II. 174.

Ferenc presbiter succentor:⁸¹ 1435. szept. 21. (DL 88 099.), 1439. ápr. 16. (Érszegi 163.), 1440. máj. 23. (DL 13 466.), 1441. jan. 24. (DL 24 732.)

Mátyás (Szatai)⁸²

1452. júl. 31. (MEV 161–163.)

1459. nov. 3. (Balassa 345.)⁸³

Örkanonok

Vö. Sörös P.: A székesfehérvári örkanonokság i. m. 571–576.

Vynconcius⁸⁴ 1304. jún. 12. (AOkl I. 627.)

Collinus 1308. márc. 7. (AOkl II. 586.)

1311. máj. 4. (AOkl III. 49.)

János⁸⁵ 1313. ápr. 28. (AOkl III. 494.)

1345. nov. 1. (AOkl XXIX. 486.)⁸⁶

Miklós presbiter subcustos: 1319. júl. 17. (AOkl V. 532.)

Balázs subcustos: 1328. jún. 27. (AOkl XII. 338.), 1328. aug. 1. (AOkl XII. 394.)

János kanonok subcustos: 1334. okt. 7. e. (DL 100 112.)⁸⁷

Demeter 1346. máj. 14. (AOkl XXX. 388.)

1356. jún. 15. (AOkl XL. 354.)

Egyed kanonok subcustos: 1354. ápr. 18. (AOkl XXXVIII. 209.)

Márk (Kálti)⁸⁸

1358. jún. 7. (Zichy III. 75.)⁸⁹

1366. aug. 20. (DF 200 254.)

üresedés⁹⁰ 1367. jún. 9. (CD IX/6. 146–147.)

⁸¹ Egyúttal a Szent Mihály-oltár igazgatója.

⁸² Személyére ld. *Köblös J.*: Az egyházi közélet i. m. 366/95. sz.

⁸³ Utóda, Borhi Mihály 1462. máj. 16-án jelenik meg a méltóságsorokban: DL 35 081.

⁸⁴ Sörös Pongrác Vinceként említi, míg Kristó Gyula Poyncunciusként írta át a regesztában.

⁸⁵ Fivére Pál kanonok (1329–1342), közös birtokuk Somogy megyében feküdt: AO III. 121–122.

⁸⁶ Egy 1349. szept. 2-án kelt oklevélből megtudjuk, hogy hűtlensége – I. Károly király sírjának kifosztása – miatt Jánost börtönbe vetették. Egyúttal megfosztották somogyi birtokaitól is, amiket Nagy Lajos édesanyjának adományozott. Ld. AOkl XXXIII. 659.

⁸⁷ „quondam subcustos”

⁸⁸ Személyére ld. *Kristó Gyula*: Magyar historiográfia I. Történetírás a középkori Magyarországon. Bp., 2002. 87–88.

⁸⁹ Ismerünk egy 1355. aug. 17. után kelt oklevelet, amelyben szintén Demeter szerepel custosként, de sajnos csonka, közelebbi datálásra nincs lehetőség (DL 106 089.), így nem zárható ki, hogy esetleg már 1357-ben is Kálti Márk volt az örkanonok.

⁹⁰ A méltóságsorban feltüntetik az üresedés tényét.

Márton	1369. márc. 26. e. (Érszegi 39.) ⁹¹
János (Cudar) ⁹²	1369. márc. 26. (DF 257 411.) 1375. júl. 7. (DL 102 381.) ⁹³ decretorum doctor ⁹⁴
István (Monoki Mihály fia) ⁹⁵	1380. nov. 20. (DL 6734.) 1392. aug. 25. (DL 52 765.)
Péter (Egyed fia) ⁹⁶	1392. dec. 19. (DL 25 081.) ⁹⁷ 1404. márc. 15. (DL 8947.) ⁹⁸
Henrik	1405. júl. 6. (DL 106 233.) 1411. okt. 15. (MREV II. 362.)
Dávid (Dezséri) ⁹⁹	1414. febr. 6. (DL 87 871.) 1422. márc. 13. (ZsO IX. 149.)
Dénes (Gereci Nábrádi Fülöp fia) ¹⁰⁰	1423. márc. 26. (ZsO X. 323.) ¹⁰¹ 1434. márc. 10. (DL 88 078.)
Benedek kanonok subcustos:	1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.)
András	1434. aug. 2. (DL 88 086.) 1440. jún. 30. (DL 13 544.)

⁹¹ A tartalmi átírásban fennmaradt oklevelet Érszegi Géza 1370. máj. 8. elé keltezte, de az archontológia segítségével pontosítható volt. Azonos a Szent Miklós társaskáptalan későbbi prépostjával (1370–1392).

⁹² Életére ld. *Sörös P.*: A székesfehérvári örkanonokság i. m. 573. Korábban tarcai és borsodi főesperes volt. Cudar Imre prépost (1371–1375) idősebb testvére, miután utóbbiból váradai püspök lett, János nyerte el a préposti méltóságot (1376–1403).

⁹³ Prépostként először 1376. márc. 18-én említik: DL 6344.

⁹⁴ Először 1374. jan. 1-jén említik kánonjogi doktorátusát: DF 201 008.

⁹⁵ Származására ld. ZsO I. 1706.

⁹⁶ Származásáról 1393. aug. 28-án értesülünk, mikor előző címéről, a vespérmi Mindenszentek társaskáptalan prépostságáról lemond (Mon. Vat. I/3. 222.). Prépostságára ld. *C. Tóth N.*: Préposti archontológia i. m. 73. Együttal a Szent Katalin-kápolna igazgatója (MREV II. 351.).

⁹⁷ Ekkor szerepel először méltóságsorban, de a pápa csak 1393 augusztusában fogadta el örkanonoki címét, amikor a vespérmi kisprépostságról lemondott: Mon. Vat. I/3. 222. *Vö. C. Tóth N.*: Préposti archontológia i. m. 73.

⁹⁸ 1407. ápr. 15-én már néhaiként említik (MREV II. 351.). Sörös Pongrác listájában Péter és Henrik között szerepel egy bizonyos Miklós, aki 1405. febr. 21-én töltötte be az örkanonoki méltóságot (CD X/4. 454.). *Vö. Sörös P.*: A székesfehérvári örkanonokság i. m. 575. Az oklevél méltóságsorát megvizsgálva azonban nyilvánvaló, hogy az negyven évvel későbbi, tehát Fejér György tévedett a datálásnál, és a mondott Miklós megfelel Barius Miklósnak – ld. alább.

⁹⁹ „Vezetéknevére” ld. Lukcsics I. 621.

¹⁰⁰ Származására ld. Lukcsics I. 621.

¹⁰¹ Ekkor szerepel először méltóságsorban, de a pápai kérvényt csak 1423. júl. 17-én nyújtotta be (Lukcsics I. 621.).

üresedés ¹⁰²	1441. jan. 24. (DL 24 732.)
István	1441. márc. 13. (DL 71 965.) 1441. okt. 13. (MEV 36–37.)
Miklós (Bánfalvi Barius) ¹⁰³	1443. márc. 3. (DL 100 564.) 1446. dec. 8. (DL 13 986.) ¹⁰⁴ decretorum doctor ¹⁰⁵
Márk (Fehérvári) ¹⁰⁶	1447. szept. 11. (DF 210 422.) 1454. szept. 17. u. (MEV 187–190.)
Péter (Sári) ¹⁰⁷	1455. jún. 15. (DF 236 230.) ¹⁰⁸ 1484. febr. 24. (DF 201 481.) ¹⁰⁹

A falakon kívüli Szent Miklós társaskáptalan prépostja

Vö. C. Tóth N.: Préposti archontológia i. m. 43. – A Szent Miklós társaskáptalan prépostja tagja volt a fehérvári káptalannak, ám a hiteleshelyi kiadványok méltóságsorában nem szerepeltették, így meglehetősen hiányos listák tudok csak közölni.¹¹⁰ Ráadásul a 14. század közepén (1343–1392) az ismert vezetőket sem prépostnak, hanem csak rektornak nevezik az oklevelek. A kisebbik társaskáptalan tagjairól még szórva nyosabb adataink vannak.¹¹¹

¹⁰² A méltóságsorban feltüntetik az üresedés tényét.

¹⁰³ Később egri kis- és nagyprépost (1447–1452, illetve 1452–1455), majd pécsi püspök (1455–1459) és királyi titkos kancellár (1457–1459). Karrierjére és személyére ld. *C. Tóth N.*: Egri káptalan i. m. 50., 54.; *Fedeles Tamás–Kosztó László*: Pécs (Fünfkirchen). Das Bistum und die Bischofsstadt im Mittelalter. Wien, 2011. 126–130.

¹⁰⁴ 1447 áprilisában tünik fel zempléni főesperesként és egyúttal az egervári Szűz Mária kápolna prépostjaként: *C. Tóth N.*: Egri káptalan i. m. 54.

¹⁰⁵ Fehérvári örkanonoksága után szerezte: 1447-ben tünik fel Bécsben, majd Ferrarában és Padovában is tanult. Végül 1450-ben tette le a doktori vizsgát. Ld. *Fedeles T.–Kosztó L.*: Pécs (Fünfkirchen) i. m. 127.

¹⁰⁶ Származására ld. DL 14 726. Feltehetően azonos azzal a Fehérvári Márkkal, aki 1436–1446 között zempléni főesperes és az egervári Szűz Mária kápolna prépostja volt, korábban pedig szabolcsi főesperes is lehetett (1435). Amennyiben az érvelés helyes, gyakorlatilag prebendát cseréltek Barius Miklóssal. *Vö. C. Tóth N.*: Egri káptalan i. m. 54., 59. 231. lj.

¹⁰⁷ Személyére ld. *Köblös J.*: Az egyházi középréteg i. m. 363/87. sz. 1459–1464 között a királyi különös jelenlét helytartója volt.

¹⁰⁸ Nevével találkozhatunk örkanonokként egy 1454. jún. 16-ra keltezett oklevélben (DF 236 226.), de feltehetően a nádori parancs átírásakor az írnok másolási hibát vétett, hiszen ezután még további három oklevélben Fehérvári Márkot említik custosként, ráadásul a dékánok személye sem illik a listába.

¹⁰⁹ Utódát, Mórét Jánost 1484. máj. 3-án említik először méltóságsorban: DF 210 181.

¹¹⁰ *Köblös J.*: Az egyházi középréteg i. m. 15.

¹¹¹ A következő kanonokokat ismerjük: 1304. febr. 4.: Beda (MREV II. 28–29.), 1340. júl. 25.: Miklós olvasókanonok (Érszegi 6.), 1342. aug. 8.: György, Miklós fia (Cameralia II. 953.), 1366. júl. 6.: Márton, Simon fia (Bossányi II. CDXXX. sz.), 1420. ápr. 20.: Balázs, Kőröshegyi János fia, egyúttal váradai kanonok és ozorai plébános (Lukcsics I. 277.), 1435. jún. 26.: Székely János, egyúttal a Szent László kápolna rektora (Érszegi 143.).

- Tatamér¹¹² 1331. ápr. 19. (AOkl XV. 143.)¹¹³
1331. aug. 1. (AOkl XV. 304.)¹¹⁴
választott fehérvári prépost (1331), alkancellár
(1331–1352)
- Miklós (Fehérvári Orbán fia, Fekete)¹¹⁵
1343. máj. 30. (Cameralia I. 26.)
1343. nov. 13. (Cameralia II. 965a)¹¹⁶
a Szent Miklós társaskáptalan rektora¹¹⁷
- Péter (Szatmári János fia)¹¹⁸
1343. dec. 26. (Cameralia II. 967.)¹¹⁹
1360. márc. 6. (DL 58 553.)¹²⁰
a Szent Miklós társaskáptalan rektora
- Márton¹²¹ 1370. máj. 8. (DL 106 170.)
1392. febr. 23. (Mon. Vat. I/3. 187–188.)¹²²
a Szent Miklós társaskáptalan rektora
- Mátyás (Alörsei Péter fia)¹²³
1392. febr. 23. (Mon. Vat. I/3. 187–188.)¹²⁴
1399. dec. 24. (Cameralia I. 545.)¹²⁵
fehérvári kanonok
- István (Hardi Besenyő Miklós fia)¹²⁶
1412. febr. 8. (ZsO III. 1713.)
pécsi kanonok
- Mátyás (Fa)¹²⁷
1412. máj. 19. (ZsO III. 2156.)

¹¹² Személyére ld. *Bertényi Iván*: Tatamér. In: KMTL 664.

¹¹³ Csak nagypréposttá választásával jelenik meg az oklevelekben, nincs adat arra vonatkozóan, hogy előtte hány évig állhatott a Szent Miklós társaskáptalan élén.

¹¹⁴ Ezt követően eltűnik címéből a kispósti méltóság és a választott jelzőt is elhagyja, tehát feltehetően a pápai megerősítéssel le kellett mondania jelentéktelenebb javadalmáról. Ezután 1359-ig vezette a Szűz Mária prépostságot.

¹¹⁵ Származására ld. Bossányi I. 250. o.

¹¹⁶ Ekkor elbocsájtják, és egyúttal elnyeri a mislyei prépostságot, később egri és erdélyi kanonok is volt.

¹¹⁷ Egy alkalommal lectornak mondják, de vélhetően csak betűtévesztés történt: Mon. Vat. I/1. 448.

¹¹⁸ Származására ld. Mon. Vat. I/1. 448.

¹¹⁹ A pápa kinevezi Pétert a Szent Miklós társaskáptalan rektorává.

¹²⁰ Utoljára hiteleshelyi kiküldetésben találkozunk vele, későbbi adat nincs róla.

¹²¹ Korábban örkanonok.

¹²² Átlép a pálos rendbe.

¹²³ Származására ld. C. *Tóth N.*: Préposti archontológia i. m. 43. 152. lj.

¹²⁴ Pápai kinevezés Márton helyére.

¹²⁵ Megjegyzés: a fehérvári forrásokban nem, de másutt felbukkan ebből az időszakból egy Veres Jakab nevű kispósti és erdélyi kanonok. Előbb 1384. okt. 25-án Pozsonyban tanúskodik (DL 108 193.), majd 1395. márc. 7-én Mátyás ellenében a pápa kinevezi (Mon. Vat. I/3. 289.). Végezetül 1401. júl. 1-jén már néhaiként emlékeznek meg róla (Mon. Vat. I/4. 350–351.).

¹²⁶ Személyére feltehetően ld. *Fedeles T.*: Pécsi székeskáptalan i. m. 383/160. sz. Vö. C. *Tóth N.*: Préposti archontológia i. m. 43. 155. lj.

¹²⁷ Személyére ld. *Fedeles T.*: Pécsi székeskáptalan i. m. 353/93. sz.

veszprémi, fehérvári, pécsi kanonok és vikárius
(1409–1411)

Bereck (Béri Jakab fia)¹²⁸

1414. jún. 24. (ZsO IV. 2165.)

1437. júl. 10. (Vasvár 336.)¹²⁹

fehérvári kanonok

András (Kaza)

1441. aug. 8. (Lukcsics II. 733–734.)

1442. márc. 16. (MREV III. 119.)¹³⁰

kalocsai éneklőkanonok (1441)

András (Temesvári)¹³¹

1446. okt. 22. (Lukcsics II. 929.)¹³²

1457. szept. 5. (DF 237 628.)¹³³

fehérvári kanonok

Dékán

A fehérvári káptalan hiteleshelyi kiadványainak méltóságos-
rában folyamatosan szerepel a dékánkanonok, így minden-
képp szükséges őket is felvenni az archontológiába. Az 1457
utáni okleveleket elemezve Köblös József arra a következtet-
ésre jutott, hogy az eredetileg gazdasági funkciót ellátó dé-
kánokat évente, feltehetően augusztus 20-án választották, de
bizonyos esetben újraválasztásra is találunk példákat.¹³⁴ Ek-
kor egyébként már dékánpárokról kell beszélnünk. A tárgyal-
t korszakban ugyanakkor jó darabig csak egy kanonok nevé-
vel találkozunk a méltóságsor utolsó helyén, először 1410-ben
szerepel két fő, majd csak 1423-tól állandósul a 15. század má-
sodik felében korábban megfigyelt formula.

A korai időszak elsórt adatait az archontológiákban meg-
szokott módon közlöm:

Péter 1304. jún. 12. (AOkl I. 627.)

1309. (AOkl II. 800.)¹³⁵

Pál 1311. máj. 4. (AOkl 91 165.)

István 1313. ápr. 28. (AOkl III. 494.)

¹²⁸ Nevére ld. ZsO VI. 1026., MREV II. 360.

¹²⁹ Utódának, Kaza Andrásnak pápai kinevezésekor már néhaiként emlí-
tik: 1441. aug. 8. (Lukcsics II. 733–734.)

¹³⁰ Utódának, Temesvári Andrásnak kinevezésekor említik először néha-
iként: 1446. okt. 22. (Lukcsics II. 929.)

¹³¹ Személyére ld. *Köblös J.*: Az egyházi középréteg i. m. 369/105. sz. 1458–
1468 között olvasókanonok volt. 1452-től kezdve a sasadi tizedperben is
több alkalommal feltűnt tanúként vagy szentszéki bíróként: C. *Tóth Nor-
bert*: Az esztergomi székeskáptalan a 15. században. II. rész. A sasadi tized-
per 1452–1465 közötti „krónikája”. Bp., 2015. passim

¹³² Megerősítésére 1447. márc. 19-én kerül sor: Lukcsics II. 935.

¹³³ 1458. ápr. 4-én már olvasókanonokként említik: MEV 223–224.

¹³⁴ *Köblös J.*: Az egyházi középréteg i. m. 18.

¹³⁵ Természetesen nem zárható ki, hogy ebben az időszakban más(ok) is
betöltötték a tisztséget.

Jakab	1317. júl. 25. (AOkl IV. 522.)
Pál	1318. febr. 28. (AOkl V. 45.) 1318. júl. 10. (AOkl V. 206.)
Imre	1319. febr. 7. (AOkl V. 389.)
Péter	1320. aug. 3. (AOkl V. 873.)
Mihály	1323. júl. 31. (AOkl VII. 389.)
Jakab	1323. okt. 18. (AOkl VII. 516.)
Miklós	1324. jan. 6. (AOkl VIII. 7.)

Mivel 1329-től kezdve szinte minden évből vannak adataink dékánokra vagy dékánpárookra, ezért – hogy ne legyen túlzottan elnyújtott a lista – a továbbiakban Köblös József módszerét követve közlöm őket:¹³⁶ a bal oldali oszlopban az év, a jobb oldali oszlopban pedig a tisztség betöltői szerepelnek a Köblös által feltételezett augusztus 20-i választást figyelembe véve az év első illetve második felében. A lábjegyzetben hivatkozott dátumok mindig az adott időszakra vonatkozó első és – amennyiben van, és információ értékkel is bír – utolsó említést jelölik.

1328. aug. 20. – 1329. aug. 20.	Péter ¹³⁷
1329. aug. 20. – 1330. aug. 20.	?
1330. aug. 20. – 1331. aug. 20.	János ¹³⁸
1331. aug. 20. – 1332. aug. 20.	Péter ¹³⁹
1332. aug. 20. – 1333. aug. 20.	Miklós ¹⁴⁰
1333. aug. 20. – 1334. aug. 20.	János (de Bithinium) ¹⁴¹
1334. aug. 20. – 1335. aug. 20.	Miklós (Tamás fia) ¹⁴²
1335. aug. 20. – 1336. aug. 20.	Péter ¹⁴³
1336. aug. 20. – 1337. aug. 20.	Domonkos ¹⁴⁴
1337. aug. 20. – 1338. aug. 20.	János (de Bithinium) ¹⁴⁵
1338. aug. 20. – 1339. aug. 20.	Domonkos ¹⁴⁶
1339. aug. 20. – 1340. aug. 20.	Domonkos ¹⁴⁷
1340. aug. 20. – 1341. aug. 20.	István, ¹⁴⁸ Péter ¹⁴⁹
1341. aug. 20. – 1342. aug. 20.	Domonkos ¹⁵⁰
1342. aug. 20. – 1343. aug. 20.	Domonkos ¹⁵¹

¹³⁶ Vö. Köblös J.: Az egyházi középréteg i. m. 257–259.

¹³⁷ 1329. júl. 14.: AOkl XIII. 390.

¹³⁸ 1330. okt. 6.: AOkl XIV. 560.

¹³⁹ 1331. aug. 6.: AOkl XV. 304.

¹⁴⁰ 1332. okt. 23.: DF 200 933., 1333. márc. 28.: AOkl XVII. 150.

¹⁴¹ 1334. máj. 16.: DL 2169.

¹⁴² 1334. okt. 6.: AO III. 121–122., 1335. máj. 29.: AOkl XIX. 298. Származására ld.: AOkl XIX. 173.

¹⁴³ 1336. márc. 25.: AOkl XX. 151.

¹⁴⁴ 1337. júl. 6.: AOkl XXI. 384. Néhány helyen őt Donk néven említik az oklevelek.

¹⁴⁵ 1338. jún. 7. AOkl XXII. 280., 1338. júl. 21.: AOkl XXII. 480.

¹⁴⁶ 1338. aug. 26.: AOkl XXII. 414., 1339. febr. 11.: AOkl XXIII. 79.

¹⁴⁷ 1339. szept. 9.: AOkl XXIII. 538., 1340. júl. 25. (Érszegi 6.)

¹⁴⁸ 1341. febr. 12.: AOkl XV. 113.

¹⁴⁹ 1341. márc. 5. (Érszegi 11.)

¹⁵⁰ 1342. márc. 10.: AOkl XXVI. 91.

¹⁵¹ 1343. ápr. 27.: AOkl XXVII. 220.

1343. aug. 20. – 1344. aug. 20.	Domonkos ¹⁵²
1344. aug. 20. – 1345. aug. 20.	Péter ¹⁵³ , István ¹⁵⁴
1345. aug. 20. – 1346. aug. 20.	Péter ¹⁵⁵ , István (Német) ¹⁵⁶
1346. aug. 20. – 1347. aug. 20.	?
1347. aug. 20. – 1348. aug. 20.	István ¹⁵⁷
1348. aug. 20. – 1349. aug. 20.	István ¹⁵⁸
1349. aug. 20. – 1350. aug. 20.	Domonkos ¹⁵⁹
1350. aug. 20. – 1351. aug. 20.	István ¹⁶⁰
1351. aug. 20. – 1352. aug. 20.	?
1352. aug. 20. – 1353. aug. 20.	István ¹⁶¹
1353. aug. 20. – 1354. aug. 20.	János ¹⁶²
1354. aug. 20. – 1355. aug. 20.	János (Tordai) ¹⁶³
1355. aug. 20. – 1356. aug. 20.	István ¹⁶⁴
1356. aug. 20. – 1357. aug. 20.	?
1357. aug. 20. – 1358. aug. 20.	László ¹⁶⁵
1358. aug. 20. – 1359. aug. 20.	Miklós ¹⁶⁶
1359. aug. 20. – 1360. aug. 20.	?
1360. aug. 20. – 1361. aug. 20.	?
1361. aug. 20. – 1362. aug. 20.	Miklós (Ősi) ¹⁶⁷
1362. aug. 20. – 1363. aug. 20.	Péter ¹⁶⁸
1363. aug. 20. – 1364. aug. 20.	Miklós ¹⁶⁹
1364. aug. 20. – 1365. aug. 20.	?
1365. aug. 20. – 1366. aug. 20.	Miklós ¹⁷⁰
1366. aug. 20. – 1367. aug. 20.	Miklós
1367. aug. 20. – 1368. aug. 20.	?
1368. aug. 20. – 1369. aug. 20.	Mihály (Bajai) ¹⁷¹
1369. aug. 20. – 1370. aug. 20.	Miklós ¹⁷²
1370. aug. 20. – 1371. aug. 20.	?
1371. aug. 20. – 1372. aug. 20.	András ¹⁷³
1372. aug. 20. – 1373. aug. 20.	?

¹⁵² 1343. nov. 25.: AOkl XXVII. 793., 1344. máj. 8.: AOkl XXVIII. 362.

¹⁵³ 1344. szept. 15.: AOkl XXVIII. 624.

¹⁵⁴ 1345. márc. 1.: AOkl XXIX. 132. Ebben az évben feltehetően máskor került sor a választásra.

¹⁵⁵ 1345. szept. 1.: AOkl XXIX. 486.

¹⁵⁶ 1346. máj. 14.: AOkl XXX. 338. Ekkor is máskor váltottak, de ezután Péter eltűnik a forrásokból, tehát elképzelhető, hogy a halála vagy áthelyezése miatt került erre sor.

¹⁵⁷ 1347. szept. 8.: AOkl XXXI. 838.

¹⁵⁸ 1349. júl. 22.: AOkl XXXII. 555.

¹⁵⁹ 1350. febr. 2.: AOkl XXXIV. 109.

¹⁶⁰ 1351. ápr. 3.: DL 90 348.

¹⁶¹ 1352. aug. 29.: DF 200 917.

¹⁶² 1353. szept. 2.: DL 4382.

¹⁶³ 1354. nov. 10.: AOkl XXXVIII. 462.

¹⁶⁴ 1356. ápr. 6.: AOkl XL. 180.

¹⁶⁵ 1358. jún. 7.: Zichy III. 75.

¹⁶⁶ 1358. aug. 25.: DL 87 339., 1359. máj. 25.: DL 417.

¹⁶⁷ 1361. okt. 2.: Érszegi 21.

¹⁶⁸ 1363. máj. 30.: AOkl XLVII. 248.

¹⁶⁹ 1364. jan. 8. u.: DL 87 396.

¹⁷⁰ 1366. aug. 20.: DF 200 254. Mivel csak ebben az oklevélben szerepel, nem lehet eldönteni, hogy 1365 végén – 1366 elején vagy 1366 végén – 1367 elején volt dékán.

¹⁷¹ 1369. márc. 26.: DF 257 411.

¹⁷² 1370. máj. 8–22.: DL 106 170. Ugyanekkor a Szent Miklós társaskáptalan rektora is.

¹⁷³ 1391. nov. 10.: DL 87 461.

1373. aug. 20. – 1374. aug. 20.	Miklós ¹⁷⁴
1374. aug. 20. – 1375. aug. 20.	Miklós ¹⁷⁵
1375. aug. 20. – 1376. aug. 20.	?
1376. aug. 20. – 1377. aug. 20.	?
1377. aug. 20. – 1378. aug. 20.	?
1378. aug. 20. – 1379. aug. 20.	?
1379. aug. 20. – 1380. aug. 20.	?
1380. aug. 20. – 1381. aug. 20.	Miklós ¹⁷⁶
1381. aug. 20. – 1382. aug. 20.	Miklós (Fehérvári) ¹⁷⁷
1382. aug. 20. – 1383. aug. 20.	?
1383. aug. 20. – 1384. aug. 20.	Miklós (Zempléni) ¹⁷⁸
1384. aug. 20. – 1385. aug. 20.	Miklós (Zempléni) ¹⁷⁹
1385. aug. 20. – 1386. aug. 20.	Miklós (Zempléni) ¹⁸⁰
1386. aug. 20. – 1387. aug. 20.	Miklós (Zempléni) ¹⁸¹
1387. aug. 20. – 1388. aug. 20.	?
1388. aug. 20. – 1389. aug. 20.	Miklós (Zempléni) ¹⁸²
1389. aug. 20. – 1390. aug. 20.	Miklós (Zempléni) ¹⁸³
1390. aug. 20. – 1391. aug. 20.	Miklós (Zempléni)
1391. aug. 20. – 1392. aug. 20.	Miklós (Zempléni) ¹⁸⁴
1392. aug. 20. – 1393. aug. 20.	György (Fehérvári Vas) ¹⁸⁵
1393. aug. 20. – 1394. aug. 20.	Miklós (Zempléni) ¹⁸⁶
1394. aug. 20. – 1395. aug. 20.	Miklós (Zempléni) ¹⁸⁷
1395. aug. 20. – 1396. aug. 20.	Illés ¹⁸⁸ , György (Fehérvári Vas) ¹⁸⁹
1396. aug. 20. – 1397. aug. 20.	Miklós (Zempléni) ¹⁹⁰
1397. aug. 20. – 1398. aug. 20.	György (Fehérvári Vas) ¹⁹¹
1398. aug. 20. – 1399. aug. 20.	?
1399. aug. 20. – 1400. aug. 20.	?
1400. aug. 20. – 1401. aug. 20.	?
1401. aug. 20. – 1402. aug. 20.	Illés ¹⁹²
1402. aug. 20. – 1403. aug. 20.	Pál ¹⁹³
1403. aug. 20. – 1403. aug. 20.	István (Szerémi) ¹⁹⁴

¹⁷⁴ 1374. jan. 11.: DF 201 010.

¹⁷⁵ 1375. júl. 7.: DL 102 381.

¹⁷⁶ 1380. szept. 20.: DL 6734., 1381. aug. 12. (DL 42 218.)

¹⁷⁷ 1381. dec. 3.: DL 42 218., 1382. ápr. 9.: DF 201 006.

¹⁷⁸ 1384. jan. 27.: DF 200 304. Feltehetően három Miklós élt ekkor a káptalanban, hiszen a korábban csak keresztnévén említett személy nem lehet azonos Zempléniel, mivel utóbbi 1381-ig az alsópapság tagja volt. Ld. 1370. ápr. 28. (DF 207 391.), 1373. okt. 19. (CD IX/6. 170.), 1374. márc. 4. (DF 207 391.), 1375. jan. 3. (DF 201 012.), 1381. jún. 15. u. (DL 6868.)

¹⁷⁹ 1384. okt. 20.: DF 201 052., 1385. márc. 4.: DL 106 201.

¹⁸⁰ 1385. dec. 7.: DL 42 340., 1386. jan. 17.: DF 201 056.

¹⁸¹ 1387. ápr. 29.: DL 91 930.

¹⁸² 1388. szept. 21.: DL 100 234 és 104 583., 1389. máj. 24.: DL 87 592.

¹⁸³ 1390. aug. 20.: DL 66 206.

¹⁸⁴ 1392. jan. 14.: DF 282 290.

¹⁸⁵ 1392. dec. 19.: DL 25 081. Származására ld. Lukcsics II. 42.

¹⁸⁶ 1393. szept. 16.: DL 3625., 1394. jún. 20.: DL 107 243.

¹⁸⁷ 1395. jan. 22.: DF 201 114., 1395. ápr. 21.: DL 7920.

¹⁸⁸ 1395. dec. 18.: DF 257 413.

¹⁸⁹ 1396.: DF 239 444. – Mivel az év második felében ismét Zempléni Miklós a dékán, feltehetően Fehérvári Vas György Illést válthatta – de bizonyosan nem utóbbi halála miatt – 1396 első felében.

¹⁹⁰ 1396. nov. 23.: DL 106 208., 1397. márc. 15.: DL 42 641.

¹⁹¹ 1397. szept. 20.: DL 42 656., 1398. máj. 11.: DF 201 125.

¹⁹² 1402. márc. 31.: DF 200 386.

¹⁹³ 1402. szept. 3.: DL 8742., 1403. febr. 28.: DF 201 142.

¹⁹⁴ 1404. márc. 15.: DL 8947.

1404. aug. 20. – 1405. aug. 20.	Mátyás ¹⁹⁵
1405. aug. 20. – 1406. aug. 20.	Pál (Szereti) ¹⁹⁶ , János (Acsádi) ¹⁹⁷
1406. aug. 20. – 1407. aug. 20.	György (Fehérvári Vas) ¹⁹⁸
1407. aug. 20. – 1408. aug. 20.	István (Szerémi) ¹⁹⁹
1408. aug. 20. – 1409. aug. 20.	?
1409. aug. 20. – 1410. aug. 20.	Illés
1410. aug. 20. – 1411. aug. 20.	Mátyás (Fonyódi) ²⁰⁰
1411. aug. 20. – 1412. aug. 20.	István (Szerémi) ²⁰¹
1412. aug. 20. – 1413. aug. 20.	?
1413. aug. 20. – 1414. aug. 20.	?
1414. aug. 20. – 1415. aug. 20.	István (Szerémi) ²⁰²
1415. aug. 20. – 1416. aug. 20.	?
1416. aug. 20. – 1417. aug. 20.	?
1417. aug. 20. – 1418. aug. 20.	Péter (Fehérvári)
	Péter (Tót) ²⁰³
	Mihály (Szerémi)
	János (Somlyói) ²⁰⁴
1418. aug. 20. – 1419. aug. 20.	?
1419. aug. 20. – 1420. aug. 20.	Izaiás (Himházi) ²⁰⁵
1420. aug. 20. – 1421. aug. 20.	György (Vasvári Péter fia)
	László (Fehérvári) ²⁰⁶
1421. aug. 20. – 1422. aug. 20.	Izaiás (Himházi) ²⁰⁷
1422. aug. 20. – 1423. aug. 20.	Izaiás (Himházi)
	László (Fehérvári) ²⁰⁸
1423. aug. 20. – 1424. aug. 20.	László (Fehérvári)
	Izaiás (Himházi) ²⁰⁹
	László (Fehérvári)
	László (Tétényi) ²¹⁰
1424. aug. 20. – 1425. aug. 20.	László (Fehérvári)
	Izaiás (Himházi) ²¹¹
1425. aug. 20. – 1426. aug. 20.	?
	?
1426. aug. 20. – 1427. aug. 20.	Lénárd (Engi)
	György (Vasvári Péter fia) ²¹²
1427. aug. 20. – 1428. aug. 20.	

¹⁹⁵ 1405. júl. 6.: DL 106 233.

¹⁹⁶ 1405. nov. 26.: DL 65 516.

¹⁹⁷ 1406. ápr. 19.: DF 265 515. – Mivel Szereti Pál a továbbiakban nem szerepel a forrásokban, talán halála vagy távozása miatt váltottak idő előtt.

¹⁹⁸ 1407. máj. 27.: DL 106 244.

¹⁹⁹ 1407. szept. 9.: DF 239 444.

²⁰⁰ 1410. aug. 12.: DL 43 064. – Ők az első dékánpár.

²⁰¹ 1410. szept. 21.: DL 9683., 1411. jún. 24.: DL 87 840.

²⁰² 1414. ápr. 6.: DL 87 871.

²⁰³ 1418. febr. 8.: DF 200 411.

²⁰⁴ 1418. ápr. 24.: DL 94 143. – A váltás talán Tót Péter halála miatt következett be, aki már 1394 óta a káptalan tagja volt. 1418 augusztusában is Szerémi Mihály és Somlyói János volt a dékán: DF 201 202.

²⁰⁵ 1420. máj. 25.: DL 87 934. – Egy 1420. febr. 21-én kelt oklevélben említettek egy bizonyos Zsigmond fehérvári dékánt, de nevét kihúzták a szövegből; valószínűleg helyesen, hiszen nem ismerünk ebből az időszakból ilyen nevű kanonokot. Vö. DL 106 299.

²⁰⁶ 1421. jún. 5.: ZsO VIII. 641.

²⁰⁷ 1421. okt. 2.: ZsO VIII. 1027., 1422. márc. 13.: ZsO IX. 149.

²⁰⁸ 1423. jan. 13.: ZsO X. 48.

²⁰⁹ 1423. dec. 22.: ZsO X. 1545.

²¹⁰ 1424. márc. 15.: ZsO XI. 316.

²¹¹ 1425. márc. 22.: ZsO XII. 319.

²¹² 1426. okt. 29.: ZsO XIII. 1265.

János (Somlyói)	Miklós (Szerémi) ²¹³
1428. aug. 20. – 1429. aug. 20.	
Gergely (Fehérvári Kelemen fia) ²¹⁴	Pál (Sárosi Miklós fia) ²¹⁵
György (Vasvári Péter fia)	Egyed (Vadkert) ²¹⁶
1429. aug. 20. – 1430. aug. 20.	
György (Vasvári Péter fia)	Egyed (Vadkert) ²¹⁷
1430. aug. 20. – 1431. aug. 20.	
Gergely (Fehérvári Kelemen fia)	Péter (Töltszéki) ²¹⁸
1431. aug. 20. – 1432. aug. 20.	
?	?
1432. aug. 20. – 1433. aug. 20.	
?	?
1433. aug. 20. – 1434. aug. 20.	
Pál (Sárosi Miklós fia)	András (Fehérvári Keszthelyi) ²¹⁹
1434. aug. 20. – 1435. aug. 20.	
Lázár (Fehérvári)	István (Neszmélyi) ²²⁰
1435. aug. 20. – 1436. aug. 20.	
István (Neszmélyi)	István (Füles) ²²¹
1436. aug. 20. – 1437. aug. 20.	
István (Neszmélyi)	Benedek (Radai) ²²²
1437. aug. 20. – 1438. aug. 20.	
István (Neszmélyi)	István (Fehérvári) ²²³
Péter (Töltszéki)	András (Temesvári) ²²⁴
1438. aug. 20. – 1439. aug. 20.	
Fülöp (Pozsegai)	András (Temesvári) ²²⁵
Gál (Korpádi)	István (Neszmélyi) ²²⁶
1439. aug. 20. – 1440. aug. 20.	
István (Fehérvári) ²²⁷	
1440. aug. 20. – 1441. aug. 20.	
Pál (Sárosi Miklós fia)	Benedek (Ötvösi) ²²⁸

²¹³ 1428. jún. 1.: DL 92 745. – Feltehetően azonos Lénárd fia Miklós szerémi kanonokokkal: 1426. febr. 25. (Lukcsics I. 851.), 1426. ápr. 24. (Annatae 56. sz.)

²¹⁴ Származására ld. Lukcsics I. 879.

²¹⁵ 1428. aug. 31.: DL 94 166.

²¹⁶ 1428. dec. 13.: DL 71 946. – Nem ismert, miért került sor a ciklus vége előtt a váltásra.

²¹⁷ 1429. szept. 19.: DL 12 086., 1430. júl. 26.: DL 12 257.

²¹⁸ 1430. aug. 25.: DF 274 072., 1431. júl. 25.: *Károly J.*: Fejér vármegye i. m. II. 663–665.

²¹⁹ 1433. nov. 3.: DL 88 076., 1434. aug. 2.: DL 88 086. – András ebben az időszakban háromféleképpen szerepel az oklevelekben: „de Alba”, „Fehérvári”, dictus de Keztel” Az azonosságra ld. DL 13 399.

²²⁰ 1435. jún. 3.: DL 66 578.

²²¹ 1436. jan. 2.: DL 66 432.

²²² 1436. nov. 11.: Érszegi 146., 1437. aug. 12.: DL 44 159.

²²³ 1437. nov. 28.: DL 13 099.

²²⁴ 1437. dec. 10.: DF 209 273., 1438. júl. 3.: DL 88 166. – A gyors váltás oka ismeretlen. Temesvári András személyére ld. *Köblös J.*: Az egyházi közép-
réteg i. m. 369/105. sz. 1446–1457 között a Szent Miklós társaskáptalan
prepostja volt.

²²⁵ 1439. ápr. 4.: DL 92 902.

²²⁶ 1439. júl. 15.: DL 13 399. – A váltás oka ismeretlen, de az oklevél bizton
san 1439-ben kelt, hiszen Albert királyt még élőként említik.

²²⁷ 1439. szept. 14.: DF 273 338., 1440. jún. 30.: DL 13 544.

²²⁸ 1441. ápr. 24.: DL 24 732.

1441. aug. 20. – 1442. aug. 20.	Gál (Korpádi)	István (Neszmélyi) ²²⁹
1442. aug. 20. – 1443. aug. 20.	Lázár (Fehérvári)	András (Belezséri) ²³⁰
1443. aug. 20. – 1444. aug. 20.	?	?
1444. aug. 20. – 1445. aug. 20.	István (Neszmélyi)	György (Zádori) ²³¹
1445. aug. 20. – 1446. aug. 20.	András (Temesvári)	Balázs (Rédei) ²³²
1446. aug. 20. – 1447. aug. 20.	István (Neszmélyi)	János (Újbécsi) ²³³
1447. aug. 20. – 1448. aug. 20.	Balázs (Rédei)	Benedek (Siklósi) ²³⁴
	Benedek (Siklósi)	Benedek (Ötvösi) ²³⁵
1448. aug. 20. – 1449. aug. 20.	János (Újbécsi)	Gergely (Szigeti) ²³⁶
1449. aug. 20. – 1450. aug. 20.	?	?
1450. aug. 20. – 1451. aug. 20.	János (Újbécsi)	Gergely (Szigeti) ²³⁷
1451. aug. 20. – 1452. aug. 20.	Benedek (Ötvösi)	János (Újbécsi) ²³⁸
1452. aug. 20. – 1453. aug. 20.	Lázár (Fehérvári)	György (Orbágyzentgyörgyi) ²³⁹
1453. aug. 20. – 1454. aug. 20.	Lázár (Fehérvári)	Bálint (Sárvári) ²⁴⁰
1454. aug. 20. – 1455. aug. 20.	Mihály (Borhi)	György (Szerémi) ²⁴¹
1455. aug. 20. – 1456. aug. 20.	János (Újbécsi)	Benedek (Siklósi) ²⁴²

²²⁹ 1441. okt. 13.: MEV 36–37.

²³⁰ 1443. márc. 3.: DL 100 564.

²³¹ 1444. dec. 4.: DF 218 771., 1445. júl. 20.: DL 24 337. – Szerepelnek még egy 1445. szept. 18-i hiteleshelyi jelentés méltóságsorában is, de ott maga az iktatás még augusztus elején végbement: DL 37 602.

²³² 1445. szept. 18.: DL 106 491., 1446. júl. 17.: DL 13 933. – Balázst egy oklevélben Akolinak mondják (MEV 76–78.). András még 1446. szept. 25-én is dékánként szerepel a nádor előtt a fehérvári keresztes konvent ellenében, de feltehetően azért említik tiszttségével együtt, mert a korábban kiállított ügyvédvalló oklevélben még így szerepelt. Ld. Érszegi 199–200.

²³³ 1446. okt. 8.: DL 102 828. – Újbécsi János személyére ld. *Köblös J.*: Az egyházi közép-
réteg i. m. 372/110. sz. 1458-ig mutatható ki a káptalanban.

²³⁴ 1447. szept. 11.: DF 210 422.

²³⁵ 1448. febr. 19.: MEV 103–104. – A váltás oka talán Rédei Balázs halála vagy távozása lehetett; 1447. okt. 4. után nem találkozunk vele a forrásokban. Vö. DL 14 118.

²³⁶ 1448. aug. 29.: DL 71 233.

²³⁷ 1450. nov. 2.: DF 219 050., 1451. jún. 23.: DL 86 378.

²³⁸ 1452. júl. 31.: MEV 161–163.

²³⁹ 1452. aug. 30.: DL 104 994., 1453. ápr. 23.: DL 106 530. – György egyúttal a Szent Katalin-kápolna igazgatója.

²⁴⁰ 1454. ápr. 9.: DL 100 637. – Sárvári Bálint személyére ld. *Köblös J.*: Az egyházi közép-
réteg i. m. 364/89. sz. 1476-ig mutatható ki a káptalanban.

²⁴¹ 1455. jún. 15.: DF 236 230. – Borhi Mihály személyére ld. *Köblös J.*: Az egyházi közép-
réteg i. m. 339–340/15. sz. 1462–1475 között éneklőka-
nonok volt. Szerémi György személyére ld. Uo., 368/101. sz. 1471-ig mutat-
ható ki a káptalanban.

²⁴² 1456. júl. 19.: Balassa 337.

1456. aug. 20. – 1457. aug. 20.
György (Szerémi) Péter (Karosi)²⁴³
1457. aug. 20. – 1458. aug. 20.
Mihály (Borhi) Bálint (Sárvári)²⁴⁴

Kápolnák

A szakirodalom szerint a székesfehérvári koronázó templomban Egyiptomi Mária, Mária Magdolna és Szent Afra (1430/1470),²⁴⁵ Keresztelő Szent János és Szent Ágota (1341), Szent Anna (1486), Szent Fülöp és Jakab apostolok (é. n.),²⁴⁶ Szent Imre (1323), Szent Katalin (1349) és Szent László (1324)²⁴⁷ patrocíniummal alapítottak kápolnákat a középkorban.²⁴⁸ Ezekon kívül káptalani javadalom volt még a Szent Antal-ispotály (1370) és a Szent Kereszt-temetőkápolna (1263 körül).²⁴⁹ Utóbbiakat Köblös József valamiért nem vizsgálta, előbbieket közül a Mária Magdolna, a Szent Katalin, a Szent Imre, a Szent László és a Siklósi Gyula által nem ismert Szent Lajos-kápolna rektorságát említi.²⁵⁰ Magam valamennyi, már 1457 előtt is létező kápolnaigazgatóságra találtam adatot, néhány helyen pontosítani is sikerült Siklósi kutatásait.²⁵¹ Mindegyiket egybevetve tehát tíz kápolna típusú javadalom tartozott a társaskáptalanhoz.

*A Keresztelő Szent János és Szent Ágota-kápolna igazgatói*²⁵²

Imre kanonok, notarius: 1341. aug. 30. (Theiner I. 635.)

*A Szent Antal-ispotály igazgatói*²⁵³

János presbiter: 1366. máj. 2. (MEV 92–101.), 1370. ápr. 22. (Érszegi 38.

²⁴³ 1457. jan. 30.: DF 265 515. – Karosi Péter személyére ld.: *Köblös J.*: Az egyházi középréteg i. m. 352/59. sz. 1437-ben a bécsi egyetemen is megfordult: *Tüskés Anna*: Magyarországi diákok a bécsi egyetemen 1365 és 1526 között. Bp., 2008. 149/2594. sz.

²⁴⁴ 1457. dec. 18.: DF 231 397., 1458. ápr. 4.: MEV 207–208.

²⁴⁵ *Engel Pál*: Temetkezések a középkori székesfehérvári bazilikában. *Századok*, 121 (1987) 631.

²⁴⁶ Ez azonos a Szent László-kápolnával, ld. alább a Szent László-kápolnánál írtakat!

²⁴⁷ Ez valójában csak oltár lehetett a 14. században, ld. alább a Szent László-kápolnánál írtakat!

²⁴⁸ *Siklósi Gyula*: Adattár Székesfehérvár középkori és török kori építészetéről. Székesfehérvár, 1990. 55–57.

²⁴⁹ Uo., 59., 65.

²⁵⁰ *Köblös J.*: Az egyházi középréteg i. m. 272–273.

²⁵¹ Volt továbbá a templomban egy Szűz Mária kápolna, amelyet Rozgonyi István alapított, és ezt IV. Ince pápa 1434. szept. 13-án helyben hagyta (MREV III. 99.). Ehhez nem sikerült rektort találnom, de az legalább kiderült, hogy – Siklósi Gyula feltételezésével ellentétben – nem azonosítható a Szűz Mária oltárral, amely a koronázó templom főoltára volt. Vö.: *Siklósi Gy.*: Adattár i. m. 55.

²⁵² A kápolnáról mindössze egyetlen adat ismert, helye nem lokalizálható.

²⁵³ Funkciójánál fogva minden bizonnyal valahol a prépostsági templom mellett állt. Korábban – mindössze a Siklósi által ismert 1370. évi adat birtokában – feltételeztem, hogy esetleg köze lehetett az antonita rendhez, de egy újabb, 1366. évi oklevél felbukkanásával – amelyben igazgatóját sacerdos chorinak nevezik – egyértelmű, hogy a társaskáptalanhoz tartozott. Vö. *Ribi*

*A Szent Imre-kápolna igazgatói*²⁵⁴

Péter kanonok: 1323. ápr. 19. (AOkl VII. 130.)²⁵⁵

Pál kanonok: 1341. aug. 30. (Theiner I. 635.), 1341. okt. 28. (MREV II. 90–93.)

Péter kanonok: 1359. jún. 16. (DF 207 263.)

Péter (Mikefalvi Gergely fia): ²⁵⁶ 1397. máj. 11. (Mon. Vat. I/4. 14–15.)

Balázs (Décsei) kanonok: 1418. júl. 15. (Lukcsics I. 120.)

Benedek (Noéi Borhi) olvasókanonok:²⁵⁷ 1442. júl. 29. (Érszegi 176.), 1443. júl. 6. (Érszegi 185.), 1449. aug. 22. (Érszegi 203.)²⁵⁸

*A Szent Katalin-kápolna igazgatói*²⁵⁹

Péter (Dénes fia) kanonok: 1377. máj. 5. (DF 291 139.)

Péter (Egyed fia) örkanonok: 1407. ápr. 15. e. (MREV II. 351.)²⁶⁰

Balázs (István fia) kanonok: 1407. ápr. 15. (MREV II. 351.)²⁶¹
György (Orbágysszentgyörgyi) kanonok:²⁶² 1452. aug. 30. (DL 104 994.), 1453. márc. 8. (DL 14 621.), 1453. ápr. 23. (DL 106 530.)

*A Szent Kereszt-egyház igazgatói*²⁶³

Simon (Ereki) kanonok: 1418. júl. 15. (Lukcsics I. 120.)

Miklós kanonok: 1434. aug. 3. (DL 43 998.)

Imre (Szerémi) éneklőkanonok:²⁶⁴ 1439. jan. 8. (Lukcsics II. 174.)

Bálint plébános: 1454. okt. 12. (Lukcsics II. 1343.)

András: „propter multitudinem hospitem” A fehérvári keresztés (johannita) konvent mint ispotály a középkorban. *Fons*, 22 (2015) 81–82.

²⁵⁴ A kápolnát bizonyos esetekben ecclesiaként említik a források. (Ld. pl. DF 207 263.) A korábbi szakirodalomban felmerült, hogy lehetett egy Szent Imre tiszteletére szentelt plébániatemplom is Fehérváron, de a kettő azonosságát vagy különbözőségét nem sikerült megnyugtatóan igazolni. Vö. *Siklósi Gy.*: Adattár i. m. 15–16. Az biztos, hogy az épület külön állt a prépostsági templomtól: „capella beati Emerici ducis in area civitate Albensis” – DL 106 518.

²⁵⁵ A kiadásban az szerepel, hogy Péter a Szent Imre-oltár igazgatója volt, de az eredeti oklevélben nem szerepel az oltár kifejezés. Vö. DL 200 113.

²⁵⁶ Esztergomi nagyprépost (1396–1421), az ottani Szűz Mária oltár rektora és zágrábi kanonok. Vö. C. *Tóth N.*: Préposti archontológia i. m. 38.

²⁵⁷ Olvasókanonoksága 1442–1457 között datálható.

²⁵⁸ Későbbi adattal nem rendelkezünk a Szent Imre-kápolna sorsáról, de feltételezhető, hogy Borhi Benedek lectorsága végéig kézben tartotta ezt a javadalmat is.

²⁵⁹ A kápolnát Nagy Lajos király építtette a prépostsági templom oldalához: „capella regis Lodovici ad honorem Sancte Katherine virginis ad latius eiusdem nostre ecclesie fundata” – DL 14 621.

²⁶⁰ Már néhaiként említik. 1392–1404 között örkanonok.

²⁶¹ Ekkor kapja meg a javadalmat.

²⁶² Ugyanekkor dékán is.

²⁶³ A prépostsági templom temetőjében állt: „ecclesia Sancte Crucis in cimiterio dicte ecclesie nostre fundata” – DL 67 904.

²⁶⁴ Éneklőkanonoksága 1424–1451 között datálható.

A Szent Lajos király kápolna igazgatói

Roh:²⁶⁵ 1419. febr. 2. (ZsO VII. 78.)

*A Szent László-kápolna igazgatói*²⁶⁶

János (Székely) a Szt. Miklós kanonokja: 1435. jún. 26. (Érszegi 143.), 1435. júl. 9. (Érszegi 144.)

Ferenc presbiter: 1456. júl. 19. (Balassa 337.)

Oltárok

A korábbi szakirodalom szerint a középkori koronázó templomban Angyali üdvözet (1517), Szűz Mária (1323), Minden-szentek (1401), Szent Ágota (é. n.), Anna (1480 körül), István király (1323), Katalin (1349), Kereszt (1272), László (1324), Mihály (1467) és Péter (1376) titulussal alapítottak oltárokat.²⁶⁷ Köblös József a hiteleshelyi kiadványokat vizsgálva még további hat oltárt talált: ezek patrocíniuma Krisztus Teste, Szentháromság, Szent Bertalan, Borbála, Imre és Tamás voltak.²⁶⁸ Magam 23 oltárt gyűjtöttem össze, a korábbi szakirodalomban nem szerepelt: Benedek, Demeter, Dorottya, György, Margit, Márton, Pál és Szentlélek. A Szent Kereszt-oltárra nem találtam adatot, de ahhoz Köblös is csak egyetlen, 1513. évi adatot idéz, tehát elképzelhető, hogy a vizsgált periódusban még nem létezett és hibás az Árpád-kori keltezés. A Szent Imre-oltárra is csak 1457 utáni adatot ismerünk.²⁶⁹ Természetesen elképzelhető, hogy a felsorolt oltárok nem mindegyike volt különálló, hanem több patrocíniummal ellátott oltárok is voltak (például a négy vértanú szűz vagy Péter és Pál apostolok), de erre utaló adat nincsen az oklevelekben. Az Angyali üdvözet, a Szent Imre és a Szent Kereszt-oltárral együtt tehát 26 oltárjavadalom tartozott a káptalanhoz.

A Krisztus Teste-oltár igazgatói

István sacerdos: 1352. jan. 20. (DF 200 968.)

Lajos clericus: 1452. aug. 30. (DL 104 994.)

*A Mindenszentek-oltár igazgatói*²⁷⁰

Pál presbiter: 1439. máj. 31. (DF 209 278.)

²⁶⁵ Pápóci prépost, személyére ld. *Bedy V.*: Győri székeskáptalan i. m. 318.

²⁶⁶ A források szerint a kápolna a koronázó templom oldalában állt: „capella Sancti Regis Ladislai ad latus maioris ecclesie beate Marie virginis Alberegalis fundata” – DL 106 412. Bár a korszakban csak a szent király nevét említik, valójában ez a kápolna azonos lehet az Ozorai Pipó által 1425-ben helyrehozott délnyugati torony alatt Szent Fülöp és Jakab apostolok illetve Szent László király tiszteletére alapított kápolnával, ahová az egykori temesi ispán és felesége temetkezett. Ld. *Engel P.*: Temetkezések i. m. 627–628. Vö. DL 87 996.

²⁶⁷ *Siklósi Gy.*: Adattár i. m. 55–57. – A zárójeles évszámok Siklósi Gyula kutatási eredményei, egy részüket alább pontosítom.

²⁶⁸ *Köblös J.*: Az egyházi középréteg i. m. 272–273.

²⁶⁹ Uo., 272–273. 4. és 14. lj.

²⁷⁰ Az oltárt Jakab fia György laikus alapította 1395. ápr. 30. előtt (Mon. Vat. I/3. 295.).

András (Valkói György fia) kanonok: 1401. máj. 24. (DL 100 317.)

Bertalan clericus: 1446. okt. 8. (DL 102 828.)

Mihály presbiter: 1453. márc. 23. (DL 14 652.)

A Szentháromság-oltár igazgatói

Jakab (Veres) fehérvári és erdélyi kanonok: 1395. márc. 7. (Mon. Vat. I/3. 289–291.)²⁷¹

Jakab presbiter: 1436. ápr. 22. (DF 249 237.)

Tamás presbiter: 1450. júl. 20. (DL 93 178.), 1453. nov. 24. (MEV 175–177.)

A Szentlélek-oltár igazgatói

András (Csalai) presbiter: 1444. ápr. 2. (MEV 46–47.)

*A Szent Ágota-oltár igazgatói*²⁷²

Osvát presbiter: 1422. márc. 13. (ZsO IX. 149.)

András (Miklós fia) kanonok: 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.)

Fábián sacerdos: 1443. ápr. 22. (DL 13 721.)

Balázs presbiter: 1449. dec. 20. (DL 88 245.), 1450. júl. 13. (DL 14 386.), 1450. júl. 17. (DL 88 247.), 1450. júl. 19. (DL 88 248.),

1450. júl. 22. (DL 88 250.), 1450. aug. 4. (MEV 156–157.)

*A Szent Anna-oltár igazgatói*²⁷³

Tamás sacerdos: 1391. ápr. 20. (DF 201 084.)

Mátyás (Péter fia) kanonok:²⁷⁴ 1399. máj. 23. (Mon. Vat. I/4. 132.)

Balázs (László fia) kanonok: 1402. ápr. 30. (Mon. Vat. I/4. 435–436.)

Bálint clericus: 1447. okt. 31. (DL 14 124.)

Bertalan presbiter: 1451. szept. 18. (DL 14 483.)

Balázs (kanonok):²⁷⁵ 1454. júl. 18. (DL 14 853.)

A Szent Benedek-oltár igazgatói

János (Mihály fia) kanonok: 1373. jan. 27. e. (MREV II. 213–214.)

András (Tamás fia) capellanus: 1373. jan. 27. (MREV II. 213–214.)²⁷⁶

András kanonok: 1375. jan. 23. (Temes 133–135.)

Miklós kanonok: 1383. máj. 3. (DL 42 254.)

²⁷¹ Egyúttal a Szent Miklós társaskáptalan kinevezett prépostja. Ld. bővebben a kispépostoknál!

²⁷² Bár a források nem említik, minden bizonnyal a Keresztelő Szent János és Szent Ágota-kápolna egyik mellékoltára lehetett.

²⁷³ Az oltár éves jövedelme 14 aranyforint volt 1402-ben: Mon. Vat. I/4. 435–436.

²⁷⁴ Veszprémi kanonok is volt.

²⁷⁵ Az oklevélben nem említik, hogy kanonok lenne, de címzése „honorabilis magister”.

²⁷⁶ János lemondásával a pápa kinevezi az oltár élére Tamást.

Domonkos (Ötvényi Tamás fia) kanonok:²⁷⁷ 1418. júl. 12. (Lukcsics I. 116.)

*A Szent Bertalan-oltár igazgatói*²⁷⁸

Miklós presbiter: 1453. máj. 10. (DL 100 627.), 1457. júl. 27. (DL 65 531.)

*A Szent Borbála-oltár igazgatói*²⁷⁹

András presbiter: 1439. nov. 14. (DF 273 338.), 1440. máj. 24. (DL 13 541.), 1441. júl. 31. (DL 13 615.), 1441. aug. 3. (DL 13 616.)

Bálint presbiter: 1445. máj. 25. (MEV 72–73.)

Gergely presbiter: 1445. nov. 22. (DL 13 865.), 1446. dec. 8. (DL 13 986.)

András presbiter: 1447. aug. 26. (DL 14 099.), 1447. nov. 11. (DF 210 422.)

Benedek presbiter: 1454. ápr. 22. (DL 93 245.)

Ambrus presbiter: 1454. jún. 16. (DF 236 226.), 1454. nov. 17. u. (MEV 187–190.), 1455. jún. 15. (DF 236 230.)²⁸⁰

Péter presbiter: 1455. jún. 17. (DF 282 102.)

Tamás presbiter: 1456. okt. 6. (DL 15 104.)

András (Daji) presbiter: 1457. jan. 30. (DF 265 515.)

A Szent Demeter-oltár igazgatói

Izaiás (Himházi): 1418. júl. 15. (Lukcsics I. 120.)

A Szent Dorottya-oltár igazgatói

Tamás presbiter: 1391. febr. 28. u. (DF 200 341.), 1394. febr. 28. (DF 200 358.), 1394. márc. 3. (DF 200 361.)

A Szent György-oltár igazgatói

Demeter (Mesztegnyői) kanonok: 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.)

*A Szent István király oltár igazgatói*²⁸¹

Mihály sacerdos: 1332–1337. (Mon. Vat. I/1. 219.)

Jakab sacerdos: 1336. máj. 7. (AOkl XX. 230.)

György (Vasvári Péter fia) kanonok: 1418. júl. 15. (Lukcsics I. 120.)

A Szent János evangélista oltár igazgatói

György presbiter: 1376.²⁸²

Bálint presbiter: 1448. jún. 29. (DL 80 920.), 1448. jún. 30. (DL 107 544.), 1452. dec. 12. (DL 88 268.)

A Szent Katalin-oltár igazgatói

Benedek (Barnabás fia) kanonok: 1411. nov. 1. (MREV II. 359.)

András presbiter: 1438. dec. 20. (Érszegi 158.)

A Szent László-oltár igazgatói

Jakab presbiter: 1329. jún. 20. (AOkl XIII. 325.)

Jakab kanonok: 1341. okt. 17. (AOkl XXV. 735.)

János kanonok: 1347. nov. 8. (AOkl XXXI. 838.)

Tamás (Vetési László fia) kanonok:²⁸³ 1390. nov. 3. e. (Mon. Vat. I/3. 80–82.),²⁸⁴ 1397. júl. 1. (Mon. Vat. I/4. 22–23.), 1399. nov. 14. (Uo., 157–158.)

István (Balázs fia) kanonok: 1400. nov. 11. (Mon. Vat. I/4. 254.)

László (Szentgyörgyi Vince) kanonok:²⁸⁵ 1418. júl. 12. e. (Lukcsics I. 116.)

Pál somogyi főesperes: 1418. júl. 12. (Lukcsics I. 116.)

István (Jódi) kanonok: 1431. máj. 12. e. (Lukcsics II. 41.)²⁸⁶

Imre (Szerémi) éneklőkanonok: 1431. máj. 12. (Lukcsics II. 41.)²⁸⁷

Pál (Sárosi Miklós fia) kanonok:²⁸⁸ 1436. febr. 19. (DL 100 513.), 1437. okt. 26. (DL 44 170.), 1438. máj. 25. (DL 100 546.), 1449. aug. 14. (MEV 136–137.)

A Szent Margit-oltár igazgatói

András presbiter: 1441. márc. 13. (DL 71 965.)

Benedek presbiter: 1455. nov. 23. (DL 15 001.)

A Szent Márton-oltár igazgatói

Miklós presbiter: 1366. aug. 4. (DF 200 976.), 1367. nov. 15. (DF 200 987.)

²⁷⁷ Egyúttal aradi és somogyi főesperes, csanádi kanonok. Személyére ld. G. Tóth P.: Csanádi székeskáptalan i. m. 253–255/179. sz

²⁷⁸ Bár Siklósi feltételezi, hogy állt Fehérváron egy Szent Bertalan tiszteletére szentelt templom, ez az oltár a koronázó templomban volt: „altare beati Bartholomei in ecclesia B. M. V.” – DL 65 531. Vö. Siklósi Gy.: Adattár i. m. 64.

²⁷⁹ Bár az oklevelek nem említik, de logikusnak látszik, hogy a Szent Borbála, Dorottya, Katalin és Margit oltárok – vagyis a virgines capitales – a Szent Katalin kápolnában álltak.

²⁸⁰ Ambrust említi még egy 1455. júl. 7-én kelt jelentés is, de minden bizonynyal azért szerepel neve mellett a Szent Borbála-oltár rektorsága is, mert csak az iktatás 24. napján állították ki a privilégiumot: DF 236 229.

²⁸¹ Az oltárt először 1237-ben említették: Györffy György: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza I–IV. Bp., 1963–1998. II. 379.

²⁸² Dercsényi Dezső: A székesfehérvári királyi bazilika. Bp., 1943. 58.

²⁸³ Egri (1392–1398), váradi (1398–1420) és névleges vasvári prépost (1397), ld. C. Tóth N.: Egri káptalan i. m. 49–50., 16–18. lj. A fehérvári kanonoki javadalomtól 1392-ben megfosztották: Mon. Vat. I/3. 189–190.

²⁸⁴ Belép a Szent Sír-rendbe és megkapja a budafelnehízi és esztergomi stefanita javadalmakat. Vö. Reiszig Ede: A jeruzsálemi Szent János-lovagrend Magyarországon. I–II. Bp., 1925–1928. II. 57.

²⁸⁵ A veszprémi Mindenszentek társaskáptalan prépostja is volt (1412–1418), lemondásának körülményeire ld. C. Tóth N.: Préposti archontológia i. m. 73. 365. lj.

²⁸⁶ Már néhaiként említik.

²⁸⁷ Ezen a napon kérte magának a javadalmat, az annatát 1431. jún. 8-án fizette ki (Annatae 88. sz.).

²⁸⁸ A veszprémi Mindenszentek társaskáptalan prépostja (1418–1449), ld. C. Tóth N.: Préposti archontológia i. m. 73. Megjegyzés: C. Tóth Norbert 1438-ig adatolta prépostságát, de még 1449-ben is így említik.

Péter (Zalai) presbiter: 1371. jan. 5. e.²⁸⁹
 Miklós (Péter fia) kanonok:²⁹⁰ 1371. jan. 5. (MREV II. 201–202.), 1373. ápr. 17. (Uo., II. 217.), 1373. dec. 2. (Uo., 222–223.)
 István (Acél) egri kanonok: 1374. szept. 2. (MREV II. 238–239.)
 Simon (Szondi) kanonok: 1452. máj. 10. (DL 14 541.)

A Szent Mihály-oltár igazgatói

Ferenc presbiter, succentor:²⁹¹ 1436. márc. 25. (DL 88 107.), 1436. márc. 27. (DL 88 108.), 1439. ápr. 16. (Érszegi 163.), 1440. máj. 23. (DL 13 466.), 1441. jan. 24. (DL 24 732.)

A Szent Pál apostol oltár igazgatói

Péter presbiter: 1393. szept. 16. (ZsO I. 3092.)
 Dénes (Demeter fia) kanonok: 1407. okt. 25. (MREV 352–353.)
 Domonkos kanonok: 1436. febr. 19. (DL 100 513.), 1437. máj. 17. (DL 100 530.)
 Antal kanonok (?): 1446. szept. 15. (MEV 79–82.)

A Szent Péter apostol oltár igazgatói

Antal: 1376.²⁹²

A (Becket) Szent Tamás mártír oltár igazgatói²⁹³

Gergely clericus: 1446. dec. 25. (DL 88 211.)
 Bálint clericus: 1447. ápr. 30. (DL 88 217.)
 Gergely clericus: 1447. júl. 25. (DL 88 219.)
 János presbiter: 1448. ápr. 1. (DL 14 154.)

A Szűz Mária-oltár igazgatói²⁹⁴

Pál (Pakaszti) kanonok: 1323. ápr. 19. (AOkl VII. 130.), 1341. aug. 11. (Theiner I. 635.)
 László kanonok: 1363. máj. 30. (AOkl XLVII. 248.)
 János presbiter, capellanus: 1371. ápr. 20. (DL 6175.)
 Balázs (István fia) kanonok: 1401. nov. 16. (Mon. Vat. I/4. 374.)
 Pál (presbiter):²⁹⁵ 1435. nov. 21. (DL 88 099.)

²⁸⁹ Egy 1373. dec. 2-án kelt oklevélben olvashatunk róla, hogy Péter fia Miklós előtt egy bizonyos Zalai Péter volt az oltárigazgató, de mivel előbbi már 1371-ben megerősítette javadalmában a pápa, ezért csak 1367 és 1371 közé tudjuk datálni.

²⁹⁰ Óbudai kanonoki javadalommal is rendelkezik.

²⁹¹ Helyettesi tisztségét csak 1439 és 1441 között említik: Érszegi 163., DL 13 466., DL 24 732.

²⁹² *Dercsényi D.*: A székesfehérvári királyi bazilika i. m. 58.

²⁹³ Egy 1458. júl. 20-ig oklevél Tamás és Péter mártírok oltáráról beszél, illetve említi annak igazgatóját, Péter presbitert: DF 285 695.

²⁹⁴ Feltehetően ez volt a koronázó templom főoltára, ld. *Siklósi Gy.*: Adattár i. m. 55.

²⁹⁵ „Discretus vir” címéből feltételezhetjük, hogy karpap volt.

Kanonokok

Kizárólag akkor vontam össze az azonos keresztnévű kanonokokat, ha teljesen megbizonyosodtam róla, hogy ugyanarról a személyről van szó;²⁹⁶ ez különösen a 14. századi említések-nél volt problémás. A káptalannak az Árpád-korban legfeljebb 40, az 1430-as években pedig 34 tagja lehetett.²⁹⁷ Utóbbi számot Köblös József a 15. század második felére is elfogadta, igaz, az 1482. évből ismeri a legtöbb kanonokot: a préposttal együtt 19 főt.²⁹⁸

Az oszlopos- és dékánkanonokokról csak azokat az adatokat tüntettem fel részletesen, amelyek egyszerű kanonokként vonatkoznak rájuk, ha illet nem találtam, az évszámok felsorolásával visszautaltam az archontológia megfelelő részeire.

A

Ádám: 1347. ápr. 21. (AOkl XXXI. 335.)
 András (Péter fia) erdélyi kanonok: 1344. okt. 9. (MREV II. 107.), 1350–1354. (MREV II. 135.), 1357. máj. 18. (Bossányi II. XCII.)
 András: 1357. okt. 28. u. (DF 200 939.)
 András (Nagy): 1374. okt. 13. (DL 41 960.)
 András:²⁹⁹ 1375. jan. 23. (Temes 133–135.)
 András: 1378. máj. 25. (Pécsvárad 355.)
 András (Pozsegai): 1382. aug. 22. u. (DL 6868.)
 András (Récsei): 1387. dec. 13. (Héderváry I. 93.), 1388. júl. 1. u. (DL 66 196.) – lásd még a dékánoknál (1391)!³⁰⁰
 András (Valkói György fia) csanádi kanonok és a csanádi Szűz Mária oltár rektora:³⁰¹ 1389. nov. 14. (ZsO I. 1223.), 1395. ápr. 21. (DL 7920.), 1400. jan. 5. (DL 100 316.), 1411. febr. 26. (MREV II. 357.)
 András (Fehérvári Balázs fia): 1394. okt. 5. (Mon. Vat. I/3. 242.)
 András: 1416. jan. 25. (Érszegi 106.)
 András: 1416. jan. 25. (Érszegi 106.)³⁰²
 András (Fehérvári Keszthelyi):³⁰³ 1425. máj. 17. (ZsO XII. 527.), 1426. febr. 25. (Lukcsics I. 851.), 1426. márc. 26. (Lukcsics I. 870.), 1426. ápr. 24. (Annatae 55. sz.), 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.), 1439. júl. 15. (DL 13 399.), 1446. nov. 16. (DL 24 825.) – lásd még a dékánoknál (1433, 1434)!
 András (Püspöki): 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.)
 András (Miklós fia):³⁰⁴ 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.)

²⁹⁶ Vö. C. *Tóth N.*: Váci székeskáptalan i. m. 19.

²⁹⁷ *Köblös J.*: Az egyházi középréteg i. m. 15.

²⁹⁸ Uo., 193. – Megjegyzés: eddig ismeretlen okokból a fehérvári káptalan hiteleshelyi kiadványai az 1470-es évektől a középkor végéig alaposan megcsappantak. Vö. *Ribi András*: Miért működött két országos hatáskörű hiteleshely Fehérváron? *Turul*, 91 (2018) 89.

²⁹⁹ Együttal a Szent Benedek-oltár igazgatója.

³⁰⁰ Csak feltételezés, alapja a hiteleshelyi kiküldetésekkel összefüggő helyben tartózkodás.

³⁰¹ Személyére ld. G. *Tóth P.*: Csanádi székeskáptalan i. m. 288/247. sz. A fehérvári Mindenszentek-oltár igazgatója is: DL 100 317.

³⁰² Az oklevél szerint két András is volt ekkor a fehérvári káptalanban, de közelebbi azonosításuk nem lehetséges.

³⁰³ Származására ld.: DL 13 399.

³⁰⁴ Együttal a Szent Ágota-oltár igazgatója.

András (Belezséri): 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.), 1431. okt. 24. (DL 12 421.), 1436. jún. 29. (DL 12 913.), 1447. dec. 21. (DL 106 515.) – lásd még a dékánoknál (1443)!

András: lásd az örkanonokoknál (1434–1440)!

András (Temesvári):³⁰⁵ 1439. jún. 26. (MREV III. 108.), 1443. febr. 12. (DL 106 472.) – lásd még a dékánoknál (1437–1439, 1445, 1446) és a Szent Miklós társaskáptalan prépostjainál (1446–1457)!

András (Kaza) kaloccai éneklőkanonok: lásd a Szent Miklós társaskáptalan prépostjainál (1441–1442)!

András (Medencés):³⁰⁶ 1457. máj. 1. (DF 261 890.), 1457. dec. 18. (DF 231 397.)

Antal (Gehan): 1360. nov. 1. (Bossányi II. CCLXXXIV.)

Antal:³⁰⁷ lásd az éneklőkanonokoknál (1369–1388)!

B

Balázs (Liszközi Egyed fia): 1358. aug. 6. (MREV II. 175.)

Balázs:³⁰⁸ lásd az olvasókanonokoknál (1374)!

Balázs (Miklós fia): 1389. nov. 12. (MREV II. 256.), 1401. júl. 1. e. (Mon. Vat. I/4. 350–351.)³⁰⁹

Balázs (István fia):³¹⁰ 1401. júl. 1. (Mon. Vat. I/4. 350–351.), 1401. szept. 16. (Mon. Vat. I/4. 374.), 1403. jún. 11. (Mon. Vat. I/4. 581–584.), 1407. ápr. 15. (MREV II. 351.), 1422. márc. 6. e. (Lukcsics I. 477.)³¹¹

Balázs (László fia):³¹² 1402. ápr. 30. (Mon. Vat. I/4. 435–436.)

Balázs ősi plébános: 1405. aug. 15. (DF 274 404.)

Balázs (Csebres Miklós fia):³¹³ 1411. febr. 26. (MREV II. 357–358.) – lásd még az éneklőkanonokoknál (1414–1424)!

Balázs (Décsei):³¹⁴ 1418. júl. 15. (Lukcsics I. 120.)

Balázs (Kőröshegyi János fia) ozorai plébános, váradi kanonok: 1420. ápr. 20. (Lukcsics I. 277.)

Balázs (Vasvári): 1445. ápr. 24. (DL 37 601.), 1445. szept. 18. (DL 37 602.)

Balázs (Rédei): 1446. júl. 17. (DL 13 933.) – lásd még a dékánoknál (1445, 1446, 1447)!

Bálint (János fia) váradi oltárigazgató: 1346. jún. 23. (Bossányi I. CCXCV.)

Bálint (Rence Bálint fia): 1346. jún. 23. (MREV II. 117.)

Bálint: 1354. nov. 10. (AOkl XXXVIII. 462.)

Bálint (Sárvári):³¹⁵ 1454. febr. 22. (DL 100 635.), 1457. okt. 19. (DL 102 540.) – lásd még a dékánoknál (1454, 1457, 1458)!

Benedek: lásd az olvasókanonokoknál (1350)!

³⁰⁵ Személyére ld. *Köblös J.*: Az egyházi középréteg i. m. 369/105. sz. – Köblös csak 1440-től tudta adatolni kanonokságát. 1458–1468 között olvasókanonok is volt.

³⁰⁶ Személyére ld. *Köblös J.*: Az egyházi középréteg i. m. 357/74. sz. 1458-ig mutatható ki a káptalanban.

³⁰⁷ Egyúttal királyi káplán.

³⁰⁸ Egyúttal királyi káplán.

³⁰⁹ Ekkor már néhaiként említik.

³¹⁰ A Szűz Mária-oltár és a Szent Katalin-kápolna igazgatója: oltárigazgatóságára ld. Mon. Vat. I/4. 374., a kápolna élére 1407-ben nevezte ki a pápa: MREV II. 351.

³¹¹ Ekkor már néhaiként említik.

³¹² Egyúttal a Szent Anna-oltár igazgatója.

³¹³ Származására ld. DL 90 485., Lukcsics I. 851.

³¹⁴ Egyúttal a Szent Imre-kápolna igazgatója.

³¹⁵ Személyére ld. *Köblös J.*: Az egyházi középréteg i. m. 364/89. sz. 1476-ig mutatható ki a káptalanban.

Benedek: lásd az olvasókanonokoknál (1367)!

Benedek: 1370. márc. 11. (DL 60 330.), 1376. aug. 6. (DL 6372.)

Benedek (Várdai): 1375. dec. 26. (MREV II. 242–243.)³¹⁶

Benedek (Barnabás fia):³¹⁷ 1411. szept. 1. (MREV II. 359.)

Benedek (Soponyai): 1414. szept. 20. (DF 201 179.)

Benedek (Tiszavarsányi) váci kanonok:³¹⁸ 1420. ápr. 20. (Lukcsics I. 161.)

Benedek (Noéi Borhi): 1424. máj. 20. (ZsO XI. 578.), 1426. márc. 36. (Lukcsics I. 871.), 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.), 1437. okt. 21. (DL 24 726.), 1438. márc. 31. (DL 13 270.) – lásd még a kápolnaigazgatóknál és az olvasókanonokoknál (1442–1457)!

Benedek subcustos: 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.)

Benedek (Soproni): 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.)

Benedek (Radai): 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.) – lásd még a dékánoknál (1436, 1437)!

Benedek (Ötvösi): 1446. nov. 29. (DL 88 209.), 1446. dec. 20. (MEV 90–91.), 1453. febr. 26. (DL 14 608.), 1453. márc. 8. (DL 14 621.) – lásd még a dékánoknál (1441, 1448, 1452)!

Benedek (Siklósi): 1454. júl. 22. (DL 33 389.), 1454. júl. 26. (DL 33 390.) – lásd még a dékánoknál (1447, 1448, 1456)!

Bereck (Csehi Lukács fia) pécsi kanonok:³¹⁹ 1357. szept. 25. (Bossányi II. CX.)

Bereck (Béri Jakab fia): 1411. szept. 5. (MREV II. 360.) – lásd még a Szent Miklós társaskáptalan prépostjainál (1414–1437)!

Bertalan vikárius: lásd a prépostoknál!

C

Collinus: lásd az örkanonokoknál (1308–1311)!

Crispus: 1341. márc. 5. (Érszegi 11.)

CS

Csama: 1344. okt. 9. e. (Bossányi I. CLXV.)³²⁰

D

Damján decretorum doctor: 1457. szept. 3. (DF 237 490.)

Dávid (Dezséri): lásd az örkanonokoknál (1414–1422)!

Demeter: lásd az örkanonokoknál (1346–1356)!

Demeter (Túri): 1403. jún. 11. (Mon. Vat. I/4. 581–584.)

Demeter (Henyeyi): 1426. ápr. 5. e. (Annatae 52. sz.)³²¹

Demeter (István fia): 1427. márc. 29. (Lukcsics I. 916.)

Demeter (Mesztegnyői):³²² 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.)

Dénes (Demeter fia):³²³ 1407. okt. 25. (MREV II. 352–353.)

³¹⁶ Nem azonos az előző Benedekkel, hiszen csak 1375-ben nevezte ki a pápa.

³¹⁷ Egyúttal a Szent Katalin-kápolna igazgatója.

³¹⁸ Ld. C. *Tóth N.*: Váci székeskáptalan i. m. 20.

³¹⁹ Személyére ld. *Fedeles T.*: Pécsi székeskáptalan i. m. 328–329/40. és 341/65. sz. – Fedeles Tamás megkülönbözteti Lukács fia Berecket (1356–1359) és Csehi Berecket (1353–1357), de az idézett adat alapján ugyanarról a személyről van szó.

³²⁰ Ekkor már néhaiként említik.

³²¹ Lemond a fehérvári stallumról.

³²² Egyúttal a Szent György-oltár igazgatója.

³²³ Egyúttal a Szent Pál-oltár igazgatója.

Dénes (János fia): 1407. nov. 29. e. (MREV II. 354.)³²⁴
 Dénes (Henyey János fia) a pápai poenitentiaria írnoke, köveskáli plébános, erdélyi kanonok: 1418. jan. 26. (ZsO VI. 1425.), 1419. szept. 20. (Lukcsics I. 208.), 1420. okt. 9. (MREV III. 27.)
 Dénes (Gereci Nábrádi Fülöp fia): lásd az örkanonokoknál (1423–1434)!
 Domonkos: 1344. nov. 5. (AOkl XXVIII. 740.) – lásd még a dékánoknál (1337, 1338, 1339, 1340, 1342, 1343, 1344, 1350)!³²⁵
 Domonkos: 1362. okt. 13. (AOkl XLVI. 481.)³²⁶
 Domonkos (Szerdahelyi Miklós fia) pozsegai kanonok: 1372. jan. 27. (MREV II. 230.), 1373. jan. 27. (MREV II. 214.)
 Domonkos (János fia) veszprémi kanonok: 1389. nov. 16. (Mon. Vat. I/3. 32–33.)
 Domonkos (Nyékvári Mihály fia) váci és budai kanonok: 1390. nov. 2. (Mon. Vat. I/3. 76.)
 Domonkos (Ötvényi Tamás fia) csanádi kanonok, aradi és somogyi főesperes:³²⁷ 1418. júl. 12. (ZsO VI. 2165.), 1420. ápr. 20. (Lukcsics I. 276.)
 Domonkos:³²⁸ 1436. febr. 19. (DL 100 513.), 1437. máj. 17. (DL 100 530.)

E

Egyed subcustos: 1354. ápr. 18. (AOkl XXXVIII. 209.)
 Egyed (Kővágóörsi Mihály fia): 1389. nov. 20. (Mon. Vat. I/3. 44.)
 Egyed (Vadkerti): 1433. jún. 19. (Zichy VIII. 524–526.), 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.) – lásd még a dékánoknál (1428 – 1430)!

F

Fábián: 1357. aug. 24. (DF 200 211.)
 Fábián: 1457. máj. 8. (Balassa 340.)
 Ferenc (Újlaki): 1427. márc. 29. e. (Lukcsics I. 916.)³²⁹
 Ferenc (Újfalusi):³³⁰ 1455. febr. 24. (DF 292 784.)
 Fülöp (Pozsegai): 1437. jan. 4. (DL 86 345.), 1437. febr. 25. (DL 86 346.), 1437. máj. 30. (DL 95 201.), 1438. márc. 14. (DL 100 542.) – lásd még a dékánoknál (1439)!

G

Galvanus (de Bononia) decretorum doctor: 1378. (Padova I. 569.), 1379. aug. 6. (Padova II. 138.), 1379. aug. 17. (Padova II. 139.), 1385. ápr. 24. (Padova II. 179.)³³¹

³²⁴ Számúzték Magyarországról.

³²⁵ Azonosságát a hivatkozott oklevél megerősíti, egykori dékánként említik, bár aztán még több alkalommal betölthette a tisztséget.

³²⁶ Minden bizonnyal különbözik az előző Domonkostól, hiszen őt dékánként utoljára 1350. febr. 2-án említik: AOkl XXXIV. 109.

³²⁷ Személyére ld.: *G. Tóth P.*: Csanádi székeskáptalan i. m. 253–255/179. sz. Együttal a Szent Benedek-oltár igazgatója.

³²⁸ Együttal a Szent Pál-oltár igazgatója.

³²⁹ Már néhaiként említik.

³³⁰ Személyére ld. *Köblös J.*: Az egyházi középréteg i. m. 372–373/111. sz. 1468-ig mutatható ki a káptalanban.

³³¹ Az egyetemi dokumentumokban valójában folyamatosan Galvano da Bologna professzor fiáról, Nicolaus Victorról van szó, ám édesapját nem említik múlt időben. Hazai forrásban tudomásom szerint nincs adat kanonokságára. Köszönöm Kelenyi Borbalának és Haraszi Szabó Péternek, hogy felhívták a figyelmemet erre az adatra!

Gál (Korpádi): 1437. nov. 28. (DL 13 099.), 1440. jún. 23. (DL 13 546.), 1440. jún. 30. (DL 13 544.), 1443. aug. 30. (MEV 42–43.) – lásd még a dékánoknál (1439, 1441)!

Gergely (Márk fehérvári bíró fia):³³² 1335. ápr. 26. (AOkl XIX. 212.), 1350. ápr. 14. (MREV II. 134–135.)

Gergely: lásd az olvasókanonokoknál (1328–1338)!

Gergely vaskai főesperes: 1337. júl. 6. (AOkl XXI. 384.)

Gergely (Miklós fia): 1350–1354 (MREV II. 135.)

Gergely (de Vicna) pozsegai kanonok: 1371. jan. 5. (MREV II. 201.)

Gergely (Mátyás fia): 1376. okt. 1. (MREV II. 246.)

Gergely (Túri Bálint fia): 1389. nov. 16. (Mon. Vat. I/3. 31.), 1400. ápr. 30. (DF 208 293.), 1402. ápr. 30. e. (ZsO II. 1606.)³³³

Gergely (*Zelanus*): 1392. jan. 14. (DF 282 290.)

Gergely (Szedregi Mihály fia): 1397. dec. 12. (ZsO I. 5107.)

Gergely (Fehérvári Kelemen fia) fehérvári crucifer: 1426. ápr. 21. (Lukcsics I. 879.), 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.), 1435. júl. 10. (DL 106 419.), 1436. nov. 3. (DL 106 432.), 1436. nov. 11. (Érszegi 146.) – lásd még a dékánoknál (1428, 1430, 1431)!

Gergely (Szigeti): lásd a dékánoknál (1448, 1450, 1451)!

Guido (de Forlivio): 1372. szept. 19. (MREV II. 230.)

Guillelmus (*Carbonus*) pápai jegyző: 1391. febr. 2. (Mon. Vat. I/3. 122.)

GY

György (Miklós fia):³³⁴ 1342. júl. 1. (Bossányi I. II.), 1342. aug. 8. (Cameralia II. 953.)

György (Mihály fia): 1371. jan. 28. (MREV II. 230.)

György (Cserkúti) aradi kanonok, pécsi örkanonok:³³⁵ 1390. dec. 2. (Mon. Vat. I/3. 99.),³³⁶ 1396. júl. 26. (ZsO I. 4488.)

György (Gál fia) váradi és csanádi kanonok: 1390. dec. 2. (Mon. Vat. I/3. 99.)

György (Tót): 1392. jan. 29. (DF 280 202.)

György (Fehérvári Vas): 1407. jún. 7. (ZsO II. 5554.), 1416. jan. 25. (Érszegi 106.),³³⁷ 1431. máj. 12. e. (Lukcsics II. 42.)³³⁸ – lásd még a dékánoknál (1392, 1396, 1397, 1407)!

György (Vasvári Péter fia):³³⁹ 1418. júl. 15. (Lukcsics I. 120.), 1423. jan. 13. (ZsO X. 48.), 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.), 1438. júl. 3. (DL 88 166.) – lásd még a dékánoknál (1421, 1426, 1428, 1429, 1430)!

György (Fülesi): 1430. jan. 24. (Lukcsics I. 1346.)

György (István fia): 1431. máj. 12. (Lukcsics II. 42.)

György (Zágrábi): 1450. ápr. 21. (DL 44 567.)

György (Zádori): 1451. febr. 20. (DL 14 335.), 1451. szept. 14. (DL 14 491.), 1453. júl. 19. (MEV 173–175.) – lásd még a dékánoknál (1444, 1445)!³⁴⁰

³³² Apjára ld. AOkl XIX. 212.

³³³ Már néhaiként említik.

³³⁴ Együttal a Szent Miklós társaskáptalan kanonokja is volt.

³³⁵ Személyére ld. *Fedelez T.*: Pécsi székeskáptalan i. m. 343/67. sz. 1395–1431 között volt pécsi custos.

³³⁶ Ekkor ő kormányozta a fehérvári Szent Domonkos egyházat is.

³³⁷ Érszegi Géza tévesen váradi kanonokként azonosította. Vö. DL 106 289.

³³⁸ Ekkor már néhaiként említik; fehérvári voltára is ez az oklevél szolgáltat adatot.

³³⁹ Együttal a Szent István király oltár igazgatója.

³⁴⁰ Már 1444. dec. 4-én a káptalan tagja volt: DF 218 771.

György (Orbágyszentgyörgyi):³⁴¹ lásd a dékánoknál (1452)!
György (Szerémi): lásd a dékánoknál (1455, 1457)!

H

Henrik: lásd az örkanonokoknál (1405–1411)!

I

Illés: 1393. jan. 28. u. (DF 200 353.), 1399. jún. 17. (ZsO I. 5922.), 1409. jún. 11. (ZsO II. 6828.), 1410. jún. 21. (ZsO II. 7710.), 1412. jún. 6. (ZsO III. 1768.) – lásd még a dékánoknál (1395, 1402, 1410)!

Imre: lásd a dékánoknál (1319)!

Imre (István *dictus*): 1323. máj. 2. (AOkl VII. 163.)

Imre egykori sublector: 1335. ápr. 2. (AOkl XIX. 170.), 1335. ápr. 26. (AOkl XIX. 212.), 1335. szept. 1. (AOkl XIX. 537.), 1335. szept. 14. (AOkl XIX. 558.), 1336. máj. 11. (AOkl XX. 242.)

Imre notarius:³⁴² 1337. nov. 26. (AOkl XXIV. 295.), 1341. márc. 5. (Érszegi 11.), 1341. aug. 30. (Theiner I. 635.)

Imre (Tót): 1356. jún. 15. (AOkl XL. 354.)

Imre (de Vicna, Gergely fia) pozsegai kanonok: 1366. ápr. 7. (Bossányi II. CCXCVI.)³⁴³

Imre: 1374. jan. 8. (MREV II. 228.), 1378. máj. 25. (Pécsvárad 355.)

Imre (Szerémi): 1402. ápr. 6. (DL 73 245.), 1405. júl. 6. (DL 106 233.), 1416. jan. 25. (Érszegi 106.),³⁴⁴ 1422. aug. 1. (ZsO IX. 848.) – lásd még a kápolna- és oltárigazgatóknál illetve az éneklőkanonokoknál (1424–1451)!

Imre: lásd az éneklőkanonokoknál (1410–1411)!

István: lásd a dékánoknál (1313)!

István: 1328. szept. 29. (AOkl XII. 433.), 1339. máj. 25. (AOkl XXIII. 315.), 1343. ápr. 27. (AOkl XXVII. 221.), 1348. szept. 30. (AOkl XXXII. 628.)³⁴⁵

István (Mocsolai Gergely fia): 1330. nov. 28. (AOkl XIV. 590.)

István: 1342. jan. 14. (AOkl XXVI. 12.)

István (Német): 1352. ápr. 21. (DF 200 915.), 1354. ápr. 18. (AOkl XXXVIII. 209.) 1356. máj. 7. (AOkl XL. 270.) – lásd még a dékánoknál (1341, 1345, 1346, 1347, 1349, 1351, 1352, 1356)!

István (Kesztelei Imre fia): 1353. szept. 2. (DL 4382.)

István (Bálint fia): 1357. szept. 18. (DL 41 319.), 1365. szept. 18. (Szabolcs 14. sz.)

István: 1358. aug. 26. (DL 106 134.)

István (Móric fia): 1366. ápr. 7. e. (MREV II. 229.)³⁴⁶

István: lásd az éneklőkanonokoknál (1367)!

István (Monoki Mihály fia): lásd az örkanonokoknál (1380–1392)!

István (Bullás) tolnaszentgyörgyi tisztartó: 1389. ápr. 11. (Érszegi 65.)

István (Füredi György fia): 1389. nov. 14. (Mon.Vat. I/3. 27.), 1390. nov. 27. (MREV II. 269–270.)

István (Győri Kovács Miklós fia): 1390. márc. 4. (Mon. Vat. I/3. 60.)

³⁴¹ Egyúttal a Szent Katalin-kápolna igazgatója.

³⁴² Egyúttal a Keresztelő Szent János és Szent Ágota-kápolna igazgatója.

³⁴³ Imre 1366-ban kérvényezte a kanonoki stallumot, majd 1371-ben egy bizonyos Vicnai Gergely, szintén pozsegai kanonoknak juttatott fehérvári javadalmat a pápa (MREV II. 201.). Elképzelhető, hogy ugyanarról a személyről van szó, csak a római okmánytárak készítői közül valaki kifejejtett egy nevet a regesztából.

³⁴⁴ Érszegi Géza tévesen szerémi kanonokként azonosította. Vö. DL 106 289.

³⁴⁵ Valamennyi oklevél Zala megyei hiteleshelyi kiküldetés során született, ez utalhat arra, hogy ugyanarról a kanonokról van szó.

³⁴⁶ Már néhaiként említik.

István (Upori Imre fia):³⁴⁷ 1392. dec. 10. (Mon. Vat. I/3. 209.)

István (Jódi): 1399. dec. 7. (Mon. Vat. I/4. 159.), 1431. máj. 12. e. (Lukcsics II. 41.)³⁴⁸

István (Balázs fia):³⁴⁹ 1400. nov. 11. (Mon. Vat. I/4. 254.)

István (Péter fia) győri kanonok: lásd az éneklőkanonokoknál (1401–1407)!

István (Oláh) egri, váradi és veszprémi kanonok: 1401. dec. 16. (Mon. Vat. I/4. 397–399.), 1416. jan. 25. (Érszegi 106.)

István (Kalocsai): 1402. jún. 1. (DF 229 988.)

István: 1406. szept. 7. (Zichy V. 463–464.)

István (Hardi Besenyő Miklós fia) pécsi kanonok: lásd a Szent Miklós társaskáptalan prépostjainál (1412)!

István (György fia):³⁵⁰ 1414. nov. 19. (MREV II. 376–377.)

István (Szerémi): 1416. jan. 25. (Érszegi 106.),³⁵¹ 1418. júl. 15. e. (Lukcsics I. 120.)³⁵² – lásd még a dékánoknál (1404, 1407, 1410, 1414)!

István (Váradi): 1418. júl. 15. e. (Lukcsics I. 120.)³⁵³

István (Felsőbándali): 1424. okt. 9. (ZsO XI. 1127.)

István (Teszéri Füles): 1430. ápr. 10. (Annatae 80. sz.), 1431. ápr. 8. (Érszegi 126.), 1431. aug. 13. (DL 106 358.), 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.) – lásd még a dékánoknál (1436)!

István (Neszmélyi): 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.), 1431. okt. 24. (DL 12 421.), 1443. júl. 6. (Érszegi 185.), 1447. júl. 11. (MEV 101.) – lásd még a dékánoknál (1435–1437, 1439, 1441, 1444, 1445, 1446)!

István (Fehérvári): 1438. febr. 11. (DL 11 473.), 1438. febr. 19. (DL 25 926.) – lásd még a dékánoknál (1437, 1439, 1440)!

István: lásd az örkanonokoknál (1441)!

Izaiás (Himházi):³⁵⁴ 1418. júl. 15. (Lukcsics I. 120.) – lásd még a dékánoknál (1420, 1421, 1422, 1423, 1425)!

J

Jakab: lásd a dékánoknál (1317, 1323)!

Jakab (de Lengres): 1341. aug. 2. e. (MREV II. 90–93.)³⁵⁵

Jakab tolnaszentgyörgyi tisztartó:³⁵⁶ 1341. okt. 17. (AOkl XXV. 735.), 1344. nov. 5. (AOkl XXVIII. 740.), 1346. jún. 11 – júl. 17. (AOkl XXX. 512.)

Jakab (Veres) erdélyi kanonok:³⁵⁷ 1395. márc. 7. (Mon. Vat. I/3. 289.)³⁵⁸, 1396. jan. 18. (Mon. Vat. I/3. 309–310.), 1398. márc. 22. (Mon. Vat. I/4. 53–54.)

Jakab zalai főesperes: 1395. júl. 1. (ZsO I. 4032.)

³⁴⁷ Egyúttal váradi kanonok is. Személyére ld. *Bunyitay V.*: A váradi püspökség i. m. 107–109.

³⁴⁸ Már néhaiként említik.

³⁴⁹ Egyúttal a Szent László-oltár igazgatója.

³⁵⁰ Egyúttal a falakon kívüli Szent Erzsébet-templom plébánosa.

³⁵¹ Érszegi Géza tévesen szerémi kanonokként azonosította. Vö. DL 106 289.

³⁵² Már néhaiként említik.

³⁵³ Már néhaiként említik.

³⁵⁴ Egyúttal a Szent Demeter-oltár igazgatója.

³⁵⁵ Már néhaiként említik.

³⁵⁶ Egyúttal a Szent László-oltár igazgatója.

³⁵⁷ Egyúttal a fehérvári Szentháromság-oltár igazgatója.

³⁵⁸ Ebben az oklevélben a pápa kinevezi Jakabot a Szent Miklós társaskáptalan élére, mely azonban a gyakorlatban nem érvényesült Alőrsi Mátyás prépostsága miatt. Ld. bővebben a Szent Miklós társaskáptalan prépostjainál!

- Jakab (Győri Péter fia) győri kanonok: 1402. márc. 21. (Mon. Vat. I/4. 431.), 1403. febr. 28. (DF 201 142.), 1405. jún. 11. (DL 106 232.), 1411. jan. 13. (Zichy XII. 89.), 1416. jan. 25. (Érszegi 106.), 1416. szept. 4. (ZsO V. 2254.), 1426. jún. 2. (ZsO XIII. 649.)
- Jakab (Csalai): 1430. jan. 24. e. (Lukcsics I. 1345.)³⁵⁹
- Jakab (Segesdi): 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.), 1434. aug. 2. (DL 88 086.)
- János: lásd az éneklőkanonokoknál (1304–1311)!
- János: 1309. jan. 8 – júl. 3. (AOkl II. 552.)
- János: lásd az örkanonokoknál (1313–1345)!
- János (Lombos Domonkos fia) esztergomi kanonok: 1322. febr. 24. (MREV II. 57.)
- János:³⁶⁰ 1332. szept. 25. (DF 277 277.)
- János egykori subcustos: 1334. okt. 7. (DL 100 112.)
- János váci főesperes: 1335. márc. 29. u. (AOkl XIX. 160.), 1335. ápr. 24. (AOkl XIX. 205.), 1336. márc. 24. (AOkl XX. 144.)
- János (de Bithinium): 1339. ápr. 6. (AOkl XXIII. 162.), 1339. ápr. 11. (AOkl XXIII. 177.), 1341. aug. 30. (Theiner I. 635.) – lásd még a dékánoknál (1330, 1334, 1338)!
- János (Cyh): 1341. márc. 5. (Érszegi 11.)
- János (Berényi): 1341. júl. 29. (Zichy I. 626–627.), 1344. márc. 7. (Zichy II. 103–104.)³⁶¹
- János (Jakab fia): 1343. nov. 13. (Bossányi I. LXIII.)
- János: lásd az éneklőkanonokoknál (1344–1359)!
- János (Jordán fia): 1346. márc. 16. (AOkl XXX. 188.)
- János (Pozsonyi): 1347. jan. 25. e. (Bossányi I. CCL.)
- János:³⁶² 1347. szept. 8. (AOkl XXXIV. 458.)
- János egykori sublector: 1350. jún. 3. (DF 200 908.)
- János (Tordai): 1354. ápr. 18. (AOkl XXXVIII. 209.) – lásd még a dékánoknál (1353, 1354)!
- János (Küküllei) aradi és egri olvasókanonok, zágrábi kanonok, erdélyi kanonok, küküllei főesperes:³⁶³ 1352. máj. 25. (Bossányi I. CDXCV.), 1355. jún. 14. (Bossányi II. LVII.)
- János (Péter fia): 1358. febr. 20. (Bossányi II. CXVII.)
- János: lásd az olvasókanonokoknál (1362)!
- János (Mihály fia): 1366. ápr. 7. (MREV II. 229.)
- János (Cudar) decretorum doctor: lásd az örkanonokoknál (1369–1375) és a prépostoknál (1376–1403)!
- János (Bottyáni Ábrahám fia): 1370. jún. 14. (MREV II. 229.)
- János (Nórápi): 1371. szept. 18. (DL 106 160.)
- János (Mihály fia):³⁶⁴ 1372. jan. 27. (MREV II. 231.), 1373. jan. 27. (MREV II. 213–214.)
- János (Bullás): 1372. szept. 19. e. (MREV II. 230.)³⁶⁵
- János (Rech): 1372. szept. 19. (MREV II. 230.)
- János (Kis): 1383. aug. 5. (DF 201 044.), 1387. dec. 17. (DF 201 067.), 1388. jan. 13. (DF 201 066.), 1388. jún. 1. u. (DL 66 196.), 1388. nov. 10. (DF 200 325.), 1388. nov. 21. (DL 100 234. és 104 583.), 1388. okt. 31. k. (DF 283 837.), 1390. márc. 27. (DF 200 337.), 1390. júl. 8. (DL 42 460.), 1392. máj. 10. (DF 201 091.), 1392. dec. 22. (DF 201 093.), 1393. márc. 8. (DF 200 351.), 1394. jún. 20. (DL 107 243.), 1394. szept. 10. (DF 200 364.), 1395. dec. 16. (DF 200 367.), 1396. (DF 200 371.), 1396. jan. 14. (DF 200 368.), 1398. júl. 24. (DL 8339.)
- János (Sziléziai): 1384. okt. 20. (DF 201 052.)
- János (Pécsi): 1386. (DF 201 061.)
- János (Harsányi): 1389. nov. 14. (Mon. Vat. I/3. 28.)
- János (Péter fia): 1390. nov. 2. (Mon. Vat. I/3. 94.)
- János (Fehérvári Miklós fia): 1391. júl. 1. (DL 101 695.), 1394. jan. 5. e. (Mon. Vat. I/3. 242.)³⁶⁶
- János (László fia): 1394. jan. 5. (Mon. Vat. I/3. 241.)
- János (Pécsváradi) pécsi kanonok, felszekcsői birtokigazgató:³⁶⁷ 1395. júl. 11. (ZsO I. 4039.)
- János (Szerémi Demeter fia) váradi és egri kanonok: 1397. okt. 1. (Mon. Vat. I/4. 31–32.), 1398. márc. 15. (Mon. Vat. I/4. 50.), 1419. ápr. 20. e. (Lukcsics I. 161.)³⁶⁸
- János (Halászi Jakab fia) győri kanonok: 1402. ápr. 30. (Mon. Vat. I/4. 435–436.), 1403. jan. 25. (Mon. Vat. I/4. 502.)
- János (Bálint fia): 1407. okt. 25. (MREV II. 352.)
- János: 1411. máj. 20. (DL 9788.), 1412. febr. 15. (Érszegi 98.)
- János (Acsádi): 1416. jan. 25. (Érszegi 106.), 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.) – lásd még a dékánoknál (1406)!
- János (Korponai) pécsi kanonok, korponai plébános:³⁶⁹ 1416. máj. 10. (DL 43 322.), 1416. jún. 14. (DL 43 326.), 1426. febr. 25. (Lukcsics I. 851.),³⁷⁰ 1426. márc. 26. (Lukcsics I. 870.)³⁷¹
- János (Somlyói): 1420. máj. 25. (DL 87 934.), 1421. jún. 25. (ZsO VIII. 641.), 1423. jan. 13. (ZsO X. 48.), 1423. dec. 22. (ZsO X. 1545.), 1423. márc. 15. (ZsO XI. 316.), 1424. aug. 6. (ZsO XI. 928.), 1425. máj. 19. (ZsO XII. 533.), 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.), 1432. ápr. 9. (DL 12 437.), 1435. jún. 30. (DF 201 266.), 1437. júl. 10. (Vasvár 336.), 1437. aug. 12. (DL 44 159.), 1438. febr. 3. (DL 66 631.), 1438. ápr. 16. (DL 107 696.), 1439. ápr. 4. (DL 92 902.) – lásd még a dékánoknál (1418, 1428)!
- János (de Eick): 1426. ápr. 21. (Lukcsics I. 879.)
- János (Szepesi): 1428. dec. 13. (DL 71 946.)
- János (Óvári): 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.)
- János (Pelsőci): 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.)
- János bácsi prépost: 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.)
- János (de Chewtheg, Lázár): 1433. nov. 14. e. (Lukcsics II. 323.)
- János (Besenyő): 1443. márc. 3. (DL 100 564.)
- János (Újbécsi): lásd a dékánoknál (1446, 1448, 1450, 1451, 1452, 1456)!
- János (Brassói):³⁷² 1451. jún. 23. (DL 86 378.), 1454. I. 28. (MEV 181–182.)

³⁵⁹ Már néhaiként említik.

³⁶⁰ „Nepos domini Andree prepositi bone memorie”

³⁶¹ A két adatot Tolna megyei eljárások kapcsolják össze.

³⁶² Együttal a Szent László-oltár igazgatója.

³⁶³ Személyére röviden ld. *Köblös József*: Küküllei János. In: KMTL 387.

³⁶⁴ Együttal a Szent Benedek-oltár igazgatója.

³⁶⁵ Már néhaiként említik.

³⁶⁶ Néhaiként említenek egy Szabó Miklós fia Jánost, aki talán azonos Fehérvári Jánossal. Ugyanakkor viszont 1399. dec. 7-én már bizonyosan halott volt: Mon. Vat. I/4. 159.

³⁶⁷ Személyére ld. *Fedeles T.*: Pécsi székeskáptalan i. m. 426–427/306. sz.

³⁶⁸ Már néhaiként említik.

³⁶⁹ Személyére ld. *Fedeles T.*: Pécsi székeskáptalan i. m. 395–396/208. sz.

³⁷⁰ Kinevezik pécs-vári prépostnak. Vö. C. *Tóth N.*: Prépost archontológia i. m. 56.

³⁷¹ Lemond fehérvári javadalmáról.

³⁷² Személyére ld. *Köblös J.*: Az egyházi középírtegy i. m. 340/17. sz. 1462-ig mutatható ki a káptalanban.

K

- Kálmán esztergomi prépost:³⁷³ 1335.
Kelemen (Csai): 1392. jan. 14. (DF 282 290.)
Kozma:³⁷⁴ 1341. márc. 21–28. (AOkl XXV. 177.), 1351. szept. 29. (Erdély III. 615.)
Konya: 1360. febr. 11. (DF 200 223.)
Konrad váradi kanonok: 1390. júl. 24. (ZsO I. 1604.)
Konrad (Everard fia) doctor medicinae:³⁷⁵ 1434. okt. 9. (Lukcsics II. 350.)

L

- László: 1341. febr. 20. (MREV II. 90–93.)
László (Szatmári): 1354. ápr. 18. (AOkl XXXVIII. 209.) – lásd még a dékánoknál (1358)!
László:³⁷⁶ 1363. máj. 30. (AOkl XLVII. 248.)
László (Cservési István fia): 1370. jún. 20. (MREV II. 229–230.)
László (Szentgyörgyi Vince) a veszprémi Mindenszentek prépostja:³⁷⁷ 1418. júl. 12. e. (Lukcsics I. 116.)³⁷⁸
László (Fehérvári): lásd a dékánoknál (1421, 1423–1425)!
László: 1421. júl. 30. e. (ZsO VIII. 834.), 1421. nov. 2. (ZsO VIII. 1086.), 1422. jan. 8. e. (ZsO IX. 25.)³⁷⁹
László (Gergely fia): 1422. márc. 6. (Lukcsics I. 477.), 1422. ápr. 6. (Annatae 18. sz.), 1426. ápr. 21. (Lukcsics I. 879.)
László (Chewph): 1424. dec. 12. (ZsO XI. 1474.), 1434. okt. 9. e. (Lukcsics II. 350.)³⁸⁰
László (Balázs fia) egri oltárigazgató, köveskáli plébános: 1426. márc. 9. (Lukcsics I. 858.), 1426. ápr. 5. (Annatae 52. sz.)
László (Tétényi): 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.), 1437. szept. 9. (Érszegi 151.), 1438. febr. 23. (DL 66 631.), 1438. márc. 14. (DL 100 542.) – lásd még a dékánoknál (1424)!
Lázár (Szép): 1433. nov. 3. (DL 88 076.), 1433. nov. 10. (Héderváry I. 150.), 1433. nov. 14. (Lukcsics II. 323.)
Lázár (Fehérvári): 1453. márc. 25. (DL 88 270.), 1453. márc. 29. (DL 88 272.), 1453. dec. 30. u. (DF 260 067.), 1454. jan. (DL 14 276.), 1457. júl. 27. (DL 65 531.) – lásd még a dékánoknál (1435, 1443, 1452–1454)!
Lénárd (Engi): 1420. máj. 24. (DL 10 923.), 1429. okt. 22. (DL 12 143.), 1430. (DF 201 255.), 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.), 1435. márc. 17. (Zichy VIII. 548–551.) – lásd még a dékánoknál (1426)!
Lőrinc: 1324. okt. 23. (AOkl VIII. 458.)
Lőrinc (Antal fia): 1376. febr. 26. (MREV II. 244.)
Lukács esztergomi kanonok (1391):³⁸¹ 1386. jún. 12. (Cameralia I. 92.), 1399. jún. 17. (ZsO I. 5922.), 1400. jún. 28. (Pécsvárad 461.)

³⁷³ I. Károly természetes fia, a későbbi győri püspök: személyére ld. *Szovák Kornél*: Kálmán. In: KMTL 316–317.

³⁷⁴ Tatamér prépost unokaöccse.

³⁷⁵ Veress Endre nem tudta azonosítani, melyik itáliai egyetem hallgatója volt: *Veress Endre*: Olasz egyetemeken járt magyarországi hallgatók anyagkönyve és irata. 1221–1864. Bp., 1941. 403.

³⁷⁶ Együttal a Szűz Mária-oltár igazgatója és Küküllői János ügyvédje.

³⁷⁷ Együttal a Szent László-oltár igazgatója.

³⁷⁸ Lemond fehérvári javadalmáról.

³⁷⁹ Kivétel nélkül nádori közgyűlésről szállt ki Pozsony megyei ügyekhez.

³⁸⁰ Belépett a nápolyi karthauzi kolostorba.

³⁸¹ Személyére ld. *Kollányi F.*: Esztergomi kanonokok i. m. 72.

M

- Márk (Kálti) a királyi kápolna őre, veszprémi kanonok, a budaváraljai Szent Péter templom plébánosa: 1352. júl. 2. (MREV II. 155–156.)³⁸² – lásd még az örkanonokoknál (1358–1366)!
Márk (Fehérvári): lásd az örkanonokoknál (1447–1454)!
Márton őrsi prépost: 1318. júl. 10. (AOkl V. 206.)
Márton (Simon fia):³⁸³ 1366. júl. 6. (Bossányi II. CDXXX.)
Márton: lásd az örkanonokoknál (1369) és a Szent Miklós társaskáptalan prépostjainál (1370–1392)!
Márton: 1372. júl. 5. (Érszegi 48.)
Máté (Boda fia): 1361. okt. 2. (Érszegi 21.), 1372. szept. 19. e. (MREV II. 230.)³⁸⁴
Máté (Tamás fia): 1442. ápr. 14. (*Tüskés A.*: Bécs i. m. 160/2882. sz.),³⁸⁵ 1443. febr. 12. (DL 106 472.), 1447. aug. 17. (MEV 102–103.)
Mátyás: 1309. jan. 8 – júl. 3. (AOkl II. 552.)
Mátyás: 1361. ápr. 19. (DL 5048.)
Mátyás (Egyed fia): 1374. jan. 14. (MREV II. 231.)
Mátyás (Alőrsi Péter fia): lásd a Szent Miklós társaskáptalan prépostjainál (1392–1399)!
Mátyás (Fa Péter fia) veszprémi kanonok, pécsi vikárius:³⁸⁶ 1399. máj. 23. (Mon. Vat. I/4. 132.),³⁸⁷ 1409. jún. 24. (ZsO II. 6855.), 1409. szept. 10. (ZsO II. 7049.), 1409. nov. 8. (ZsO II. 7171.), 1410. márc. 4. (ZsO II. 7397.), 1411. jún. 26. (ZsO III. 616.), 1411. nov. 5. e. (DL 9827.) – lásd még a Szent Miklós társaskáptalan prépostjainál (1412)!
Mátyás (Fonyódi): lásd a dékánoknál (1405, 1410)!
Mátyás: lásd az olvasókanonokoknál (1426–1439)!
Mátyás fehérvári crucifer: 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.)
Mátyás (Szatai): lásd az éneklőkanonokoknál (1452–1459)!
Mihály: lásd a dékánoknál (1323)!
Mihály (Kacsics nb. Szécsényi Tamás fia): 1342. júl. 1. (Bossányi I. II.)³⁸⁸
Mihály (Inkai Tamás fia): 1348. jan. 20. (MREV II. 125–126.)
Mihály (Barsi Jakab fia) barsi főesperes: 1353. márc. 26. (MREV 156., 180.), 1355. aug. 17. (Bossányi II. LXI.)
Mihály (Bajai):³⁸⁹ 1372. szept. 7. (DF 278 161.) – lásd még a dékánoknál (1369)!
Mihály decretorum doctor: 1376. máj. 23. (DL 6353.)
Mihály (Kis): 1378. máj. 15. (DL 87 508.), 1381. márc. 11. (DF 262 640.), 1381. szept. 17. (DF 201 032.), 1383. szept. 25. (DF 200 300.), 1395. márc. 18. e. (Mon. Vat. I/3. 293–294.)³⁹⁰
Mihály (Detrek) veszprémi kanonok: 1390. ápr. 15. (Mon. Vat. I/3. 61.), 1392. dec. 19. (DL 25 081.), 1397. dec. 19. (DL 8284.)
Mihály (Jódi): 1393. szept. 16. (ZsO I. 3092.)
Mihály (Péter fia): 1395. dec. 29. (Mon. Vat. I/3. 308.)

³⁸² Ekkor nyeri el a veszprémi javadalmat.

³⁸³ Együttal a Szent Miklós társaskáptalan kanonokja.

³⁸⁴ Már néhaiként említik.

³⁸⁵ Már kanonokként iratkozott be a bécsi egyetemre, de fokozatot nem szerzett.

³⁸⁶ Személyére ld. *Fedeles T.*: Pécsi székeskáptalan i. m. 353/93. sz.

³⁸⁷ Együttal a Szent Anna-oltár igazgatója.

³⁸⁸ Lemond fehérvári javadalmáról a váci püspökségért (1345–1362). Ld. *Engel P.*: Archontológia i. m. I. 75.

³⁸⁹ Származására ld. DF 257 411.

³⁹⁰ Már néhaiként említik.

Mihály: 1400. jún. 28. (Pécsvárad 461.), 1412. júl. 20. (DL 60 560.)
 Mihály (Szécsi László fia) szécsi plébános, aszúági esperes: 1414. márc. 8. (Zso IV. 2853.), 1418. júl. 15. (Lukcsics I. 120.)³⁹¹
 Mihály (Szerémi):³⁹² 1416. jan. 25. (Érszegi 106.),³⁹³ 1429. szept. 19. (DL 12 086.), 1430. júl. 26. (DL 12 257.), 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.), 1444. jan. 19. (Pest m. 711.), 1444. dec. 4. (DF 218 771.) – lásd még a dékánoknál (1418)!
 Mihály (Falko fia) artium et medicinae professor, baccalaureus in decretis, zágrábi kanonok: 1433. aug. 17. (Lukcsics II. 301.)³⁹⁴
 Mihály (Fehérvári): 1446. júl. 23. (DL 88 201.)
 Mihály (Székely): 1450. szept. 7. (DL 88 252.)
 Mihály (Borhi): lásd a dékánoknál (1455, 1457, 1458)!
 Miklós: 1314. jún. 4. (AOkl III. 757.)
 Miklós (Tamás fia): lásd a dékánoknál (1324, 1332, 1333, 1336)!
 Miklós (Dörögdi) esztergomi kanonok:³⁹⁵ 1330. szept. 28. (AOkl XIV. 590.)³⁹⁶
 Miklós egykori sublector: 1334. máj. 30. (DL 2832.), 1341. febr. 19. (AOkl XXV. 125.)³⁹⁷
 Miklós: lásd az olvasókanonokoknál (1339–1345)!
 Miklós: 1341. márc. 5. (Érszegi 11.)
 Miklós (Fehérvári Orbán fia Fekete) a Szent Miklós egyház rektora, erdélyi és egri kanonok, mislyei prépost: 1343. e. (Bossányi I. 250. o.) – lásd még a Szent Miklós társaskáptalan prépostjainál (1343)!
 Miklós: lásd az éneklőkanonokoknál (1344–1359)!
 Miklós (Demeter fia): 1344. febr. 14. (MREV II. 100.), 1347. jún. 8. (AOkl XXXI. 532.)³⁹⁸
 Miklós (Szécsi Simon fia):³⁹⁹ 1344. febr. 15. (Cameralia II. 970.), 1350–1354. (MREV II. 135.), 1353. máj. 29. (MREV II. 157–158.)
 Miklós (Zalai János fia) esztergomi, váci és veszprémi kanonok: 1345. szept. 12. (Bossányi I. CXC.)
 Miklós (Varbói) veszprémi kanonok: 1345. szept. 14. (Bossányi I. CCIII.)
 Miklós (Sámsoni): 1347. jan. 25. (Bossányi I. CCL.)
 Miklós (Mihály fia): 1353. okt. 28. (DF 200 923.), 1357. jún. 11. (DL 4674.), 1357. okt. 7. (DF 200 938.), 1357. nov. 2. (DF 200 940.), 1370. ápr. 7. (MREV II. 229.)⁴⁰⁰
 Miklós (Fehérvári Simon fia) erdélyi olvasókanonok: 1357. máj. 22. (MREV II. 169.), 1358. márc. 24. (MREV II. 173.)
 Miklós (Ősi): lásd a dékánoknál (1358, 1361, 1364, 1366, 1370)!
 Miklós (Tolnai): 1360. márc. 6. (DL 58 553.)
 Miklós (Brassói) knini püspök:⁴⁰¹ 1366. ápr. 7. e. (MREV II. CCCXCVI.)⁴⁰²
 Miklós (Pál fia): 1368. máj. 24. (MREV II. 229.)

³⁹¹ Lemond a fehérvári javadalmáról.

³⁹² Szerémi Imre éneklőkanonok (1424–1451) rokona: ld. Pest m. 711.

³⁹³ Érszegi Géza tévesen szerémi kanonokként azonosította. Vö. DL 106 289.

³⁹⁴ Lemond a fehérvári javadalmáról.

³⁹⁵ Személyére ld. *Kollányi F.*: Esztergomi kanonokok i. m. 34.

³⁹⁶ Egri püspök lesz (1363–1377). Ld. *Engel P.*: Archontológia i. m. I. 68.

³⁹⁷ Mihály pozsonyi prépost egykori nevelője.

³⁹⁸ Lefoglalja Miklós nyitrai püspök egykori esztergomi kanonoki javadalmát.

³⁹⁹ Később erdélyi éneklőkanonok. Ld. *Békefi R.*: A káptalan iskolák i. m. 118.

⁴⁰⁰ Megfosztották fehérvári javadalmától.

⁴⁰¹ Püspöksége: 1366–1373. Ld. *Engel P.*: Archontológia i. m. I. 85.

⁴⁰² Már néhaiként említik.

Miklós (Péter fia):⁴⁰³ 1370. ápr. 7. (MREV II. 229.), 1371. jan. 5. (MREV II. 201–202.), 1373. ápr. 17. (MREV II. 217.),⁴⁰⁴ 1373. dec. 2. (MREV II. 222–223.)

Miklós (Viktor fia): 1372. szept. 19. (MREV II. 230.)

Miklós (Fehérvári): lásd a dékánoknál (1374–1375, 1380–1382)!

Miklós (Lőrinc fia): 1375. nov. 28. (MREV II. 240–241.)

Miklós (Zempléni):⁴⁰⁵ 1381. júl. 20. (DL 65 512.), 1383. aug. 5. (DF 201 044.) – lásd még a dékánoknál (1384–1392, 1393–1395, 1396–1397)!

Miklós:⁴⁰⁶ 1383. máj. 3. (DL 42 254.)

Miklós (Poki Fülöp fia): lásd az éneklőkanonokoknál (1389–1398)!

Miklós (Móric fia) a váradi Szent Mihály-oltár igazgatója: 1395. márc. 18. (Mon. Vat. I/3. 293–294.)

Miklós: 1412. febr. 7. e. (DL 9884.)

Miklós tasnádi vikárius: 1421. febr. 14. (ZsO VIII. 119.), 1421. ápr. 3. (Zso VIII. 364.), 1421. máj. 4. (ZsO VIII. 484.), 1421. okt. 9. (ZsO VIII. 1045.), 1422. ápr. 22. (ZsO IX. 466.)

Miklós (Lénárd fia) szerémi kanonok: 1426. febr. 25. (Lukcsics I. 851.), 1426. ápr. 24. (Annatae 56. sz.) – lásd még a dékánoknál (1428)!

Miklós (Bánfalvi Barius) decretorum doctor: lásd az örkanonokoknál (1443–1446)!

Miklós (Nyújtódi) magister artium:⁴⁰⁷ 1457. szept. 3. (DF 237 490.)

P

Pál: lásd az olvasókanonokoknál (1300–1309)!

Pál, I. Károly király okleveleinek correctora: 1309. máj. 9. e. (AOkl II. 637.)

Pál: lásd a dékánoknál (1311, 1318)!

Pál (Pakaszt):⁴⁰⁸ 1323. ápr. 19. (AOkl VII. 130.), 1338. (MREV II. 90–93.), 1341. márc. 5. (Érszegi 11.), 1341. aug. 11. (Theiner I. 635.), 1341. aug. 28. (MREV II. 90–93.)

Pál:⁴⁰⁹ 1329. aug. 3. (AOkl XIII. 441.), 1332. szept. 21. (Erdély II. 756.), 1334. szept. 30. (DL 2854.), 1334. okt. 6. (AO III. 121–122.), 1342. márc. 10. (AOkl XXVI. 91.)

Pál:⁴¹⁰ 1341. aug. 30. (Theiner I. 635.), 1341. okt. 28. (MREV II. 90–93.)

Pál erdélyi kanonok: 1343. máj. 7. (MREV II. 94.)

Pál (Besnyői László fia): 1389. nov. 19. (MREV II. 260–269.)

Pál (Szereti): lásd a dékánoknál (1402, 1403, 1405)!

Pál (Molnári Péter fia) győri és pozsonyi kanonok:⁴¹¹ 1418. máj. 6. (Lukcsics I. 87.)

⁴⁰³ Együttal a Szent Márton-oltár igazgatója.

⁴⁰⁴ Ekkor már óbudai kanonok is.

⁴⁰⁵ Korábban az alsópapság tagja volt. Ld. 1370. ápr. 28. (DF 207 391.), 1373. okt. 19. (CD IX/6. 170.), 1374. márc. 4. (DF 207 391.), 1375. jan. 3. (DF 201 012.), 1381. jún. 15. u. (DL 6868.)

⁴⁰⁶ Együttal a Szent Benedek-oltár igazgatója.

⁴⁰⁷ Személyére ld. *Köblös J.*: Az egyházi középírtegy i. m. 359/79. sz. Fokozatát 1453-ban a bécsi egyetemen szerezte, ahová 1448. okt. 13-án iratkozott be: *Tüskés A.*: Bécs i. m. 176/3273. sz. 1467-től knini püspök lett: *Cameralia II.* 886.

⁴⁰⁸ Együttal a Szűz Mária-oltár igazgatója.

⁴⁰⁹ János örkanonok (1313–1345) rokona.

⁴¹⁰ Együttal a Szent Imre-kápolna igazgatója.

⁴¹¹ Kelemen győri püspök (1417–1438) fivére. Vö. *C. Tóth N.*: Pozsonyi társaskáptalan i. m. 121.

Pál (Sárosi Miklós fia) a veszprémi Mindenszentek társaskáptalan prépostja, székesegyházi és somogyi főesperes:⁴¹² 1418. júl. 12. (Lukcsics I. 116.), 1420. (MREV III. 25.), 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.), 1436. febr. 19. (DL 100 513.), 1437. okt. 26. (DL 44 170.), 1438. máj. 25. (DL 100 546.), 1449. aug. 14. (MEV 136–137.) – lásd még a dékánoknál (1428, 1433, 1434, 1441)!

Pál (Tárkányi Benedek fia) egri kanonok, abaújvári főesperes (1424–1435):⁴¹³ 1420. aug. 14. (ZsO VII. 2083.), 1424. márc. 31. (Lukcsics I. 732.), 1426. ápr. 24. (Annatae 56. sz.)

Pál (*Deterset*): 1427. márc. 29. (Lukcsics I. 916.)

Pál (Zalai): 1436. júl. 11. (DL 44 097.), 1438. máj. 5. (DL 13 172.), 1438. máj. 11. (DL 13 173.), 1438. máj. 19. (DL 56 775.), 1443. máj. 3. (DL 88 184.)

Péter: lásd a dékánoknál (1304–1309)!

Péter: lásd az éneklőkanonokoknál (1317–1343)!

Péter: lásd a dékánoknál (1320, 1329, 1331, 1336)!

Péter (Albert fia): 1322. okt. 6. (AOkl VI. 790.)

Péter:⁴¹⁴ 1323. ápr. 19. (AOkl VII. 130.)

Péter (György fia) erdélyi és zágrábi kanonok: 1332. ápr. 25. (MREV II. 58.)

Péter: 1341. okt. 28. (MREV II. 90–93.)

Péter: lásd a dékánoknál (1341, 1344, 1345)!

Péter (Szatmári János fia) veszprémi kanonok:⁴¹⁵ 1344. febr. 14. (MREV II. 99–100.), 1345. szept. 14. (MREV II. 111.) – lásd még a Szent Miklós társaskáptalan prépostjainál (1343–1360)!

Péter (Zákányi): 1351. nov. 1. (Zichy II. 466–467.), 1354. ápr. 18. (AOkl XXXVIII. 209.)

Péter (Berényi): 1353. márc. 6. (DL 88 578.)

Péter (Csanádi Pál fia): 1359. márc. 18. (MREV II. 181.)

Péter:⁴¹⁶ 1359. szept. 16. (DF 207 263.)

Péter (Zalai): 1361. ápr. 8. (DL 5046.), 1361. okt. 6. (DL 5081.)

Péter: lásd a dékánoknál (1363)!

Péter (György fia) a nyitrai püspök káplánja: 1366. júl. 6. (Bossányi II. CDXXIX.)

Péter (*Lecten*): 1368. máj. 24. e. (MREV II. 229.)⁴¹⁷

Péter (Domonkos fia): 1372. aug. 30. (MREV II. 208–209.), 1372. szept. 19. (MREV II. 230.)

Péter: 1375. nov. 28. u. (DL 50 277.)

Péter (Dénes fia) esztergomi kanonok:⁴¹⁸ 1377. máj. 5. (DF 291 139.)

Péter (Olvas): 1384. máj. 9. (DL 7072.)

Péter (Keméni Miklós fia): 1389. nov. 16. (Mon. Vat. I/3. 31.), 1389. nov. 17. (Uo., 34.)

Péter (*Ingaltalam*) plébános: 1390. dec. 2. e. (Mon. Vat. I/3. 99.)⁴¹⁹

Péter (András fia): 1392. márc. 1. (Mon. Vat. I/3. 189–190.)

Péter (Egyed fia):⁴²⁰ lásd az örkanonokoknál (1392–1404)!

⁴¹² C. Tóth N.: Préposti archontológia i. m. 73. – Együttal a fehérvári Szent László-oltár igazgatója.

⁴¹³ C. Tóth N.: Egri káptalan i. m. 56., 68.

⁴¹⁴ Együttal a Szent Imre-oltár igazgatója.

⁴¹⁵ Származására ld. Mon. Vat. I/1. 448.

⁴¹⁶ Együttal a Szent Imre-kápolna igazgatója.

⁴¹⁷ Lemond a fehérvári javadalomról.

⁴¹⁸ Együttal a Szent Katalin-kápolna igazgatója. Esztergomi javadalmára ld. Kollányi F.: Esztergomi kanonokok i. m. 68.

⁴¹⁹ Már néhaiként említik.

⁴²⁰ Együttal a Szent Katalin-kápolna igazgatója.

Péter (Tót): 1394. dec. 4. (DF 201 111.), 1394. dec. 8. (DL 7992.), 1395. jan. 22. (DF 201 114.), 1395. jan. 26. (DF 201 115.), 1395. márc. 23. (DF 201 118.), 1395. dec. 18. (HO III. 253–254.), 1396. nov. 23. (DL 106 208.), 1398. jún. 15. (DF 200 378.), 1398. dec. 12. (DF 283 189.), 1400. jún. 28. (Pécsvárad 461.) 1409. ápr. 28. (DL 106 249.), 1411. jún. 5. (DL 106 258.), 1414. jún. 24. (ZsO IV. 2165.), 1414. júl. 26. (DL 106 281.), 1416. jan. 25. (Érszegi 106.) – lásd még a dékánoknál (1418)!

Péter (János fia) győri kanonok: 1400. jún. 13. (Mon. Vat. I/4. 221–222.)

Péter (Etei Domonkos fia): 1402. márc. 17. (Mon. Vat. I/4. 430.)

Péter (Maráci): lásd az olvasókanonokoknál (1410–1418)!

Péter: 1416. jan. 25. (Érszegi 106.)

Péter (Fehérvári): lásd a dékánoknál (1418)!

Péter (Töltszéki) szepesi kanonok: 1431. jún. 20. (MREV III. 67.),⁴²¹ 1433. febr. 27. (Lukcsics II.1 40.), 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.) – lásd még a dékánoknál (1430, 1431, 1437, 1438)!

Péter (Novai) veszprémi olvasókanonok: 1444. júl. 9. (MEV 62–64.), 1445. ápr. 6. (DL 13 838.), 1445. ápr. 13. (MEV 73–74.), 1445. ápr. 13. (MEV 75–76.), 1446. szept. 24. (MEV 84–86.), 1446. okt. 20. (MEV 88–89.)

Péter (Károsi):⁴²² 1453. nov. 30. (DL 88 555.) – lásd még a dékánoknál (1457)!

Péter (Sári): lásd az örkanonokoknál (1455–1484)!

R

Rogierius (de Cavazis) utriusque iuris doctor: lásd az olvasókanonokoknál (1395–1405)!

S

Sebestyén: 1347. ápr. 21. (AOkl XXXI. 335.)

Sebestyén (Radai) kükkülei főesperes (1439): 1433. aug. 17. (Lukcsics II. 301.)⁴²³, 1436. jan. 31. (DL 12 856.), 1439. jún. 26. (MREV III. 107.)

Simon: 1410. szept. 21. (Sopron I. 633–635.)

Simon (Ereki János fia):⁴²⁴ 1418. júl. 15. (Lukcsics I. 120.), 1422. márc. 23. (Lukcsics I. 474.), 1422. ápr. 6. (MREV III. 30.)

Simon (Zalai): 1419. jún. 14. (DF 201 204.), 1420. máj. 24. (DL 10 923.), 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.)

Simon (Valkói): 1426. ápr. 21. e. (Lukcsics I. 879.)⁴²⁵

Simon (Szondi):⁴²⁶ 1452. máj. 10. (DL 14 541.)

SZ

Szilveszter (Pozsegai): 1393. szept. 16. (ZsO I. 3092.)

Szilveszter: 1416. jan. 25. (Érszegi 106.), 1426. jún. 2. (ZsO XIII. 649.), 1426. jún. 26. (ZsO XIII. 789.)

⁴²¹ Ezen a napon a pápa kinevezte olvasókanonokká Szerémi Imre ellenében, de a gyakorlatban mindez nem érvényesült. Bővebben ld. az olvasókanonokoknál!

⁴²² Személyére ld. Köblös J.: Az egyházi középírtegy i. m. 352/59. sz. 1437-ben a bécsi egyetemen is megfordult, de fokozatot nem szerzett: *Tüskés A.*: Bécs i. m. 149/2594. sz. 1467-ig mutatható ki a káptalanban.

⁴²³ Ekkor kérte a kanonokságot, de vélhetően csak a következő évben kapta meg.

⁴²⁴ Együttal a Szent Kereszt-egyház igazgatója.

⁴²⁵ Már néhaiként említik.

⁴²⁶ Együttal a Szent Márton-oltár igazgatója.

T

- Tamás (István fia): 1332. máj. 23. (MREV II. 59.)
 Tamás: 1363. máj. 30. (AOkl XLVII. 248.)⁴²⁷
 Tamás: 1372. júl. 5. (Érszegi 48.)
 Tamás (Esztergomi): 1373. dec. 2. (MREV II. 222–223.)
 Tamás (Váci Kis):⁴²⁸ 1374. júl. 6. (DL 6196.), 1374. okt. 13. (DL 41 960.), 1383. máj. 13. (DL 42 262.), 1385. febr. 20. (DF 201 054.), 1386. (DF 201 061.), 1386. ápr. 4. (DF 200 318.), 1386. ápr. 4. (DF 200 319.), 1386. ápr. 9. (DL 42 352.), 1402. dec. 27. e. (Mon. Vat. I/4. 489.)⁴²⁹
 Tamás (Péter fia): lásd az olvasókanonokoknál (1381–1394)!
 Tamás (Vetési László fia):⁴³⁰ 1390. nov. 3. (MREV II. 267–268.),⁴³¹ 1392. márc. 1. (Mon. Vat. I/3. 189–190.)⁴³²
 Tamás (Rác): 1392. jan. 30. (Cameralia I. 104.)
 Tamás (Montaji Egyed fia):⁴³³ 1396. márc. 13. (ZsO I. 4299.)
 Tamás (Nórápi) győri kanonok (1398–1437):⁴³⁴ 1398. márc. 8. (Mon. Vat. I/4. 47.)

Tamás: lásd az olvasókanonokoknál (1405–1406)!

- Tamás: 1414. júl. 26. (DL 106 282.)
 Tamás: 1429. dec. 21. (DF 287921.)
 Tamás (Tagyoni): 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.)
 Tatamér: lásd a Szent Miklós társaskáptalan prépostjainál (1331) és a prépostoknál (1331–1359)!

V

- Vencel (Prágai Balázs fia): 1430. jan. 24. (Lukcsics I. 1345.), 1430. ápr. 10. (Annatae 80. sz.),⁴³⁵ 1431. ápr. 30. (Cameralia II. 1187.), 1433. nov. 14. u. – 1434. aug. 2. e. (CD X/7. 269–270.)
 Vilmos (Ugrai Miklós fia): 1375. máj. 24. (Pest m. 895.)
 Vince (Castrensis, Bego fia): 1349. márc. 22. (Bossányi I. CDI.)
 Vince (Szilasi) várad kanonok (1445–1449):⁴³⁶ 1446. (Lukcsics II. 880.)
 Vince (Szakcsi) hántai prépost:⁴³⁷ 1446. dec. 8. (DL 13 986.)
 Vynconcius: lásd az örkanonokoknál (1304)!

⁴²⁷ Küküllei János ügyvédje.

⁴²⁸ Származására ld. DL 42 262.

⁴²⁹ Már néhaiként említik.

⁴³⁰ Egyúttal a Szent László-oltár igazgatója. Később egri (1392–1398), várad kanonok (1398–1420) és névleges vasvári prépost (1397), ld. C. Tóth N.: Egri székeskáptalan i. m. 49–50., 16–18. lj.

⁴³¹ Belép a Szent Sír-rendbe és megkapja a budafelhévi és esztergomi stefanita javadalmakat. Vö. *Reiszig E.*: A jeruzsálemi Szent János-lovagrend i. m. II. 57.

⁴³² A kanonokságtól megfosztják, de az oltárrektorságot megtartja; ld. még az oltárigazgatóknál!

⁴³³ Bereck ungi főesperes, későbbi egri nagyprépost (1398–1423) testvére. Vö. C. Tóth N.: Egri székeskáptalan i. m. 50.

⁴³⁴ Személyére ld. *Bedy V.*: Győri székeskáptalan i. m. 317–318. Később győri éneklőkanonok is volt (1402–1437).

⁴³⁵ Egyúttal esztergom-hegyfoki prépost; C. Tóth N.: Préposti archontológia i. m. 41. 144. lj.

⁴³⁶ Személyére ld. *Kristóf I.*: Egyházi középréteg i. m. 249–250/150. sz. Később váci püspök (1450–1473).

⁴³⁷ C. Tóth N.: Préposti archontológia i. m. 48. Személyére ld. *Köblös J.*: Az egyházi középréteg i. m. 365–366/94. sz. – Köblös 1441-től számítja fehérvári kanonokságát, de korábbi oklevelekben ez a javadalom nem szerepel. Vö. DL 88 170., DF 258 234. 1463-ig mutatható ki a káptalanban.

KÖNYVISMERTETÉS

Lexicon Latinitatis medii aevi Hungariae – A magyarországi középkori latinság szótára. VI. K–M. (A szerkesztőbiz. elnöke: Maróth Miklós. Kiadásra előkész.: Szovák Kornél.) Argumentum, Bp., 2017. 433 p. (ISBN 978-963-446-783-0)

A magyarországi történeti és nyelvészeti kutatásban már az 1930-as években megfogalmazódott az igény, hogy középkori (és az ekkori elképzelések szerint egyszersmind koraiújkori) latin nyelvű emlékeinkhez megfelelő színvonalú, a fennmaradt szövegek lehető teljességét feldolgozó szótárat készítsenek. Az erre irányuló igyekezetet nem csupán az indokolta, hogy 1920-ban európai összefogásban megindultak a tervek szerint az egész középkori latinság anyagát felölelő, ám sajnos a mai napig meg nem valósult Novum glossarium előkészületei — hanem speciálisan az is, hogy idehaza a latin igen sokáig, egészen 1844-ig az állami adminisztráció nyelvének is számított. Többszöri megtorpanást és újrakezdést követően végül 1973-ban indult meg (akkor még Boronkai Iván tényleges vezetésével) az a szisztematikus gyűjtőmunka, amelynek köszönhetően 1987-ben végre megjelenhetett A magyarországi középkori latinság szótára első kötete első fasciculusa, és amelyet Boronkai halála óta Szovák Kornél koordinál. A sorozat anyaggyűjtése az 1526 előtti időkből közé tett valamennyi forrástípusra és műfajra kiterjed. A most bemutatott kötet ennek a sorozatnak a hatodik darabja, színvonala pedig méltó az eddigiekhez, nemzetközi összevetésben is megállja a helyét. Anyagát az MTA–ELTE–PPKE Ókortudományi Kutatócsoportja keretein belül összesen 11 szerző állította össze.

Szótárat készíteni elsősorban persze nyelvtudományi teljesítmény, ám jelen kötet (és tágabb értelemben a hazai középlatin szótár egész anyaga) történeti kutatás nemcsak a középkori história elsődleges forrásnyelvének jobb megértését segítő szógyűjteményként, hanem az intézménytörténet, a társadalomtörténet, a művelődéstörténet és a medievisztika más részterületeinek vizsgálatát elősegítő forrásrepertóriumként is kiválóan használható. Kiragadott példáknál maradva: a jogtörténeti kutatásra is megtermékenyítő hatással lehet például a *lex* szó előfordulásainak jelentésváltozatok szerint strukturált tételes jegyzéke (83–84.). Új tanulmányok, összehasonlító vizsgálódások lehetőségét rejti magában a *magister* szó előfordulásairól közölt roppant gyűjtés (165–188). Az egykori társadalmi elit jobb megismerése szempontjából is fontos a *magnificus* szócikk (186–188.), amely számos ponton egészíti ki Fügedi Erik és Kubinyi András ezzel kapcsolatos tanulmányainak anyagát, lehetővé téve például a 'nagyságos' megszólítás az országbárok rendkívül

szűk köréről a született arisztokrácia valamivel szélesebb rétegére történő kiterjedésének még részletesebb bemutatását. Közhelyszerű megállapítás, de attól még igaz: A magyarországi középkori latinság szótárának újabb részlete — hasonlóan az előzőekhez — a középkorkutatás minden ágának nélkülözhetetlen segédkönyve. Nagyon várjuk a további köteteket is!

Körmendi Tamás

Szálkai Tamás: Címeres nemeslevelek a Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú- Bihar Megyei Levéltárában. Debrecen, 2016. 121 p. (A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Közleményei, 33.) (ISBN 978-963-7238-54-3; ISSN 0133-8676)

Az 1848 előtti többnyire, rendi, jogi emelkedést biztosító címereslevelek (*litterae armales*) a modern levéltárak napjainkban is féltett, nagy érdeklődésnek örvendő dokumentumai. Feltárásuk, feldolgozásuk, szerencsés esetben közreadásuk nemcsak a történettudomány segédtudományai, a genealogia, a heraldika régi törekvése, de a 19. század derekától olyan folyamatosan megújuló tendencia ez, amely eredményeinek még csak napjainkig tartó futó áttekintése is túlzás nélkül állítható, minimum kisebb önálló tanulmányt, vagy bibliográfiát igényelne. Ugyanakkor ez a feltárás, feldolgozás a mindennapokban különösen fontos az egyes családok múltjának, identitásának kutatása során. Ebben a fölöttébb széles és sokszínű tablóban kell elhelyezni a Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltárának főlevéltárosa, Szálkai Tamás, munkahelye által őrzött címeres nemesleveleinek monografikus igényű feldolgozását. A szerző neve jól ismert mind az adott térség, mind pedig a tématerület iránt érdeklődők számára, hisz nevéhez már e munkát megelőzően is mind Hajdúság, mind Bihar vármegye, illetve a Partium több heraldikai kiállítására fűződik, mely munkákat gyakran kis katalógusokkal, aprónyomtatványokkal tette emlékezetesebbé, maradandóbbá.

A szerző a bevezetőben a címernyerés, és címeradományozás folyamatát mutatja be, a térség kora újkori sajátosságai miatt a Magyar Királyságban, valamint párhuzamosan az Erdélyi Fejedelemségben. A jobbágyfelszabadító levéltől, a címerkérő folyamodványon keresztül az armális díjáig tisztázza e folyamat lépcsőit. Bemutatja a címereslevél szerkezetét, ismertette a magyar udvari kancellária és az erdélyi fejedelmi kancellária által kiállított armálisok szerkezeti eltéréseit. Külön kitér a 15. századtól ismert azon gyakorlatra,

amely szerint egy család több címereslevelet is kaphatott. Külön áttekintette a címerszerzést, címeradományozást érintő kora újkori jogi szabályozást. A tágabb térség megyei gyakorlatait jól ismerve ismerteti a frissen szerzett armálisok megyei publikálását, megjegyezve, hogy a szomszédos Szatmár megyében fordult elő legtöbbször elmentmondás a nemeslevél publikálásával szemben. Engedtessek meg egy távoli analógia: Sopron esetében a megyei közgyűléseken publikálták az armálisokat. Ezeket a publikációkat a vármegye jegyzője az eredeti armális *plicájára* is rávezette, feltüntetve a közgyűlés helyét, időpontját és az elmentmondás nélküli közzététel tényét. A szerző a dokumentum, az armális ismertetése után társadalomtörténeti kérdés vizsgálatába fogott, és a *Maksay Ferenc* hasznalta terminussal élve, a nemesi cím inflálódásának korából az armalisták társadalmi bázisát elemezte, amely az országos tendenciák mellett térségi specifikummal bővült. A vizsgált térségben ugyanis az armalista nemességet elsősorban az úgynevezett partikuláris nemesség több helyi típusa jelentette. (Ilyenek voltak a mondott hártérségben a szabad székelő lófők, illetve a fogarasi főprovizor, vagy a kunok officialisa, akiknek az országos nemességbe emelkedésével érzékeltette a szerző a nemesség alsó része társadalmi-jogi egységeseződésének folyamatát. Ugyanakkor arra is felhívta a figyelmet, hogy mindezek az egykor volt folyamatok további széles körű kutatásokat, illetve mikrotörténeti esettanulmányokat kívánnak. A szerzővel egyetértve csak jelezzük, hogy a nyugat-dunántúli térségben is található példát a helyi partikuláris nemesség országos kisnemességbe emelkedésével kapcsolatosan. Ilyen az egyházi prediális nemesek – például Győr vármegyében a legismertebb a bácsai prediális nemesi szék és nemességének – az esete. Az egyházi nemesek országos nemességbe emelkedése e példán jól ismert.

A jogi kiváltsággal történő társadalmi emelkedés – *Szabó István*, *Varga János*, vagy Sopron vármegye esetében *Soós Imre* munkásságának köszönhetően – jól ismert társadalomtörténeti folyamat a hazai történetkutatásban. E társadalmi folyamatot, iparúzó emberek címernyerésével konkrét esetekkel árnyalja és, *hic et nunc* címerképekkel illusztrálja a szerző (például Dévai Lakatos Miklós, Barcza alias Rotipar Lőrinc) címernyerése. Sőt e foglalkozásneveket megőrző vezetéknevek után az Adorjáni család címerében paraszti ruhát viselő férfi egy learatott búzamező szélén áll. Mind a korszak, mind a térség egyik jellegzetessége volt a katonáskodó elemek tömeges címernyerése. A függelékben mindezen dokumentumokra egy-egy példát is találhatóunk. Különösen érdekes az 1. sz. dokumentum, amely a térség cigánysága kora újkori történelmének egy izgalmas forrása. Ugyanis a Szatmár vármegyei bagosi Bagosi Mihály egy Czigány István nevű cigányvadjának ad személyes szabadságot, jobbágyfelszabadító levél formájában. Majd ezt követően Szálkai Tamás több 16. századi

nemességszerzéssel kapcsolatos dokumentumot publikált (1566: Turi Gáspár, István, János nemességmegújítási kérelme, illetve 1571: Nagyturi Turi Ferenc nemességmegújítási armálisa).

A szerző a kötet következő szerkezeti egységében a Hajdú Bihar Megyei Levéltár armális gyűjteményét mutatja be, a levéltári gyűjtemény létrejöttétől kezdve, amelynek alapját Hajdú és Bihar vármegyék, illetve Debrecen szabad királyi város címereslevél gyűjteményeinek összevonása jelentette. A nemesi jogállás legfontosabb bizonyítéka az eredeti, vagy hiteles másolatban fennmaradt armális. Ugyanakkor a 18. század során a vármegyék a folyamatos nemességvizsgálatokkal arra kényszerítették a nemes családokat, hogy esetlegesen az armális elvesztését követően tanúkkal igazolják személyük, családjuk nemességét. Ezt Sopron megye esetében az úgynevezett tanúkihallgatásokkal *investigationalia*) igyekeztek igazolni, és ahogy a tárgyalt térség példái mutatják, ez az ország keleti részében sem történt másképpen. Ezek a tanúkihallgatások olykor egyes armálisok történetét is bemutatják (armális hamisítások történetei, armális és címer leírások a vallomásokban), e nemesség igazolások társadalomtörténeti értékére Vas megye példáján *Tóth István György* is felhívta a figyelmet. Szálkai Tamás végül kitér az alfabetizáció és az armálisok kapcsolatára, amely témakör legjelentősebb hazai kutatója a már említett döntően Vas megyei forrásfeltárára építő *Tóth István György* volt, aki problémakör differenciált tárgyalásának egy monográfiát is szánt. *De Hudi József* tárgykörű vesztprémi kutatásai is megkerülhetetlenek. A bevezető fejezet végén Szálkai Tamás az armálisok onomasztikai problémáira, azon belül is a vezetéknev használatainak további kutatására hívta fel a figyelmet. A 37-40. oldalakon az eddig tárgyalt különböző forrástípusok színes reprodukcióival ismerkedhetünk meg (címerkerő folyamodványok, régi levéltári segédlet, 1810-es nyomtatott armális jegyzék, armalist megerősítő uralkodói pecsétek, házmentesítést is tartalmazó nemesség adományozás [1535], 17-19. századi, könyv formátumban kiadott armálisok). Az ezt követő úgynevezett oklevéltár (47-87. oldalak) 78 db színes címerképet tesz közzé, illetve a képek mellett rövid információt ad át a címernyerőről és leírást közöl a címerképről. A publikált armálisokról készült képek sorában feltűnően nagyszámúak azok a címereslevelek, amelyek esetében minden bizonnyal anyagi okokból a címernyerő nem kérte meg a címer festett képét, így a miniatör költségeit óhatatlanul megtakarította.

Őszintén remélhető, hogy az elkövetkező esztendőkből tovább nő a hasonló kiadványok száma, hogy a témakör kutatói minél teljesebb forrásbázison tanulmányozhassák az 16-19. századi címereslevél-adás alaki, társadalomtörténeti, regionális eltéréseit, egyezéseit esetlegesen címerképi sajátosságait.

Dominkovits Péter

NEKROLÓG

Makk Ferenc (1940–2018)

Egy szálfá dőlt ki az előttünk járó történésznemzedékből – fogalmazott Solymosi László jó egy évtizede Gericz József elhunytakor. Makk Ferenc halála is ilyen súlyú veszteség az utóbbi évtizedekben új erőre kapó magyar középkorkutatás jelenkorában. A professzor 1940-ben született Baján, munkásszülők gyermekeként, kiváló tanulmányi eredménnyel végezte el az egykoron ciszterci, de az 1950-es években is igen jó nevű ottani III. Béla Gimnáziumot. Egyetemi tanulmányait 1959-ben kezdte meg Szegeden, és történelem-magyar szakos hallgatóból hamarosan történelem-latin-ógörög szakossá vált. A szegedi tudományegyetemen az 1956. évi forradalom után indulhatott újjá a latin-görög tanszék. Vezetője, Szádeczky-Kardoss Samu ekkor még elsősorban az archaikus görög költészet szakértőjének számított, de hamarosan jelentős irányváltás következett be pályájában, medievistává, az avar kor legjobb filológus-szakértőjévé képezte át magát. Tanítványa, Makk Ferenc először ókortörténész-ként képzelte el a jövőjét. Ennek legjelentősebb, minden magyarországi latinszakos egyetemista által máig jól ismert eredménye Sallustius Catilina-összeesküvést bemutató művének kommentált szövegkiadása lett (társszerző: Tar Ibolya). Makk egy évnyi gimnáziumi tanárkodás után bekerült a Szádeczky-tanszékre és 1966-tól 1983-ig annak keretei között tevékenykedett. Professzora irányváltása rá is hatással volt, van avar tárgyú bizantinológiai munkássága is, egyetemi doktorátusát viszont már a 12. századi bizánci-magyar kapcsolatok tárgykörében szerezte. Az 1970-es években Kristó Gyula, fiatalkori egyetemi barátja és tanárkollégája munkaközösséget szervezett Makk és Szegfű László részvételével az akkor tetőpontján lévő helynévkutatás vadhajzásainak lenyesegetésére. Céljuk egy olyan adattár létrehozása volt, amely biztos időrendi fogódzókat adhat a ritkán termékeny (de nem ritkán terméketlen) elméletek ellen, amelyek általában jóval későbbi keletkezésű helynevek alapján mutatták be a szinte teljességgel forráshiányos 10. századi magyar történelmet. E kétkötetes munka és a Kristóval közösen írott krónika-tanulmánya már jelezte a magyar történettudományban, hogy Szegeden új középkorkutató műhely formálódik. Makk Ferenc 1978-ban szerezte meg a mai PhD-grádussal egyenértékűnek vett, valójában akkor magasabb követelményrendszert állító kandidátusi fokozatot a 12. századi bizánci-magyar kapcsolatok egészét bemutató értekezésével, amely 1989-ben angolul látott napvilágot (magyarul tanulmányonként jelentette meg a szegedi történész *Actákban*, illetve a *Századokban*). A *The Árpáds and the Comneni* című monográfia a *magnum opus* Makk életművében, a nemzetközi bizantinológia gyakorta idézett munkájává vált. 1984-től oktatói

pályáján is fordulat állt be. A szegedi egyetemen 1975-ben hoztak létre először a történelem segéd- és rokontudományaival foglalkozó tanszéki csoportot. Ez – miként Kristó Gyula emlékirataiból tudható – nem önzetlen tudományos célokat szolgált akkor, hanem Kristó egyetemi ellenlábasai próbálták meg a fiatalon „nagydoktori” címhez és később professzori kinevezéshez jutó kollégájukat elszigetelni. Jó pár évvel később – ekkor Kristó már az egyetem rektora volt – e kis szervezeti egység vált önálló tanszékké, és vezetője Makk Ferenc lett. Makk komolyan vette, hogy egy segédtudományi tanszék élére került, írt szfragisztikai cikket (II. Géza aranypecsétjéről), résztvett a Bertényi Iván-féle történeti segédtudományi tankönyv elkészítésében (a filológiáról írt fejezetet), a középkori magyar forráskiadásban is letette a névjegyét (az Anjou-kori oklevéltár 1335. évi kötetével) és pályája végén fiatalabb kollégájával, Kőfalvi Tamással együtt egy olyan – nem csak középkori kútfőkkel foglalkozó – forrástani segédkönyvet bocsájtott közre, amely mind a középiskolákban, mind az egyetemi képzésben nagy haszonnal forgatható napjainkban is. Tanszékvezetővé való kinevezése után nagy ütemben dolgozott saját akadémiai doktori értekezésén, amely a 10–12. századi magyar külkapcsolatok monografikus bemutatása lett (1990), ennek egy tudományos apparátus nélküli kivonata jelent meg két ízben is könyvalakban az 1990-es években. Makk Ferencet a disszertáció sikeres megvédése után, 1992-ben nevezték ki egyetemi tanárrá, és ezzel a rendszerváltozás utáni években a magyar középkortörténetnek immár két professzora lett Szegeden. Makk korábban már dékánhelyettes volt a szegedi bölcsészkaron, ezután mind több és több egyetemi és országos tudományos-közéleti funkció találta meg, amelyek közül jelentőségben kiemelkedik az MTA Történettudományi Bizottságának elnöksége (2008–2011). A professzor a szegedi segédtudományi tanszéket részben medievisztikai profilúvá alakította, hangsúlyosan forrástani ismereteket tanítva, részben pedig a Szegeden nem nagy súlyt kapó művészettörténeti oktatás bázisává tette. Az ekkor már nagyhírű szegedi középkorkutatás az 1990-es években több nagy vállalkozást is menedzsel: elindult az *Anjou-kori Oklevéltár* köteteinek kiadása, megszületett az országos összefogással, de szegedi irányítással formálódó *Korai magyar történeti lexikon*, valamint a *Szegedi Középkortörténeti Könyvtár* kötetei között hangsúlyossá váltak a korai magyar történelem egy-egy korszakának (honfoglalás, államalapítás) szinte teljes forrásanyagát bemutató magyar fordításkötetek. A publikációs tevékenység mellett legalább azonos súlyúnak kell tekintenünk a rendszerváltás utáni években meginduló medievisztika felszak, majd

doktori (PhD-) képzés beindítását, ahol Kristó mellett Makk Ferenc is mindig meghatározó szerepet játszott. A szegedi doktori képzés – főleg első évtizedében – nemcsak az ottani egyetemnek, hanem más magyar felsőoktatási és tudományos intézményeknek (Budapest, Pécs egyetemeinek, az akadémiai történettudományi intézetnek, fővárosi levéltáraknak) is képzett fiatal középkorkutatókat. Aki áttanulmányozta már Makk Ferenc jelentős publikációs tevékenységét, észrevehette, hogy az 1990-es években jórészt alábbhagytak az Árpád-kort érintő vizsgálódásai és előtérbe kerültek a magyar honfoglalás-korral kapcsolatos, szövegfilológiai alapozású tanulmányai. Emlékezetes vitákat folytatott a magyar őstörténet kapcsán professzorkollégájával, Róna-Tas András akadémikussal, az egykor Szegeden végzett, de a tudományos pályára lényegében csak évtizedekkel később visszatérő Ungváry Jenővel, az ezredfordulón – a 12. századon kívül – megírta a 10. század történetét is a *Magyar Századok* sorozat kereteiben, és a felsorolást még hosszán folytathatnánk. 2004 elején súlyos betegségben elhunyt Kristó Gyula, és a szegedi középkorkutatás irányítását az ekkor már 60-as évei közepén járó, a személyes veszteség súlyától láthatóan megrendült Makk Ferenc vette át. Vezette az akadémiai kutatócsoportot, a könyvkiadó műhelyt és még sorolhatnánk feladatait. Publikációi terén ekkor

kiemelkedik a már említett szöveggyűjtemény-sorozat 1050–1116 közötti kötetének kiadása. Bizonyára nem független ettől a zökkenőmentesen átvett tudományszervezői tevékenységtől, hogy 2012-ben a Magyar Tudományos Akadémia Eötvös József-koszorúval ismerte el a professzor életművét. Makk Ferenc nyugdíjba vonulása után is még hosszú évekig tanított tanszékén, és egészen haláláig figyelemmel kísérte a szakmát, segítette tanácsaival fiatalabb kollégáit, erről magam is számtalanszor meggyőződhettem hosszú telefonbeszélgetéseink során. A búcsúsorok végén pár szót szólni kell az emberről is. Makk professzor egy dinamikus, rendkívül barátságos, közvetlen személyiség volt, aki sohasem érezte fiatalabb kollégáival, az egyetemistákkal tudásbeli fölényét, sohasem fitogtatta egyetemi tanári pozíciójából is fakadó tekintélyét. Aki közelebbről ismerte, érzékelhette generációjában majdhogynem egyedülálló latin- és görögtudását, valamint a bizantinológiai, magyar medievisztikai és őstörténeti szakirodalom mély ismeretét. Mindezek a személyes és szakmai vonások eredményezték, hogy szinte páratlan módon nemcsak hatvanadik, hanem hetvenedik életében is nagyszabású *Festschrift*-tel köszöntötte a hazai középkorász-társadalom. Nagyon fog hiányozni.

Thoroczkay Gábor

SUMMARY OF ISSUES, 2018

2018/1.: *Gergely Kiss: Article on two charters of Béla IV.* In this article the author has published and analyzed the texts and images of two charters, as well as researched the background of their origin. These two charters have been issued in the chancellery of Béla IV with few days interval in March 1240. Currently they are stored in Dijon and as far as their content is concerned, they are complementary to each other. Until now, the Hungarian research knew only one of these diplomas. The purpose of the royal regulation was to contribute to the expenses of the general chapter of the Cistercian Order annually held in Cîteaux.

Norbert C. Tóth: The Relatives of Archbishop Tamás Erdődi Bakóc (a Try of Reconstruction). In the history of the medieval Hungarian Kingdom after 1490, High Chancellor Tamás Bakóc played one of the most important roles. While we are in possession of – also today well usable – works on his life, the relationship between certain family members are not properly unraveled. Leaning on the material of the Erdődy Archives in Vienna, the paper attempts to incase the newly found data to the history of the – from Szatmár County, estate of Erdőd originated formerly Bakóc, later Erdődy – family and compile their reliable genealogy from the 1450s until the 1530s. The paper sets aside all statements of former genealogical literature which cannot be proved, while listing data on given persons only if supported by sources.

Anikó Schmidt: The Collection Activities of the Department for Private Archives and Collections of the National Archives of Hungary for the year 2017. In 2017, the stock of private documents of the National Archives of Hungary has been expanded with about 41 different group of documents. The deposit of the Hungarian National Bank, which is a box of documents from the period of 1321–1818 of the Rakovszky–Jeszenszky collection, should be highlighted among the growth of the coat of arms, maps, family archives and association documents. The collection has been bought in the framework of the “Értéktár program” of the Hungarian National Bank. Thanks to the centenary of the WWI, more sources have appeared on auctions relating to the war period. It offered our institution a good opportunity as well to enlarge our documents concerning this topic.

2018/2.: *Katalin Erős: The letter of indulgence of the Szapolya Corpus Christi Burial Chapel – A Charter-forgery from the Early Modern Age.* The article presents an edition of four charters, in order

to analyze the indulgence of the Corpus Christi chapel in Szepes County. With the charter issued on the 9th of January 1510 a provision was made for the chapel by István Szapolyai, his widow, Hedvig, and his sons, János and György. A little more than a year later, on the 19th of April 1511, another charter has been issued, which has remained in a transcript from 1553. In this charter, Hedvig and her sons supposedly reconsidered their former decree and made amendments in it. The study asserts, that the latter charter is forged, originating from 1553, when the transcript has been made. The circumstances of the forgery represent one remarkable momentum of the history of the place.

Ștefan S. Gorovei: Armenians from Moldavia in Transylvania, in Hungary and in the wide world (case study). In the studies of family history and genealogy appears two different – Hungarian and Romanian – families with the same name (Gorove ~ Gorovei). Both, the Hungarian and the Romanian family sides gave these countries notable persons in the field of political and cultural life – for example, László Gorove (1780–1839) and his son István Gorove (1819–1881), who were members of the Hungarian Academy of Sciences, and supported the institution with outstanding donations, or Artur Gorovei (1864–1951), who was honorary member of the Romanian Academy. While presenting the history of these two families, the author of the article is trying to answer the question, whether they are two different sides of the same common stirps. He argues, that the Moldavian, the Transylvanian and Hungarian Goroveis originate from the same, certainly Armenian ancestor.

Fanni Hende: Codex Fragments within the Medieval Collection of the Central Archives of the National Archives of Hungary. The Q 406 archival holding of the Medieval Collection preserves 33 codex fragments, originated from the 13th to 15th century, which are kept under 28 signatures. Since the beginning of the 1970s until nowadays, all the codex fragments, which were found during the restauration or the organization work, are gathered here. Beside these, manuscript fragments enrich this archival holding also through donations. The article contains descriptions of single documents from this collection, which have been done according to the technical standards of the *Fragmenta Codicum*.

2018/3.: *András Ribi: Why Were Two Places of Authentication with Statewide Jurisdiction Working in Fehérvár?* After the complete

processing of the editions issued by the Fehérvár cathedral chapter and the Hospitaller convent, it has turned out that the former institution got commands on procedures with statewide jurisdiction from 1410, while the latter only from the end of the 1450s. These were mostly inaugurations into estates involving more counties, where amongst their beneficiaries were the secular and ecclesiastical principals of the country. In respect of the number of the procedures, the Hospitaller convent has leveled out the difference by the 1470s, and after 1480 it has become the primary place of authentication of Fehérvár. The background of this change were personal and workforce problems, as well as the transformation of the provostship's profile. Because of this – (1498) – by the 16th century the Fehérvár cathedral chapter in fact was not active as place of authentication with statewide jurisdiction.

Kálmán Mészáros: The Daughter of an Insurrectionist Can Also Be a Good Party. The Plans of Palatine Pál Esterházy for the Marriage of his Son in 1706. While the author was proofreading a biography and was working on the relevant documents, he has found this source last year, which is an interesting addition to the magnats' history of the Kuruc-era. The letter was written in Nagyszombat on the 2nd of January 1706 by István Szirmay to Pál Esterházy. Besides the public matters, it discusses an unclear private matter. The text is about a good identifiable marriage plan between the daughter of the kuruc General Miklós Bercsényi, Zsuzsanna, and the son of the palatine, József Esterházy, who was 18 years old at that time.

András Molnár: Experiences of a Crowning Ceremony of an Emisary in Pozsony (Bratislava). Antal Deák's Letters from 1825 and 1830. The edited volume of the "Swing" Holy Crown Research team led by Pálffy Géza – A forgotten coronation in the reform era. The last crowning ceremony in Bratislava in the fall of 1830. (Ed. István Soós.) Bp., 2017. (Hungarian Historical Memories. Treatises.) – has dealt with the "forgotten" history of the last coronation in Bratislava, namely of the firstborn son of Ferenc I, the latter ruler Ferdinánd V Habsburg archduke, in September of 1830. This article complements this work with the adaptation of the until now unknown sources, i.e. with the for long lost considered diet letters of Antal Deák, the brother of Ferenc Deák. The letters have appeared in the Library of the Hungarian Parliament – after smoldering for a long time – following the publishment of the book. Despite the fact of belonging to the oppositional group of the constitution protectors, Antal Deák unconditionally respected the Habsburg rulers as well as their authority. Because of his strict moral and relatively

puritan lifestyle, he has observed the – for him – strange and luxurious coronation ceremonies with critical distance and almost as an outsider. At the time of the diets in Bratislava he was much more an observer than an involved actor.

Gergely Kunt–Noémi Viskolcz: Chapters of the Research History of the Princely Esterházy Family's Archive (1847–1945). The first part. The archive of the princely Esterházy family exists for more than 400 years, counting from the times of palatine Miklós Esterházy (1582–1645). Especially in the 20th century it has undergone a lot of vicissitude. The archive has been formed during centuries, it has been organized several times, but always with the purpose that the economical, administrative and legal documents of ensuring their wealth are at the family's disposal. After the basic articles of Imre Rész, this study provides new information on the history of the researches, which have begun in the 19th century, and gives edition of sources in the appendix.

2018/4.: *Tamás Kádár: The Use of with the Dynasty not Consanguineous Related Secular Noble's Princely Title and the Coat of Arms in the Medieval Hungary.* In the historiography is well-known, that in the Medieval Hungary at the latest since the foundation of the kingdom, all fleshly men of the dynasty from their birth, that means both children and adults, are to be entitled to a prince – including the collateral descendants, so for example the paternal cousins of the current ruler. The not relative princes are discussed by the author in different groups: the members of foreign dynasties who came to Hungary and settled down there; Korlát's son Benedek, whose *dux* title most likely originates in the Voivode of Transylvania; the origin of *dux Velek*, mentioned in 1225, its stirps belonging, even his ethnicity is uncertain; the principality of the Slavonian bans – who were called princes in the 13th century – could not ingrain, and after Henrik Kőszegi had tried its arbitrary revival, it has disappeared for good from the Hungarian governmental constitution and the charter practice.

András Ribi: The Archontology of Fehérvár Cathedral Chapter (1301–1457). The writings on this topic are overaged and the period between 1301–1457 is relatively neglected. Therefore, the aim of this work is to publish the archontology – including simple canons and chapel and altar directors – of Fehérvár cathedral chapter within the above-mentioned period. The method of this work follows the list of names of Eger and Vác cathedral chapters, recently published by Norbert C. Tóth.

E számunk szerzői

DOMINKOVITS PÉTER igazgató (Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Megyei Levéltára, Sopron)

KÁDÁR TAMÁS (Bp.)

KÖRMENDI TAMÁS egyetemi docens (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bp.)

RIBI ANDRÁS PhD-hallgató (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bp.)

SZAKÁCS ANNAMÁRIA levéltáros (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Bp.)

THOROCZKAY GÁBOR egyetemi docens (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bp.)

TÁJÉKOZTATÓ

Szerzőink figyelmébe

A szerkesztőség a beérkezett kéziratok közléséről két anoním szakmai bíráló (lektor) véleményének ismeretében hoz döntést. A szerkesztőség kizárólag olyan kéziratokat fogad el, amelyek megfelelnek a szerkesztőség által előírt követelményeknek. Kérjük a tanulmányok és az ismertetések szerzőit, hogy minden esetben végleges szövegű kéziratokat küldjenek, mivel a korrektúrában a szerkesztők által megszerkesztett kéziratokon érdemi változtatásokra már nincs lehetőség. A szerkesztőség jegyzetapparátussal együtt lehetőleg 0,5–1 íves (20–40 000 „n”) tanulmányokat, recenziók esetében maximum 5 oldalas (10 000 „n”) írásokat vár. Ennél nagyobb terjedelmű kéziratok megjelentetésére is van lehetőség indokolt esetben (maximum 100 000 „n”). Az ismertetéseknél kérjük az ismertetendő mű (művek) pontos bibliográfiai adatait közölni. A tanulmányokban csak a jegyzetekben történik hivatkozás, nem kell felhasznált irodalom-vagy rövidítésjegyzéket készíteni.

Az egységes jegyzetapparátus érdekében kérjük az alábbiak betartását:

- A hivatkozott művek szerzőinek nevét kurziválni kell; nem kurziváljuk viszont szerkesztőjének (szerkesztőinek) nevét. Ez utóbbiakat a jelzett könyv, tanulmánykötet címe után zárójelbe téve adjuk meg (pl. Szerk. Domanovszky Sándor.). Ha egy műnek több szerzője, illetve szerkesztője van, azokat nagy kötőjellel (–) válasszuk el egymástól. A szerző(k) neve után a cím előtt kettőspontot tegyünk.
- Az oldalhivatkozásokor kérjük az oldal sorszámát megadni, a tól–ig-oldalszámok és évszámok esetében nagy kötőjelet (–) írjunk (38–40., 61–72.).
- A hivatkozásokor csak a kiadás helyét és évét tüntessük fel, a kiadót nem.
- Ha a hivatkozott mű esetében több kiadási hely van megadva, az egyes helységeket nagy kötőjellel (–) válasszuk el egymástól (pl. Bp.–Debrecen). Ha a kiadás helye Budapest, azt mindig rövidítve írjuk ki (Bp.). A kiadás helye után, az év előtt vesszőt kell tenni (pl. Bp.,).
- Amennyiben a hivatkozott mű valamilyen sorozat keretében jelent meg, a sorozat címét a kiadási hely és év után zárójelben tüntessük fel: pl. (Monumenta Hungariae Historica).
- Ha tanulmánykötetben napvilágot látott cikket idézünk, úgy a hivatkozott tanulmány után az „In:” szócskát írjuk, és közvetlen utána adjuk meg a tanulmánykötet címét és zárójelben a szerkesztőjét/szerkesztőit.
- Folyóiratban megjelent cikkekre történő hivatkozásokor nem tesszük ki az „In:” szócskát. A hivatkozott folyóirat címét kurziváljuk, és utána tegyünk vesszőt; ezt követi az évfolyam vagy kötetszám, majd zárójelbe téve a megjelenés éve, utána az illető évben megjelent szám, végül pedig az oldalszám: pl.: *Történelmi Szemle*, 1 (1958) 1. sz. 52. Az éven belüli számot csak abban az esetben jelöljük, ha a folyóiratnál nem folyamatos a lapszámozás az egyes számok esetében.
- Amennyiben ugyanarra a műre történik hivatkozás, kérjük a hivatkozott szerző családi nevét teljesen megismételve, keresztnévét azonban rövidítve megadni, utána kettős pontot tenni, majd az „i. m.” jelölést használni. Ezt követi az oldalszám. (Pl.: *Nagy I.*: i. m. 32.). Ha egymást követően ugyanarra a műre és oldalszámra hivatkozunk, írjuk, hogy „Uo.” Ha ugyanazon szerző egy másik munkájára, tanulmányára hivatkozunk, úgy az utóbbit/utóbbiakat az előbb idézettől egyértelműen el kell különíteni (pl. rövidített címmel, kerülve az évszamos rövidítést) és erre hivatkozni. Ha szerkesztett műre, forráskiadványra vagy sokszerzős műre történik hivatkozás, akkor a cím után zárójelben közöljük a továbbiakban alkalmazott rövidített címet (pl. a továbbiakban Reg. Arp.). Ha több kötetes műre történik hivatkozás, kérjük minden esetben az idézett kötetszámot, eltérő kiadási hely és év esetén ez utóbbiakat is feltüntetni. (Pl. *Nagy I.*: i. m. XI. k. Pest, 1858.)
- A kéziratokban az évszadokat – idézetek, tanulmány- és könyvcímek kivételével – arab számmal jelöljük.
- Írásaikat minden esetben Word for Windows szövegszerkesztő programban készítve juttassák el a szerkesztőségbe elektronikus úton a turul@mol.gov.hu vagy a szerkesztőség tagjainak címére. A szöveget balra zártan írják, és a kurziváláson kívül semmilyen kiemelés (kövérítést, aláhúzást, ritkítást) vagy formázást ne alkalmazzanak. A tapadó írásjeleket is kurziválni kell, ha az előtte álló szó kurzív.
- A betűtípusok megválasztásakor ajánljuk a Times New Roman-t.
- A lábjegyzeteket automatikus számozással kérjük megadni, „lábjegyzet”-programot választva. Így a jegyzetek az oldal aljára kerülnek.
- Amennyiben a kiadandó tanulmányban kép/képeket is kívánnak közölni, kérjük azt/azokat mellékelni, vagy digitális formában a kéziratához csatolva elküldeni, minden esetben jelölve a kéziratban, az/azok hova kerüljön/kerüljenek. Csak nyomdai szempontból jó minőségű képeket tudunk közölni. A Magyar Országos Levéltár anyagából közlendő képet nem szükséges mellékelni, csak a pontos jelzetet feltüntetni.
- Amennyiben nagyobb méretű táblázatokat kívánnak közölni, melyek meghaladják a folyóirat szedéstűkór-szélességét, kérjük azokat a tanulmány szövegének végéhez illeszteni, külön szakaszban. A genealógiai táblázatokat is Word for Windows szövegszerkesztő programban kérjük.
- Csak a jegyzetekben (ld. = lásd, vö. = vesd össze, pl. = például) használjunk rövidítéseket, a főszövegben ne, ott tehát kiírjuk, hogy 'például'.
- A főszövegben és a jegyzetekben az idézeteket nem kurziváljuk, csak idézőjelbe tesszük. Az idegen nyelvű (többnyire latin) kifejezéseket, formulákat viszont kurziváljuk.
- A folyóiratban közlésre kerülő tanulmányokról különnyomatokat csak külön igény alapján, megegyezés szerint készítünk. Az aktuális számból a tanulmányok szerzői öt tiszteletpéldányt kapnak, valamint dolgozatukat elektronikus PDF formátumban.

Példák a hivatkozásokra:

Monográfiák esetében:

Szentpétery Imre: Magyar oklevéltan. Bp., 1930. (A magyar történettudomány kézikönyve II. 3.)

Folyóiratok esetében:

Ghyczy Pál: Kanizsai Dorottya címereslevele 1519-ből. *Turul*, 46 (1932) 68–70.

Szerkesztett kiadvány esetében:

Thallóczy Lajos: Jajcza (bánság, vár és város) története 1450–1527. (Az oklevéltárat szerk. Horváth Sándor.) Bp., 1915. (Monumenta Hungariae Historica, Diplomataria XL.) 76.

Tanulmánykötetben megjelent írás esetében:

Kubinyi András: A királyi udvar élete a Jagelló-korban. In: Kelet és Nyugat között. Történeti tanulmányok Kristó Gyula tiszteletére. (Szerk. Koszta László.) Szeged, 1995. 309–355.

Digitális adathordozók esetében:

Engel Pál: Középkori magyar genealógia. CD-ROM. Bp., 2001. Oslis nem.